

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Kommunikatsioonijuhtimine

Sirje Joala
(Sirla)

TÄNAVAKUNSTI KORRALDAMISE MÕJU ISETEKKELISELE TÄNAVAKUNSTILE

Magistritöö

Juhendaja: Maie Kiisel

Tartu 2017

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töös kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sirje Joala

Abstract

Street art is a really important topic to me. It represents values that I strongly believe in. I like the idea of acting according to my own conscience rather than following rules set by other people. Street artists move through the night, drawing pictures on walls without permission to make the cityscapes more interesting and beautiful for all who pass by. They believe that in order to enjoy and make art you don't need established institutions like galleries or other art spaces. All you really need are ugly walls or blank fences that need freshening up. I have been closely involved with street art for over 10 years both as an active artist and as a promoter of street art by organizing Estonia's first (and by now its only) street art festival Stencibility. The first street art pieces started popping up in Estonia around 2005-2006¹ and I have been observing and thinking about these processes from the very start, even having my hand in forming them. During this time two problems relating to the street art world have given me the most thought and I hope to resolve these with my master's thesis. One is the confusion of terms when talking about street art and the other is the overregulation of street art by forcing it into a controlled framework.

When organizing Stencibility I started to have doubts whether my actions are honestly helping or are they, in fact, hindering street art's evolution. It is somewhat inevitable that an official state funded festival is a step closer to suppressing rebelliousness. At the same time the festival's framework has allowed me to bring more attention to street art – to provoke a conversation through media coverage about the necessity of art in public spaces. To bring this topic out from the inner circle to the general public and by doing this help make the modus operandi of street artists more understandable. The increasing popularity of street art has brought with it even more street art festivals to keep an eye on and I started to feel that these questions are not being debated enough. The idea of supporting street art is noble and entirely welcomed, but if this is done with the wrong means then the result might have a negative outcome. It seemed to me that street art festivals, whose programs put the most emphasis on making big wall paintings (murals), only take the most surface level part of street art and not advocate its real essence. At first glance it might seem that the big murals are exactly like the smaller pictures sprayed on electrical boxes only much bigger, but when digging a little deeper it becomes apparent just how much these two things differ from one another.

In my master's thesis I will examine how the differences between murals and impromptu

---

¹ Agu, M. (2014). *Tüüpilised indiviidid. Tartu grafiti ja tänavakunst 1994-2014*. Samanimelist näitust saatev trükis. Tartu Kunstimuuseum.

street art are felt inside the inner circle of street artists and how much muralism is affecting street artists and cities in order to find alternatives to mural based street art festivals. The result will be Sirila's street art classification glossary which puts various terms relating to street art into a logical interrelated sequence to make talking about them more easily understandable and to offer suggestions to street art festival organizers on how to lessen the emphasis on murals in their programs.

SISUKORD

Abstract

Sisukord

Sissejuhatus

1. Metoodika ja valim

2. Tänavakunsti liigituse mudeli loomine

2.1 Mis on kunst?

2.2 Mis on tänavakunst?

2.3 Avalik kunst - katusermini leidmine

2.4 Grafiti - tänavakunstimaailma natüürmort

2.5 Muralism - tänavakunsti turvaline kõrvalprodukt

2.6 Sodimine ja mitte-kunst

2.7 Sirla tänavakunsti mõistete mudel

3. Tänavakunsti ja muralismi erinevused

3.1 Protsessi kirjeldus

3.2 Muralismi mõju tänavakunstile

3.3 Muralismi mõju linnaruumile

3.4 Tänavakunsti ja muralismi areng Eestis

4. Ekspertide tagasiside

4.1 Tänavakunsti ja muralismi erinevus

4.2 Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

4.3 Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

4.4 Tegevuste eesmärgid ja vahendid nende saavutamiseks

4.5 Tänavakunsti ekspertide tagasiside Sirla tänavakunsti mudelile

Järeldused ja diskussioon

Kokkuvõte

Kasutatud kirjandus

Lisad

1. Intervjuud

1.1 Goda Ske

1.2 Jacek Wielebski

1.3 Jesse Pasanen

1.4 Edgar Tedresaar

1.5 Edward von Lõngus

1.6 Kadri Lind

1.7 Sänk (Danil Taro)

SISSEJUHATUS

Tänavakunst on minu jaoks väga tähtis teema. See esindab väärtuseid, millesse ma sügavalt usun. Mulle meeldib mõte tegutsemisest oma südametunnistuse, mitte teiste poolt määratud reeglite või seaduste järgi. Tänavakunstnikud käivad luba küsimata öösel seinte peale pilte joonistamas, et muuta linnaruum kõigile möödakäijatele huvitavamaks ja ilusamaks. Nad usuvad, et kunsti tegemiseks ja nautimiseks ei ole vaja institutsionaalset süsteemi galeriide ja teiste näitustepindade näol, vaid piisab linnatänavate koledatest seintest ja plankudest, mis vajavad uut värskust. Olen olnud tänavakunstiga tihedalt seotud üle 10 aasta nii praktiseeriva kunstnikuna kui ka selle edendajana. Olen aastaid korraldanud Eesti esimest ja nüüd ka ainukest tänavakunstifestivali Stencibility. Eestis hakkasid esimesed tänavakunsteosed süstemaatiliselt tänavatele tekkima 2005.-2006. aastal², olen neid protsesse sellest ajast peale jälginud, neile kaasa mõelnud ja ka ise vorminud. Selle aja jooksul on minu tähelepanu köitnud kaks tänavakunstiga seotud globaalset probleemi, mida mõlemat soovin oma magistritööga lahendada. Üks on segadus terminitega tänavakunstist rääkimisel ning teine on tänavakunsti ülekorraldamine ja kontrollitud raamidesse suunamine.

Oma kogemustest kinnitan, et suurem osa vaidlusi tänavakunsti ja sellega seotud teemade üle nii meedias kui ka isiklikul tasemel, nii Eestis kui ka välismaal, tulevad sellest, et erinevad pooled kasutavad küll samu sõnu, aga mõistavad termineid erinevalt. See teeb üksmeelele jõudmise väga keeruliseks, kui mitte võimatuks. Üheselt mõistetava raamistiku olemasolu on hädavajalik. Uurinud erinevaid seisukohti ja sõnavõtte sel teemal, otsustasin selle raamistiku ise luua. Oma lõputöö esimeses pooles tutvustan enda tänavakunsti liigituse mudelit, mis paneb mõisted loogilistesse suhetesse ja teeb tänavakunstist rääkimise arusaadavamaks. Seda saab kasutada igaüks, kes tänavakunsti teemadel sõna võtab – kunstnik, ajakirjanik, akadeemik, kunstikriitik, kultuurikorraldaja, õpetaja, politseinik jne. Lühidalt kirjeldatuna lähtub liigitus sellest, et avalikus ruumis toimub kolm teineteisest eristuvat kunstiliikumist – tänavakunst, grafiti ja muralism.

Teine asi, mille peale Stencibilityt organiseerides järjest rohkem mõtlema hakkasin, on tänavakunsti korraldamise eesmärgid ja tagajärjed. Hakkasin kahtlema, kas minu tegevus korraldajana aitab tänavakunsti arengule kaasa või hoopiski takistab seda. Tänavakunst on oma olemuselt väga isepäine, täielikku vabadust ihkav ja institutsioone eirav kunstiliikumine.

---

² Agu, M. (2014). Tüüpilised invidiidid. Tartu grafiti ja tänavakunst 1994-2014. Samanimelist näitust saatev trükis. Tartu Kunstimuuseum.

Tahes-tahmata on ametlik, riigi poolt rahastatud festival samm mässumeelsuse summutamise poole. Samas, tänu festivali raamistikule, olen saanud rohkem tähelepanu tuua tänavakunsti toimuvale - tekitada läbi meediakajastuste dialoogi kunsti vajalikkuse üle avalikus ruumis ning tuua teema siseringkonnast avalikkuse ette, tekitades seeläbi rohkem mõistvat suhtumist tänavakunstnike tegutsemisviiside suhtes. Tänavakunsti soosiv keskkond tekitab omakorda kunstnikel soovi rohkem aega ja energiat panustada tänavatele joonistamisse. Tänu Stencibility tegevusele ja aktiivsetele andekatele kunstnikele on Tartu saanud endale uhke Eesti tänavakunsti pealinna tiitli. Olen aktiivselt külastanud teiste riikide tänavakunstifestivale ning hoidnud neil ka virtuaalselt silma peal ning praeguseid suundi jälgides on mul järjest enam tekkinud tunne, et eelpoolmainitud probleemidega tegelemine on hädavajalik. Idee tänavakunsti toetada on üllas ja igati teretulnud, aga kui seda valede vahenditega teha, võib tulemus olla vastupidine. Mul tekkis kahtlus, et tänavakunstifestivalid, mille programmis on peamiselt suurte seinamaalingute ehk muralite tegemine, ei propageeri tänavakunsti tõelist olemust, vaid on võtnud sellelt ainult pinnapealse, nähtava osa ilma sisuta. Kui esmapilgul võib näida, et suured muralid on täpselt sama, mis elektrikapi peale piserdatud väiksemad pildid, ainult suuremas formaadis, siis sügavamale minnes selgub, kui erinevad need kaks lähenemist on. Ainult lõpptulemust - pilti seinal - nähes ei saagi aru suure ja väikse pildi erinevustest (foto 1), seda tuleb uurida läbi pildi seinale jõudmise protsessi. Lõputööd kirjutades ja oma mõistete liigituse mudelit koostades jõudsin järeldusele, et tegemist on kahe erineva kunstiliikumisega, mida ei saa ühe ja sama nimega nimetada.

Foto 1. Ainult lõpptulemust - pilti seinal - nähes ei saagi aru suure ja väikse pildi erinevustest, seda tuleb uurida läbi pildi seinale jõudmise protsessi.

Lõputöö teises pooles analüüsin tänavakunsti korraldamise mõju isetekkelisele tänavakunstile ja linnaruumile. Kuigi igal kunstnikul on oma põhjus loomingu jätmiseks tänavatele, on väga levinud idee, et avalik ruum kuulub kõigile, kes seda kasutavad ning igapäevaelu huvides on seda hoida ilusa ja huvitavana. Teine lähenemine põhjendab tänavale joonistamist sellega, et kunst kuulub kõigile ning see peaks olema meie igapäevaelu üks osa, mitte olema peidetud valgetesse kuubikutesse, mida kutsutakse galeriideks. Tänavakunst on ka alternatiiv linnaruumis domineerivale välireklaamile, mis suhtleb publikuga ühepoolset ja jätab mulje, et avalikus ruumis on sõnaõigus vaid sellel, kes oma sõnumi levitamise eest maksta suudab. Suurem osa tänavakunsti teoseid on tänavatele tekkinud pinna omanikuga kooskõlastamata, usus, et eesmärk linnaruumi ilusamaks ja huvitavamaks muuta, pühitseb abinõu.

Isetekkelise tänavakunsti aktiivse leviku ja eriti just kurikuulsa tänavakunstniku Banksy suureneva populaarsusega tekkisid sellele loomuliku järjena ka tänavakunsti teemalised üritused ning festivalid. Kuna tänavakunstis on ebaseaduslikke elemente, tuleb sellealaste ametlike ürituste korraldamiseks, kooskõlastamiseks ja rahastuse leidmiseks kasutada kompromisse. Kõige levinum tänavakunstifestivalidel on muralite ehk suurte seinamaalide tegemine. Olles jõudnud järeldusele, et tänavakunst ja muralism on erinevad kunstiliikumised, millel on erinevad lähenemised linnaruumile, erinevad võimalused ja eesmärgid, uurin, kuidas tunnetatakse muralismi ja isetekkelise tänavakunsti erinevust tänavakunsti siseringis ning kuidas hinnatakse muralismi mõju tänavakunstnike tegevusele ja linnaruumile, et leida alternatiiv muralipõhistele tänavakunstifestivalidele. Analüüsin sel teemal avaldatud teaduslikke tekste ning kuna teema on värske ja pidevas muutuses, siis ka blogipostitusi ja artikleid meedias ning viin läbi ekspertintervjuud tänavakunstifestivalide korraldajate ja tegutsevate tänavakunstnikega. Näen, kuidas tõstatatud probleemi suhtuvad eri riikides erineva taustaga tänavakunstifestivalide korraldajad, kellel igapäev on oma arusaam tänavakunstist ning oma tegevuse eesmärkidest. Tehtud järelduste abil saan anda soovitusi teistele tänavakunstifestivalide korraldajatele, kes soovivad oma festivalil vähendada muralite osakaalu ja suurendada isetekkelise tänavakunsti toetamist.

Lõputöö tulemuseks on Sirla tänavakunsti mudel, mis paneb tänavakunstiga seotud mõisted omavahelisse loogilisse suhtesse, et neist teemadest oleks arusaadavam rääkida ning soovitusel tänavakunstifestivalide korraldajatele, kuidas muralite osakaalu vähendada.

1. METOODIKA JA VALIM

Arvestades, et tänavakunst on kunstimaailmas võrdlemisi hiljutine nähtus, on seda päris palju akadeemilisel tasemel juba uuritud. Materjale leiab siiski pigem autoritelt, kes vaatavad süsteemi väljastpoolt ja kellel puudub sügav ringkonnasisene vaade. Uurisin, kuidas Ulrich Blanche, Peter Bengtson, Nicholas Alden Riggle, Cedar Lewisohn ja teised teadlased on defineerinud tänavakunsti ja sellega seonduvaid mõisteid ning ei leidnud ühtegi lähenemist, mis oleks olnud täiuslik. Nimetatud autorid olid tabavalt kirjeldanud üht või teist nähtust, aga kogu süsteemi kokku pannes läksid visioonid lahku - milline on katustermin ja kuidas üks liikumine teisest erineb. Tundsin vajadust mudeli järgi, mis näitaks, kuidas tänavakunstiga seotud mõisted teineteisesse suhtuvad. Minu lähtepunktiks oli väide, et tänavakunst ja muralism on kaks eri kunstiliikumist ning otsisin materjale, mis seda toetaks või ümber lükkaks. Võrdlemisi kitsaste teaduskäsitluste kõrvale lisan oma mõtteid näidetega isiklikust kogemusest ning artikleid kunstiväljaannetest ja -blogidest. Mudelit hakkasin esmalt üles ehitama pädeva katustermini otsimisega, mis kirjeldaks kõiki avalikus ruumis toimuvaid kunstitegevusi. Analüüsisin erinevate mõistete kasutamise tagamõtteid ja nende omavahelise hierarhia loomise võimalusi ning püüdsin neid mõisteid sellest lähtuvalt omavahel suhestada. Kuna mu magistritöö põhifookus on tänavakunsti korraldatud vormi muralismi ja isetekkelise tänavakunsti võrdlusel, kirjutasin lahti mõlemad protsessid. Tegevuste kirjeldus, mida on vajalik teha pildi saamiseks seinale, aitas kõige värvikamalt välja tuua kahe kunstiliikumise erinevused.

Hindamaks seda, kuhu praegune olukord muralite populariseerumisega seoses viia võib, jälgin protsesse Eestis ja mujal maailmas ning inspireerituna sellest, pakun välja tulevikustsenaariume. Võttes arvesse sündmuseid New Yorgis, Berliinis, Londonis ja mujal, saan tekkivate mustrite järgi ennustada, kuhupoole liiguvad protsessid Eestis ja kuidas nõ muralismi buum mõjutab protsesse linnaruumis. Otsin sarnaseid mustreid ka teistest teaduslikest teooriatest nagu Bourdieu kultuurilise kapitali kontseptsioon, subkultuuride kommertsialiseerumine läbi Ryan Moore'i käsitluse, kunstivoolude vahetumine ja Institutsionaalse Kriitika kunstiliikumine.

Üks tänavakunsti iseloomulikke omadusi on olla pidevas muutuses. Hetke olukorra hindamiseks pidasin vajalikuks teha ekspertintervjuusid tänavakunstifestivalide korraldajatega ja kunstnikega (detailsema info jaoks vt. tabel 1). Eelmainitud inimesed ei võta neil teemadel just tihti sõna

Tabel 1. Ekspertintervjuude valim ja taustainfo

	Jesse Pasanen	Goda Ske	Jacek Wielebski	Sänk (Danil Taro)	Edward von Lõngus	Kadri Lind	Edgar Tedresaar (esindab rühmitust Piiritus)
Roll	muralikunstnik ja korraldaja	korraldaja	tänavakunstnik ja korraldaja	grafiti-, tänava- ja muralikunstnik	tänavakunstnik	korraldaja	maali- ja muralikunstnik
Riik	Vantaa, Soome	Kaunas, Leedu	Gdynia, Poola	Võru, Eesti	Tartu, Eesti	Tartu ja Tallinn, Eesti	Tartu, Eesti
Staaž	5a	3a	10a	12a	10a	8a	5a
Sugu	mees	naine	mees	mees	mees	naine	mees
Tee tänavakunstini	graafilise disaini kaudu	festivalitegevuse kaudu	grafiti kaudu	grafiti kaudu	teiste tänavakunstnike mõjutuste kaudu	teiste tänavakunstnike mõjutuste kaudu	akadeemilise kunstihariduse kaudu
Eelistatud vorm	legaalne	legaalne	legaalne ja illegaalne	legaalne ja illegaalne	illegaalne	legaalne ja illegaalne	legaalne

ning meediasse artikleid ei kirjuta, aga puutuvad temaga kokku igapäevaselt. Kokku intervjuueerisin seitset tänavakunstiga tihedalt seotud inimest Eestist, Leedust, Soomest ja Poolast. Sellele lisaks vaatas Sirla tänavakunsti mudeli kriitilise pilguga üle James Finucane Norra Nuart festivalilt. Valimit koostades seadsin eesmärgiks saada ülevaade lähiriikide tänavakunstiexperte kogemustest tänavakunsti korraldamisel ja selle mõjust kunstniku tegevusele ja tänavapildile. Kuna

uurimisküsimused puudutavad eeskätt eksperdi kogemusi tänavakunsti kohtlemisest oma elu- ja tegutsemiskohas, on kvalitatiivne intervjuu parim viis jõuda tuumani. Kasutasin intervjuudest saadud informatsiooni ja ridade vahele peidetud mõtteid, et teada saada, kuidas näevad tänavakunstifestivalide korraldajad oma tegevuse mõju kunstnikele ja linnaruumile ning kuidas kunstnikud seda mõju tunnetavad. Küsisin festivali tekkepõhjuste, tegevuse eesmärkide, isikliku motivatsiooni ja teoste loomise protsessi kohta. Vaatasin intervjuude tekstid üle, otsides tekstimassiivist fragmente, mõtteid, näiteid jms, mis vastavad minu esitatud uurimisküsimustele. Seejärel asusin saadud materjali liigendama kitsamateks, teavet pakkuvateks osadeks, mõtestades niimoodi analüüsi kitsamaid kategooriaid. Ülevaatlikumate tekstiühikute pinnalt sõnastasin järeldused, ilmekamad tõin ka näidetena esile.

Olen magistritööd kirjutades kahes rollis - nähtuse teaduslik uurija ja tänavakunsti korraldaja - ning ei pidanud vajalikuks neid kahte teineteisest eristada ning pidasin seda pigem oma tugevuseks, võrreldes autoritega, kellel ei ole tänavakunsti siseringkonda kuulumise kogemust. Tänavakunsti puudutava kirjanduse analüüsis kasutan julgelt enda kui eksperdi seisukohti, et jõuda teoreetilise vastuseni küsimustes, millele seni otsest vastust pole pakutud. Tänavakunsti ekspertide kogemuste tõlgendamisel austan nende kogemushinnanguid ning toon esile seda, mille poolest nende unikaalne kogemus minu seisukohtadest erineb või seda täiendab.

Et mul endal on välja kujunenud kindel seisukoht avalikus ruumis toimuvate protsesside kohta ja olen korduvalt sel teemal avalikult sõna võtnud, võib intervjuueeritavatel olla eelteadmisi minu arvamuste kohta ning intervjuude miinuseks võib pidada seda, et küsitletud võisid vastata seda taustainfot arvestades isegi siis, kui intervjuusid läbi viies proovisin jääda võimalikult neutraalseks ja hinnanguid mitte andvaks. Distantseerun intervjuueeritute seisukohtadest taas diskussiooni osas, kus püüan rohkem esile tõsta just seda, mida nad ise ei taju või sõnastada ei oska.

2. TÄNAVAKUNSTI LIIGITUSE MUDELI LOOMINE

2.1. MIS ON KUNST?

Et kirjutada tänavakunstist, tuleb esmalt seda ümbritsevatest mõistetest üheselt aru saada. Näib, et kunsti definitsiooni suhtes üksmeelele mittejõudmine on üks kunsti iseloomulikke omadusi. Kunstiringkonnas on levinud arusaam, et kunsti fenomen on oma loomu poolest nii mitmekülgne ja erinev, et seda ei ole võimalik üheselt defineerida. Samas on tunda ka trotsi, et kunsti defineerimine rikub ära vabadust ihkava loominguilisuse. Mõisteid vajavad akadeemikud kunstist rääkimiseks,

mitte kunstnikud sellega tegelemiseks.

Millega aga enamik nõustub, on väide, et kunsti roll muutub ajas. Kunstiteadlane Anneli Porri kirjutab: „20. sajandi kunst nagu ka ühiskond on muutunud ülikiiresti ja teinud läbi peaaegu kogu võimaliku esteetilise arengu spektri. Seetõttu on just nii 20. sajandi esteetika kui ka kunstifilosoofia pakkunud nii palju vastuseid küsimustele, mis on kunst ning millised on kunsti ülesanded ja tähendused“. Vaatamata sellele, mis laadi on teos, funktsioneerib kunstiteos sõnumi edastajana (samuti teate säilitajana), esteetiliste vajaduste rahuldajana ning sümbolise või reaalse investeeringuobjektina³ (Porri 2010). Kunstiteos võib olla nii meisterlikult maalitud portree või natüürmort, mis sarnaneb täielikult pärismaailmale kui ka enda munandite naelutamine maapinna külge protestiaktina nagu tegi seda Moskvas Vene kunstnik Pjotr Pavlenski⁴.

Sõnaraamatud üritavad kunsti panna raamidesse kirjeldades füüsilist loomisprotsessi – eesti keele seletava sõnaraamatu järgi on kunst loov inimtegevus, milles aistitaval kujul (värvi, vormi, heli, sõna vm kaudu) ning esteetiliselt mõjusana, vahendatakse teistele oma (üldistatud ja väärtustatud) maailmatunnetust⁵. Merriam-Webster sõnaraamatu definitsioon kunsti kohta on oskuse ja loomingulisuse teadlik kasutamine, eriti esteetiliste objektide valmistamiseks⁶. Samas kunstnikud ise, kes puutuvad teemaga kõige sügavamalt kokku, defineerivad kunsti läbi selle vajalikkuse ning mõju inimesele ja inimkonnale. “Kunst on tsivilisatsiooni allkiri” on öelnud helilooja Jean Sibelius⁷, Leonardo da Vinci kohaselt on aga kunst kõikide teaduste kuninganna, mis kommuniqueerib teadmisi kõikidele maailma generatsioonidele⁸. Mehhiko poeet Cesar A. Cruz’ilt pärineb kuulus tsitaat “*Art should comfort the disturbed and disturb the comfortable*” (“Kunst peaks rahustama rahutuid ja rikkuma rahu rahulolevatel”), mille omakorda kaaperdas maailma kõige tuntum tänavakunstnik Banksy. Seda tsitaati näeb ka tänavatele kirjutult päris tihti (foto 2).

---

³ Porri, A. 2010. *Miks on kunstil nii palju erinevaid tähendusi?* Kasutatud 19.01.2017
<http://oppekava.innove.ee/miks-on-kunstil-nii-palju-erinevaid-tahendusi/>

⁴ Hartog, E. 2015. *Art, Madness or Terrorism? Pyotr Pavlensky and the Art of Weakness*. The Moscow Times. 11. november 2015

⁵ Eesti keele seletav sõnaraamat <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?O=kunst&F=M> Kasutatud 19.01.2017

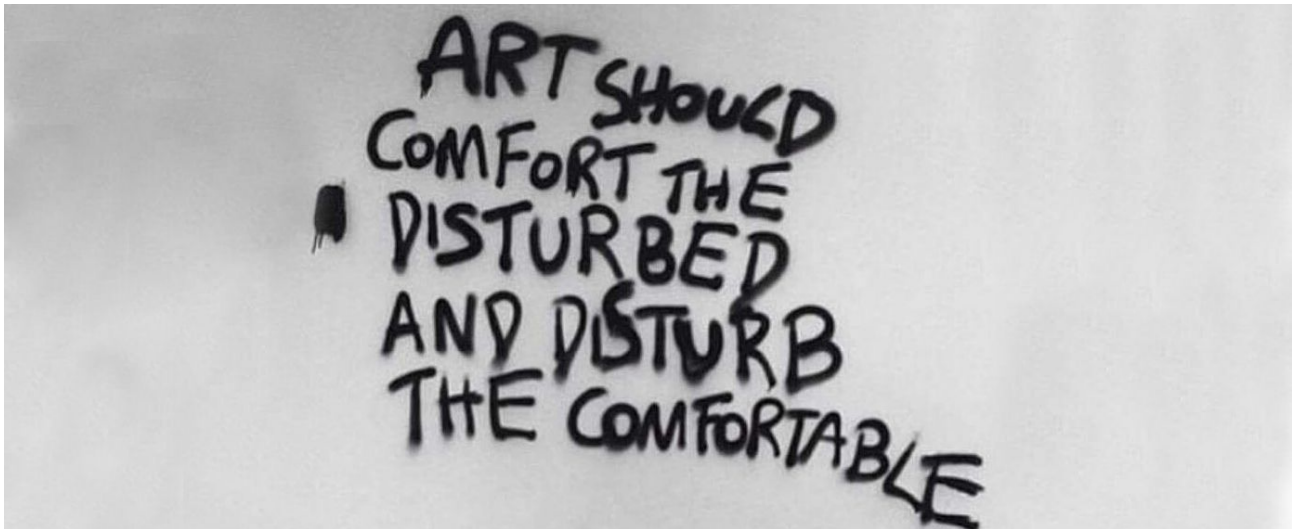
⁶ Merriam-Webster sõnaraamat <https://www.merriam-webster.com/dictionary/art> Kasutatud 19.01.2017

⁷ Huffington Post. Kasutatud 19.01.2017

http://www.huffingtonpost.com/2011/10/12/15-artists-define-what-ar_n_1004359.html

⁸ Huffington Post. Kasutatud 19.01.2017

http://www.huffingtonpost.com/2011/10/12/15-artists-define-what-ar_n_1004359.html

Foto 2. Cesar A. Cruz'i tsitaat seinale kirjutatuna

Kui kunsti defineerimine on keeruline, siis tänavakunsti juures on vaieldavaid punkte veelgi rohkem. On kriitikuid, kes leiavad, et tänavakunsti ei saa käsitleda klassikalise kunstiliikumisena, sest selle üks iseloomulikke omadusi on ametlikule kunstimaailmale vastandumine (Hoppe 2009). Need, kes küll nõustuvad üksmeelselt, et tänavakunst on üks kunstivorm paljudest, lähenevad teemaga haakuvatele mõistetele erinevalt. Teadlastel, kes sellest kirjutavad, on igapähe oma arusaam, tänavakunstnikel oma harjumus mõisteid kasutada ja ringkonnavälistel inimestel veel neljas, viies ja kuues arusaam. See viib olukorrani, kus enamus tänavakunsti teemalisi vaidlusi nii meedias kui ka isiklikul tasemel, taanduvad sellele, et nimetatakse samu sõnu, aga nende taga mõeldakse erinevaid asju. Tänavakunsti mõistmine laiemas ringkonnas sõltub osaliselt sellest, kas seda eristatakse grafitist või ei (Young 2016). Young viitab Bourdieu väljade kontseptsioonile, kuidas läbi eristumise pannakse paika klassi kihid ja hariduslikud saavutused ning, kuidas see teeb kultuurse kapitali ihaldatud ressursiks. Young leiab, et kultuuri jaoks toimib eristumine samal hierarhilisel põhimõttel ning seepärast on tänavakunsti ja grafiti vahele piiri tõmbamine hädavajalik. Lisan Youngile, et sama tähtis on ka tänavakunsti ja muralismi eristamine.

Tegemist on aktuaalse probleemiga nii Eestis kui ka mujal maailmas. Kui eksisteeriks ühtne mõistete süsteem, astuks ka tänavakunsti-teemaline diskussioon suure sammu edasi, sest nimetuste segadus takistab sisuni jõudmist. Tänavakunstifestivali korraldajana tunnen puudust sisulisest diskussioonist Eesti tänavakunsti teemadel, selle asemel, et kümnendat aastat tutvustada seda kirjeldaval tasemel.

Sellest tulenevalt annan järgmises peatükis ülevaate tänavakunsti erinevatest definitsioonidest ja akadeemilistest uuringutest ning pakun nendele tuginedes välja ühtse süsteemi,

kuidas on kõige arusaadavam käsitleda tänavakunsti ja sellega seotud mõisteid. Kui see baas on tekitatud, siis liigun edasi tänavakunsti organiseerimise, tänavakunstifestivalide ja muraliteni ning analüüsin kooskõlastatud tänavakunsti mõju tänavakunstile kui isealgatuslikule orgaanilisele kunstiliikumisele.

2.2 MIS ON TÄNAVAKUNST ?

Foto 3. Näide kunstiteosest, mis vastab Blanche'i tänavakunsti definitsioonile, sest on paigaldatud omavoliliselt linnaruumi pinnale ja kõnetab suuremat inimeste ringkonda kui grafiti.

Tänavakunsti mõisteid on süstematiseerinud enne mind Heidelbergi ülikooli dotsent Ulrich Blanche artiklis “Street Art and related terms – discussion and working definition”, kus ta kasutab põhiliselt saksakeelseid allikaid, mida pole inglise keelde veel tõlgitud. Üldiselt nõustun Blanche lähenemisega, aga see keskendub peamiselt erinevustele grafiti ja tänavakunsti vahel ning on pigem kirjeldavat laadi. Muralismi mainib ta põgusalt teiste legaalsete vormide seas, mis minu arvates väärrib pikemat analüüsi. Ta leiab, et termin *urban art* ehk kunst linnaruumis (või avalikus ruumis) on laiem kui tänavakunsti mõiste ja seda saab võtta vihmavarju- terminina, mille alla kuuluvad grafiti ja tänavakunst. Sealjuures defineerib ta tänavakunsti järgmiselt:

“Tänavakunst on piltide, karakterite ja muude vormide omavoliline paigaldamine linnaruumi pindadele, mis taotluslikult kõnetavad suuremat inimeste ringkonda [kui grafiti]. Tänavakunsti teostatakse performatiivsel ja tihtipeale kohaspetsiifilisel, kaduval ja käed-külgedel”

viisil. Tänavakunsti vaadeldakse peamiselt internetist. See erineb grafitist ja avalikust kunstist (public art).” (Blanche 2015:33) (Näide teosest, mis vastab antud tingimustele fotol nr 3)

Blanche kirjutab, et tänavakunst on grafitist alguse saanud, aga samas erinevad kaks liikumist teineteisest radikaalselt publiku kõnetamise poolest. Tsiteerides tänavakunsti pioneeri John Feknerit nõustub ka Blanche, et “tänavakunst on kõik kunst tänaval, mis ei ole grafiti”. Välja arvatud kooskõlastatud projektid, mida Blanche ei pea tänavakunstiks, nimetades seda kaasaegseks kunstniks, mida eksponeeritakse avalikus ruumis. Blanche’i järgi erinevad tänavakunst ja grafiti muust kunstist avalikus ruumis illegaalsuse poolest. Ta leiab, et tänavakunstiks saab pidada ainult kooskõlastamata teoseid või nagu ta ise neid nimetab *self-authorized* ehk omavoliliselt teostatud. See aga tähendaks, et legaalset tänavakunsti ei saa eksisteerida, millega mina ei nõustu. Leian, et tänavakunsti olemust defineerib loominguvabadus, mitte selle legaalne või illegaalne loomus. Nõustun, et enamus tänavakunsti on tekkinud ilma kellegi käest luba küsimata, aga arvan, et see ei ole kõige tähtsam eristav omadus, vaid kõrvalnähtus isesseisvuse säilitamiseks ja eesmärkide saavutamiseks. Enda definitsioonide nõrkuseks toob Blanche samuti välja kunstitermini subjektiivsuse, sest mõned teadlased peavad tänavakunsti kunstivormiks ja teised mitte.

Tänavakunsti süvitsi uurinud Lundi ülikooli professor Peter Bengtsen võtab oma uuringu “The Street Art World” (“Tänavakunsti maailm”) aluseks samuti positsiooni, et tänavakunsti ei saa lõplikult defineerida, sest selle üle, mida termin hõlmab, arutletakse pidevalt, ning alustab nähtuse seletamist *kunstimaailma* terminiga. Bengtseni järgi on tänavakunst sotsiaalne konstruktsioon, mis leiab aset kunstimaailmas⁹ (Bengtsen, 2014:11-14). Väljendi *kunstimaailm* võttis kasutusele Ameerika kunstikriitik ja filosoof Arthur Danto aastal 1964 oma essees “The Artworld” (“Kunstimaailm”), kus kirjeldab seda kui “miskit, mida silm ei seleta – kogum kunstiteooriast ja –ajaloost, mida on vajalik teada, et mõista midagi kunstina”. Bengtsen järeldeb, et selle jaoks, et midagi tõlgendada osana kunstimaailmast, peavad tõlgendajal olema eelnevad kunstiteadmised (Foto 4).

---

⁹ Bengtsen, P. (2014) *The Street Art World*. Lund

Foto 4. Selle jaoks, et midagi tõlgendada osana kunstimaailmast, peavad tõlgendajal olema eelnevad kunstiteadmised. Et näha pissuaari puudumist viitena Duchamp'ile on vaja teada, et kunstnik kasutas oma ready-made skulptuuriks "Purskkaev" pissuaari.

Danto kasutab Andy Warholi Brillo seebikarpide näidet (samahästi sobiks siia ka Marcel Duchamp'i "Purskkaev" või Jaan Toomiku "Kunstniku sitt"), kus tavaobjekt viiakse galeriiruumi ning läbi selle akti luuakse teosele kunstiline tähendus. Ilma taustainfot omamata jääb Warholi seebikarp ikkagi seebikarbiks ja Duchamp'i pissuaar pissuaariks, saamata kunstiteoseks. Võib piisata ka vaid teadmisest, et galeriis eksponeeritakse kunsti, et muuta üks galeriis asetsev igapäevaobjekt kunstiks, sest galeriiruumil endal on nii tugev tähendusväli.

Ameerika filosoof ja endine professionaalne trikirulluisutaja Nicholas Alden Riggle selgitab sama protsessi läbi kunstimaailma muutuste. Ta toob esile kontrasti, et kui modernismi ajal rõhutati kunsti olulisust läbi teose esteetika (peamiselt visuaalsete ja vormiliste omaduste kaudu), mitte läbi sõnumi, mida teos esindas sotsiaalses, metafoorilises või poliitilises kontekstis, siis hetkest, mil seebikarbid ja pissuaarid leidsid tee muuseumitesse ja galeriidesse, kadus selge piir igapäeva elu ja kunsti vahel. Riggle järgi on alternatiivne reaktsioon modernismile teha vastupidist – selle asemel, et viia olmeobjektid kunstisaali, viia kunst galeriides ja muuseumitest välja sinna, kus toimub igapäeva eluline rutiin.¹⁰ Leian, et see seletab väga tabavalt tänavakunsti olemust.

Riggle'il, nagu igal tänavakunstist kirjutanud teadlasel, on oma nägemus tänavakunsti definitsioonist. Ta kirjutab, et kunstiteost saab pidada tänavakunstiks ainult siis, kui see kasutab tänavat kunstilise ressursina. See tähendab, et kunstiteose asetsemine tänaval on osa teose tähendusest. Selle definitsiooni järgi kaotab tänavakunstiteos osa või kogu oma tähenduse, kui see

---

¹⁰ Riggle, N. (2010). Street Art: The Transfiguration of the commonplaces. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 68, No. 3, lk. 243-257. Wiley on behalf of The American Society for Aesthetics.

tänavalt eemaldada. Riggle usub seeläbi ka väga veendunult, et kui eksponeerida tänavakunstniku teoseid galeriis, ei saa seda enam nimetada tänavakunstiks. Veelgi enam- ta leiab, et tänavakunst oma loomuse poolest vastandub ametliku kunstimaailmaga ja tänavakunstile lähenemine traditsioonilise kunsti uurimise vahenditega on ülimalt ebaefektiivne.¹¹

Kirjeldatud protsessi ilmestab imehästi Tartu ühe populaarseima tänavakunstniku MinaJaLydia kurikuulus teos “Kas nüüd on kunst?” (Foto 5), mis on kunstimuseumi ja tänava

Foto 5. MinaJaLydia teos “Kas nüüd on kunst?” tõi natüürmordi kunstisaalist tänavale

vahel rohkem kui üks kord pendeldanud. Teosel on kujutatud stencil tehnikas tehtud natüürmorti. Et selle valmimine tänava olukorras liiga palju aega ei võtaks, on kasutatud vaid kahte värvitooni. Esimene vaatus - 2007. aastal viis kunstnik natüürmordi kui maalikunsti vaieldamatu sümboli muuseumist tänavaseinale. Põhjus oli eelkõige tol ajal aktuaalses avalikus debatis “Tänavakunst [või grafiti] – kunst või kuritegu”. See on kunstniku vastus avalikule arutelule, näitamaks, et kunst võib ka tänaval asuda. “Kas teose kunstiline väärtus muutub koos keskkonnaga, kus ta eksponeeritud on?” küsib kunstnik oma kodulehel¹². Selle asemel, et viia tänavakunsti galeriidesse, tõi MinaJaLydia maaliklassika tänavale. Just nagu on seda kirjeldanud eelmises lõigus Ameerika filosoof Nicholas Alden Riggle.

Teine vaatus – 2014. aastal toimus Tartu Kunstimuseumis näitus “Kas me sellist muuseumi tahtsimegi?”, kus kuraator Marika Agu valis ka MinaJaLydia üheks osalevaks kunstnikuks. Tänavakunstnik otsustas eksponeerida teost “Kas nüüd on kunst?” (Foto 6). Seitsme aastaga oli

¹¹Riggle, N. (2010). Street Art: The Transfiguration of the commonplaces. The Journal of Aesthetics and Art Criticism, Vol. 68, No. 3, lk. 243-257. Wiley on behalf of The American Society for Aesthetics.

¹²Minajalydia.tumblr.com. Kasutatud 20.01.2017

Foto 6. MinaJaLydia “Kas nüüd on kunst?” eksponeeritud kunstimuuseumis kui näide tänavakunstist

tänavakunsti diskussioon edasi arenenud: kuna vahemikus 2012-2014 oli toimunud Tallinna ja Tartu ametlikel näitusepindadel palju tänavakunstiga seotud näituseid, oli õhus küsimus, kas tänavakunst on ikka veel tänavakunst, kui seda eksponeeritakse muuseumi- või galeriiseinte vahel. “Siiski, vaadates seniseid arenguid, tänavakunstile aina enam osaks saavat institutsionaalset omaksvõttu – mida võib eriti Tartu eeskujul ka mujal Eestis märgata –, saab öelda, et tõenäoliselt lähivad tänavakunstnike ja sotsiaalsete bandiitide teed siinkohal lahku. Ei ole tänavakunstniku saatuseks kirvesurm, vaid muuseum ja uued väljakutsed.” kirjutab Margus Tamm 2014. aasta augusti Mürilehes¹³. Riggle’l oli ka selle kohta oma arvamus - kui eksponeerida tänavakunstniku teoseid galeriis, ei saa seda enam nimetada tänavakunstiks, sest kunstiteost saab pidada tänavakunstiks ainult siis, kui see kasutab tänavat kunstilise ressursina.¹⁴ Kas MinaJaLydia “Kas nüüd on kunst?” kasutab tänavalt galeriiseinale minnes tänavat kunstilise ressursina, on järgmine põnev küsimus, aga praegusel juhul jätan selle lugeja enda otsustada.

Kolmas vaatus – 2015. aasta aprillis kustutati linnavalitsuse käsul Tallinna vanalinnast Eesti tänavakunstniku Edward von Lõnguse teos „Alasti keiser“. Šablooni- ehk stenciltehnikas valminud töö oli seinale tekkinud küll luba küsimata, aga samadel tingimustel tekkinud identne pilt on Tartu kesklinnas siamaani alles. Kesklinna valitsuse avalike suhete nõuniku Kerttu Rakke sõnul oli kustutamise põhjuseks kunstilise väärtuse puudumine – „lähemal vaatlusel ei olnud šabloonide abil loodud pilt väärtuslik kunst ning see otsustati maha pesta“ tsiteerib Rakkett Postimees¹⁵.

¹³ Tamm, M (2014). *Artishoki veerg: tänavakunstist*. Mürileht. Kasutatud 20.01.2017 <http://www.muurileht.ee/artishoki-veerg-tanavakunstist/>

¹⁴Riggle, N. (2010). Street Art: The Transfiguration of the commonplaces. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*

¹⁵ <http://kultuur.postimees.ee/3142861/linn-kustutas-tuntud-tanavakunstniku-pildi>

MinaJaLydia ei saanud olukorda nii jätta ning tegi umbes nädal aega hiljem täpselt sellesama ülevärvitud koha peale natüürmordi küsimusega „Kas nüüd on kunst?“ (Foto 7), mis toob

Foto 7. MinaJaLydia „Kas nüüd on kunst?“ provotseerimas Tallinna linnavalitsuse otsust samal seinal olev eelmine tänavakunstiteos kustutada, sest ei pidanud seda kunsti vääriliseks

järjekordselt üles küsimuse, kas tänavakunsti puhul on tegemist institutsioonide poolt aktsepteeritud kunstivormiga või subkultuurse liikumisega, mis kuritarvitab kunsti mõistet.

Enamus tänavakunstist kirjutanud teadlasi, kunstikriitikuid ja kunstnikke defineerivad tänavakunsti siiski läbi kunsti mõiste– kõige lihtsamalt on tänavakunst, nagu nimigi ütleb, kunst, mis on tänaval või mujal avalikus ruumis ning tänavakunsti suhtutakse kui ühte kunstiliiki paljudest. Kaasaegset kunsti uurinud sakslanna Ilaaria Hoppe leiab, et kuna tänavakunst ei ole arenenud välja ühestki ametlikust kunstivormist ja selle üheks iseloomujooneks on vastandumine kunstimaailma reeglitele, ei pea tänavakunsti ja grafitit kategoriseerima ja käsitlema kunstina¹⁶. See illustreerib ideaalselt, kuidas millegi käsitlemine kunstina või mitte, on väga subjektiivne. Seda teksti kirjutades võtan aluseks, et tänavakunst on 20. sajandi lõpus ja 21. sajandi alguses grafitist välja arenenud kunstiliikumine ja –vorm¹⁷.

Nagu näha, on paljud akadeemikud loonud enda definitsiooni tänavakunstist. Kuna ma ühegi versiooniga täielikult ei nõustu, tulen, tuginedes eelmainitud teoreetikutele, välja endanimelise, Sirla tänavakunsti mudeliga, mis seletab, kuidas on kõige korrektsem ja arusaadavam läheneda tänavakunstile ja mõistetele selle ümber. Lühidalt kirjeldatuna lähtub liigitus sellest, et

¹⁶ Hoppe, I. (2009) *Street Art und Die Kunst im öffentlichen Raum*, 01/2009. Kasutatud 20.01.2017 <http://edoc.hu-berlin.de/kunsttexte/2009-1/hoppe-ilaria-6/PDF/hoppe.pdf>

¹⁷ Maric B. (2014) *The History of Street Art*. Wide Walls. Kasutatud 19.01.2017. <http://www.widewalls.ch/the-history-of-street-art/>

avalikus ruumis toimub kolm teineteisest eristuvat kunstiliikumist – tänavakunst, grafiti ja muralism. Järgmistes alalõikudes kirjeldan, kuidas tänavakunst eristub kunstist avalikus ruumis ning grafiti ja muralismi liikumistest.

2.3. AVALIK KUNST - KATUSTERMINI LEIDMINE

Leian, et põhiline probleem tänavakunstist rääkimisel on katustermini leidmises – milline mõiste kirjeldab linnaruumis toimuvaid kunstitegevusi kõige laiemalt. Väga laialdaselt kasutataksegi *tänavakunsti* mõistet kirjeldamiseks kogu kunsti avalikus ruumis. “Kõik, mis on tänaval ja on kuidagi loominguga seotud, ongi tänavakunst. Mina näen seda niimoodi” kirjeldab oma visiooni pika staažiga Eesti grafiti-, tänava- ja muralikunstnik Sänk¹⁸.

Mina lähtun sellest, et tänavakunst ise ei hõlma kogu kunsti, mis asub tänaval, vaid on kitsamalt defineeritud kunstiliikumine. Nii Bengtsen (2014:132), Riggle (2010:253) kui Blanche (2015:38) nõustuvad, et tänavakunst on üks osa suuremast terminist *urban art* või *public art*, eesti keelde tõlgitult *kunst avalikus ruumis* või lühemalt *avalik kunst* (vastandudes *suletud kunstile*, mis asub galeriides ja näitusesaalides). “Et avalik kunst saaks olla avalik, peab ta esmajoones asuma avalikus ruumis” (Shapins 2001). Harvardi urbanistikadoktor Jesse Shapins on defineerinud avalikku ruumi kui kohta, kus 1) majandustegevus ei ole hädavajalik 2) ühiskonna loomupärane mitmekesisus ja paljusus on aktsepteeritud ja selle väljendamine julgustatud 3) spontaanne sekkumine on võimalik¹⁹.

Sellest võib järeldada, et tänavakunst ja kunst avalikus ruumis ei tähenda sama asja – mõisted ei kattu teineteisega. Bengtsen selgitab nende kahe erinevust: “Fakt, et teoreetiliselt võib igäüks panustada tänavakunstiteose arengusse – näiteks selle eemaldamisega või sellele või selle lähedale uute elementide lisamisega – eristab tänavakunsti teistest kunstivormidest avalikus ruumis” (Bengtsen 2014:136). Näiteks luba küsimata seinale kleebitud graafikateos liigitub tänavakunsti alla, linna poolt paigaldatud skulptuur on aga kunst avalikus ruumis (näide foto 8).

---

¹⁸ Sänk. 2017. *Autori intervjuu*. 1. november 2017

¹⁹ Shapins, J.2001. *To Soar with Wings of Desire in Visible Cities: A Theory and Practice of Contemporary Public Art* <http://www.pulsate.org/photo/jesse/bio/papers/contemppublicart.pdf>

Foto 8. Näide linnaruumis asuvast kunstitööst, mis ei ole tänavakunst. Bengtseni järgi saab teoreetiliselt igaiüks panustada tänavakunstiteose arengusse. See skulptuur on aga linna poolt tellitud ühe kunstniku teos, mis on ette nähtud muutumatuna säilima.

Kui kunstnik ei ole luba küsinud oma teose kleepimiseks või värvimiseks seinale, ei ole ka selle eemaldamiseks või lisanduste tegemiseks temalt omakorda vaja luba küsida. Seaduse järgi on nii luba küsimata tegutseval kunstnikul kui ka tema teosele lisanduste tegijal täpselt sama palju õigust linnaruumi muutuseid esile kutsuda. Kui aga tegemist on linna poolt paigaldatud skulptuuri või omanikuga kooskõlastatud seinamaalinguga, on seaduse järgi esimesel osapoolel suurem õigus muudatusteks ja Bengtseni definitsiooni järgi ei ole tegemist enam tänavakunstiga.

Ka Blanche nõustub, et tänavakunst ja kunst avalikus ruumis on erinevad mõisted, kuid sõnastab erinevuse teisiti. Tema näeb, et tänavakunst on alati illegaalne ning seaduslikult tehtud teoseid nimetab ta kunstniks avalikus ruumis (Blanche 2014: 38). Näiteks kui tänavakunstnik (kes tegutseb tänavatel omavoliliselt) osaleb kooskõlastatud projektis, on seaduslikult tehtud töö kunst avalikus ruumis, mitte tänavakunst. Võttes Blanche'i ja Bengtseni kirjutised kokku, leian, et tänavakunsti ja avalikku kunsti eristab vabadus. Tänavakunst edastab alati kunstniku sõltumatut visiooni. Kui kooskõlastamisprotsessi käigus keegi seda visiooni muudab, ei saa teost enam tänavakunstiks pidada. Seetõttu ongi omavoliliselt kõige lihtsam tänavakunsti teha – kooskõlastamata ei ole kellelgi võimalust visiooni muuta ja kunstnik on oma loomingus vaba. Kui tekib olukord, kus kunstnikul on selge nägemus ja ta küsib omanikult nõusolekut selle teostamiseks ja omanik lubab enda pinnaga teha ükskõik, mis kunstnikul pähe tuleb, ilma ise loominguprotsessi sekkumata, võib seaduslikult loodud teost pidada tänavakunstiks – see on kunstniku valitud motiiv kunstniku valitud pinnal. Kui aga pinnaomanikul või linnaametnikel on ettekirjutisi, mida võib

kujutada ja mida mitte, ei ole enam tegemist tänavakunstiga, kuna see kaotab kunstiliikumisele omase sõltumatuse ja avatuse teiste poolt tehtud lisandustele. Võtan selle Sirla tänavakunsti liigituse aluseks ja märgin skeemile kunsti avalikus ruumis ehk *avaliku kunsti (public art)* ja *tänavakunsti (joonis 1)*.

Joonis 1. Sirla tänavakunsti liigituse loomine. Avalik kunst on katustermin kogu kunstile avalikus ruumis ning tänavakunst on selle alaliik.

2.4 GRAFITI - TÄNAVAKUNSTIMAAILMA NATÜÜRMORT

Foto 9. Näide klassikalisest grafitist.

Lisaks tänavakunstile toimub avalikus ruumis veel kaks suurt kunstiliikumist – grafiti ja

muralism. Alustan grafitist ning siinjuures tuleks lahti seletada selle mõiste – lähtun sellest, et grafiti ei ole katustermin ega ükskõik, millise teksti kirjutamine seinale, vaid enda pseudonüümi levitamine avalikus ruumis eesmärgiga olla nähtav. Kaasaegne grafiti on 1960-ndate New Yorgist alguse saanud kunstiliikumine, mis seisneb oma pseudonüümi levitamises kirjutades seda igale võimalikule pinnale, eriti avalikus ruumis²⁰. Nii grafiti- kui tänavakunstnikele on iseloomulik tegutsemine ilma pinna omanikult luba küsimata. Visuaalset tulemust kirjeldades on grafiti oma nime või pseudonüümi kirjutamine linnaruumi avalikele pindadele, tavaliselt spreivärvi või markeriga (Blanché 2015:13)²¹ (foto 9).

Kõige rohkem erinevad tänavakunst ja grafiti teineteisest tegutsemiseesmärgi ja publiku kõnetamise poolest. Grafiti eesmärk on oma nime levitada igal võimalikul viisil, sealjuures kõnetavad seintele jäetud tähed enamjaolt ainult grafitikeele ja -sõnumitega kursis olevaid inimesi. Grafitiga mitte seotud vaatlejatele valmistab raskusi juba stiliseeritud tähtede kokku lugemine ning isegi kui sellega hakkama saadakse, siis nimi ise samuti ei kõneta, kui taustainfot selle kohta pole. Endast selliste märkide mahajätmist võib pidada grafitiringkonna omavaheliseks mänguliseks suhtluseks.

“Grafiti ei seisne niivõrd massidega suhtlemises, vaid erinevate rühmitustega suhtlemises. See on sisekeel, see on salakeel. Enamust grafitist ei saa isegi lugeda, niisiis on see tõsiselt seotud vaid ühe kultuuriga, mis saab sellest aru ja teeb seda. Tänavakunst on palju avatum” (Lewisohn 2015) “.

Sealjuures peitub grafitikirjutajate poolt edastatav sõnum enamjaolt tehnilises osavuses – kui hästi keegi spreipurgiga ümber oskab käia. Just nagu natüürmordi puhul – maalitav kujutis pirnide või vaaside näol ei ole nii tähtis, kui tehniline osavus, mis selle teostamiseks on vajalik.

Tänavakunst ehk post-grafiti viib nime kirjutamise uuele tasemele – tähtede levitamise asemel võetakse kasutusele motiivid, mis kõnetavad ka grafiti- või tänavakunsti ringkonnast väljaspool olevat vaatajat ning erinevad tehnikad (levinumad neist šabloon ehk stencil, poster, kleeps). Tänavakunstnikud suhtlevad teadlikult suurema publikuga, kes kunstiteoste mõistmiseks ei pea olema seotud tänavakunsti ringkonnaga. Olenevalt kunstnikust on tegutsemismotiivid erinevad, aga tavaliselt on nime levitamine või tehnilise osavuse näitamine vaid üks mitmest. Eesmärgid võivad olla elukeskkonna kaunistamine ja ümbermõtestamine, mõnele sotsiaalsele või poliitilisele probleemile tähelepanu toomine, alternatiivi pakkumine reklaamide poolt pakutavale ühepoolsele

---

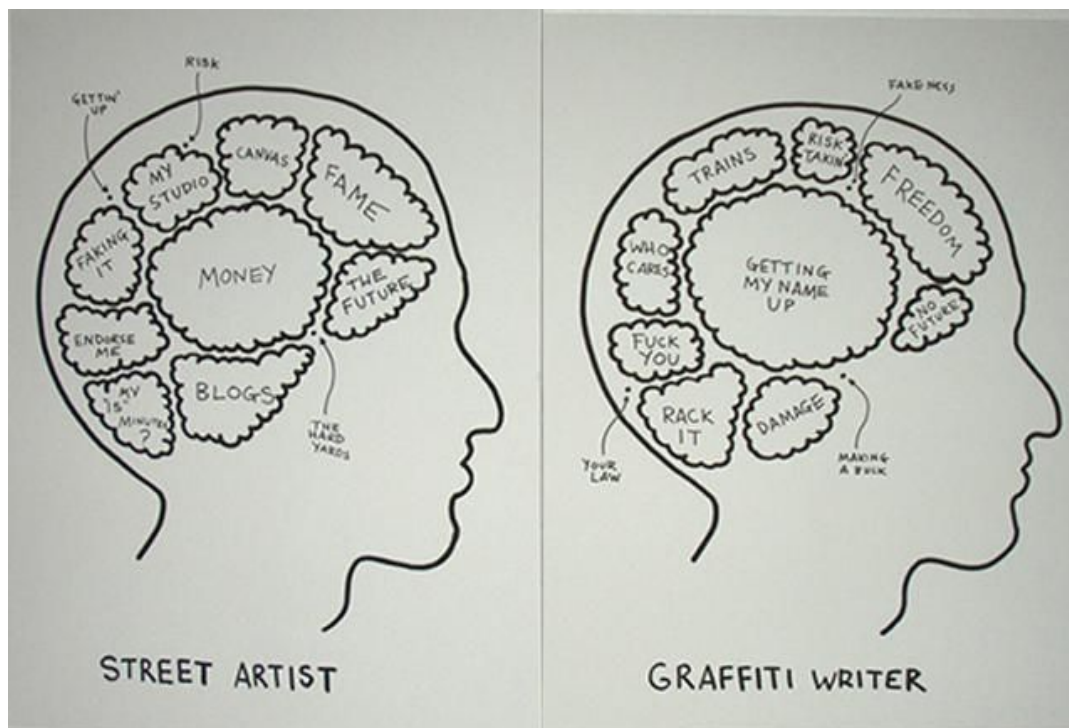
²⁰ <http://nychicagograffitihistory.weebly.com/graffiti-history-timeline.html>

²¹ Blanché, U. 2015. Street Art and related terms – discussion and working definition. Heidelberg University

kommunikatsioonile linnaruumis, linnaobjektidele uute funktsioonide leidmine jt.

Tänavakunsti ja grafiti erinevust rõhutab ka see, et tihtipeale ei saa kahe kunstiliikumise esindajad omavahel läbi ja vastanduvad teineteisele. Melbournist pärit grafititaustaga kunstnik Lush Sux on selle vastasseisu ülimalt tabavalt visualiseerinud (joonis 2). Kui grafitikirjutaja

Joonis 2. Tänavakunsti ja grafiti erinevused kunstniku Lush Sux järgi

prioriteediks on oma nime levitamine, vabadus, riskimine ja ükskõikne käitumine, siis tänavakunstniku ajusse on märgitud kõige tähtsamaks raha, kuulsus, blogikajastused ja teesklemine. Leian, et konflikti üheks suuremaks põhjuseks on eelmainitud kõnetamisvõime. Kuna tänavakunsti on lihtsam mõista, siis see on võitnud endale rohkem jälgijaid ja kaasamõtlejaid ning muutunud kordades populaarsemaks kui grafiti. Populaarsusega kaasnevad ka kõrgemad müügihinnad ning suurem kommertsiaalne ja meedia huvi.

Teine konfliktipõhjustaja on tegutsemise eesmärk. Grafitikirjutaja ajendiks on oma nime levitamine ja selle õnnestumist hinnatakse tehnilise osavuse (spreipurgi käsitlemine, kiirus, ligipääsetavus pinnale, tüpograafilised elemendid jms) ja kvantiteedi järgi (kelle nimi on linnapildis kõige nähtavam). Proovides samade kriteeriumite abil tänavakunstile läheneda, ei olegi võimalik tänavakunstist aru saada, sest tegutsemise eesmärgid on täiesti erinevad. Tänavakunsti eesmärk on levitada ideid. Selle jaoks võib igaüks valida endale meelepäraseima vahendi. Kvaliteeti kõrgel hoidma ajendab see, et tehniliselt hästi teostatud tööd saavad alati rohkem tähelepanu kui need,

mille kallal on vähem vaeva nähtud. Grafiti-ringkonna tehnilist lähenemist illustreerib väga hästi mu virtuaalne vestlus Tallinna grafitikirjutaja S-Boy'ga:

“See on see, miks mina ise enam ammu ei hooli stencil [stencil kui tänavakunsti kõige levinum vorm] maailmast – see on nii mõttetult kirju ja aina pisemad ja lihtsamad asjad. Mulle meeldib kui stenciliga tehakse tõesti midagi väga detailset ja cooli – nagu Mextoniale tulev Himed. Aga minu jaoks see on ka juba pigem nagu randme tuleproov, et kas peab lõigates vastu – ja yldsegi pigem nagu mõõdistaja ja matemaatik.... inimene ju võtab foto, keerab photoshopis paari nuppu ja prindib välja – ja siis lõikab. Ja sinna juurde luuletab mingi oma arust põneva loo. Absoluutselt kuiv. Suures osas andetud kunstnikuhakatised. Mina hindan käelist osavust – mitte abivahendite toel enda upitamist.” (S-Boy 2017)²²

Kõigest eelnevast järeldades on vaja tänavakunsti ja grafitit käsitleda kahe erineva liikumisena. Siiski nende kahe piir ei ole selgesti eristatav ja on ka kohti, kus tänavakunsti ja grafiti ideed ühilduvad. Näiteks tegutsemine samade vahendite, spreivärvidega, ning enamjaolt illegaalselt, luba küsimata. Poliitilise sõnumiga laetud grafiti võib oma eesmärgipüstituse poolest sarnaneda rohkem tänavakunstile ning tänavakunstnikud, kelle ülim eesmärk on levitada oma nime või nimepilti, sarnanevad mõttelaadilt grafitikirjutajatega. Sellepärast märgin *grafiti* joonisele *tänavakunstiga* osaliselt kattuma.

Joonis 3. Sirla tänavakunsti liigituse loomine. Tänavakunst ja grafiti on kaks eri kunstiliikumist

²² S-Boy. 2017. *Autori vestlus*. 20. märts 2017

Segadust tekitab vaid see, et kõnekeeles kasutatakse sõna *grafiti* katusterminina nii tänavakunsti kui kogu kunsti kohta avalikus ruumis. See tuleb sellest, et pikka aega oli grafiti ainukene kunstivorm avalikus ruumis ja ei olnud vajadust täpsustada. Nüüd aga on aja jooksul uusi kunstiliikumisi juurde tulnud ja on vaja neid omavahel eristada. Näiteks mõiste *kudumisgrafiti* kuulub minu liigituse kohaselt kindlasti tänavakunsti hulka, sest ei ole grafitile omaselt oma nime kirjutamine lõngaga, vaid postide, kujude ja muude linnaobjektide kaunistamine ja mõtestamine kudumitega (foto 10)

Foto 10. Näide kudumisgrafitist.

Selles kontekstis on sõna grafiti tõlgendatav kui igasugune kunst avalikus ruumis. Ka teised uurijad on olnud selle probleemi ees – Ulrich Blanche asendab sõna grafiti terminiga *style writing* (nime kirjutamine), mis kirjeldab grafitit kui kunstiliikumist, et hoiduda ühe sõna kasutamisest kahes tähenduses. Akadeemilistes tekstides on kasutatud sama eristuse esiletoomiseks ka termineid *kaasaegne grafiti*, *põrandaalune grafiti*, *subkultuurne grafiti* ja *Ameerika grafiti*. Hip-hop'i maailmas kasutatakse tihtipeale terminit *nimepõhine grafiti* ning leides, et see on täpsem kirjeldus, võtan ka ise selle kasutusele (joonis 4).

Joonis 4. Sirla tänavakunsti liigituse loomine. Et vältida segadust sõna grafiti ümber, kasutan mudelil mõistet nimepõhine grafiti.

2.5 MURALISM - TÄNAVAKUNSTI TURVALINE KÕRVALPRODUKT

Foto 11. Näide muralist.

Seinte peale maalimise idee on hulga vanem kui seda on tänavakunst eelnevalt kirjeldatud kunstiliikumisena. Kõige varasemad on 30 000 aastat vanad koopamaalingud, kõige laialdasemalt tuntud 14. sajandil alguse saanud freskod eesotsas Leonardo da Vinci ja Michelangeloga ning kõige

kurikuulsam Berliini müürile maalitu²³. Lõuendi asemel seinte peale maalimine ehk muralism sai kunstiliikumisenä hoo sisse 1920-ndate Mehhikost, kus ta jäi aga pigem propaganda tööriistaks²⁴. Tänavakunsti populaarsuse tõusuga hakkasid ka tänavakunstnikud katsetama järjest suuremate pindadega (foto 11). Prügikastide ja liiklusmärkide asemel hakati lõuenditena kasutama korrusmajade otsaseinu ning suuri seinamaale hakati nimetama muraliteks (*ing. mural* - seinamaal). Tänavakunst ja muralism on teineteisega tihedalt seotud, kuna paljud kunstnikud tegelevad paralleelselt nii kooskõlastatud muralite kui omavolilise tänavakunstiga. Ka tänavakunstimfestivalide levinuim formaat on mural. Kuigi esmapilgul võib tunduda, et muralism on tänavakunst suurte pindadel, siis on neis kahes lähenemises piisavalt erinevusi, et käsitleda neid kahe erineva kunstiliikumisenä. Järgnevalt toon neist välja kõige tähtsamad.

Kuna suurte seinte maalimine on väga aja- ja rahakulukas, toimuvad need harva omavoliliselt ja on tihedalt seotud sponsorite, linnaametnike ja pinnaomanikega. Toetudes punktis 2.2. välja toodud definitsioonidele, ei saa taoliselt kooskõlastatud teoseid käsitleda tänavakunstina, kui need ei ole vabad igasugustest ettekirjutistest. Muralismi ja tänavakunsti erinevusest olen ise põhjalikult kirjutanud Müürilehe artiklis “Mulle meeldib tänavakunst rohkem kui seinamaalingud” (8. september 2016), kus toon peamiseks eristajaks välja juba eelnevalt mainitud vabaduse faktori. Kui grafiti- ja tänavakunstnikel on illegaalselt tegutsedes lõputult vabadust, piiriks vaid enda südametunnistus, siis muralismi puhul moodustub enamuse protsessist kooskõlastamine, kus kunstnik on vaid üks mitmest osapooltest.

“Ühel poolel on linn, kes seisab oma huvide eest, teisel hoone omanik, kellel on enda arusaam heast kunstist, kolmandal aga kunstnik, kes tahab hoida enda käekirja ja ideed, ning neljandal festival, kes vastutab kogu kompoti eest kuraatoripositsioonilt. Ilmselgelt ei pääse sellest kadalipust läbi teravamalt laetud tööd – midagi poliitilist või ühiskonnakriitilist.” (Sirla:2016)

Kooskõlastamise põhjuseid võib olla mitmeid: soov olla seaduskuulekas, liigne risk, rahasuhe sponsoritega, omaniku või omavalitsusega, vastutus koostööpartneri ees jms. Et paremini erinevust hoomata, kirjeldan mõlemat protsessi põhjalikumalt punktis 3.1 .

Võrreldes isetekkelise tänavakunstiga, on muralistil kordades vähem iseseisvust nii seinapildi asukoha ja motiivi valimise kui ka edastatava sõnumi suhtes. See omakorda kaotab ära tänavakunstile omase vabaduse tegutseda oma parima äranägemise järgi.

---

²³ <http://www.widewalls.ch/what-is-a-mural-the-history-and-meaning/>

²⁴ L.J. 2016. A short history of Muralism. Alternative Journal.

“Hetkest, mil seinamaalingu tegemiseks on redeli asemel vaja tõstukit, ületab ettevõtmise eelarve piiri, kus entusiastist tänavakunstnik enam tõenäoliselt oma rahaga hakkama ei saa. Ta on sunnitud otsima toetust kas linnalt või riigilt, hoone omanikult või festivalilt. Ühe stencil’i jagu pappi ja paar purki spreivärvi on kättesaadavad viisil, mis tagab sõltumatuse säilimise.”
(Sirla:2016)

Teine väga suur erinevus tänavakunsti ja muralismi vahel on selle dialoogilisus. Tänavakunstile on väga iseloomulik muutumine ja ühine loome kunstnike vahel. On väga tavaline ja isegi oodatud, et üks kunstnik teeks eelmise tööle lisandusi ja täiendaks seda läbi oma tõlgenduse. Selliseid dialooge võib leida nii tekstide kui piltidena (foto 12). Möödakäijana on huvitav jälgida tekkivaid protsesse ning neisse sekkuda, kas ainult mõtteliselt või miks mitte ka füüsiliselt.

Foto 12. Koostöö Tartu seintel kahe väliskunstniku vahel, kes pole samal ajal linnas koos viibinud ega teineteist kunagi kohanud

Kuna muralid on suuremad kui tavalised tänavakunsteosed, on ka nende täiendamiseks vaja lisatöövahendeid nagu tõstuk või tellingud. Need aga ei ole tavapärased vahendid ühe tänavakunstniku seljakotis. Seepärast jääbki mural suhtlema oma publikuga ühepoolselt, vastupidiselt tänavakunstnikele, kes julgustavad avalikku dialoogi.

Selle tõttu on mural staatiline ja ajas muutumatu. Kuna muralitesse pannakse rohkem ressursse, siis on need planeeritud ka kauemaks linnapilti kaunistama. Ühe murali keskmine eluiga

on 5-10 aastat, tänavakunstiteosed võivad aga juba järgmisel päeval kadunud olla.

Kolmas erinevus on suhtumine ümbritsevasse keskkonda. Festivaliolukorras antakse muralikunstnikule ette pind ja muu kooskõlastamisega kaasnev raamistik.

“Minu jaoks on tänavakunst miski, mis on seotud tihedalt ümbritseva keskkonnaga nii visuaalselt kui ka mõtteliselt. Need on klepsud, mis tähistavad nende autorite meeliskohti, sõnumid, mis on jäetud strateegilistesse paikadesse oma mõttekaaslastele, plakatid, mille servi peab iga natukese aja tagant üle kleepima, sekkumised linnaruumis, mida tuleb jälgida pika aja jooksul. Enamik kunstnikke, kes tänavakunstifestivalidel osalevad, ei ole selle toimumise paigas enne elanud, veelgi enam – nad tulevad tihtipeale sinna esimest ja viimast korda. Eelnevalt kirjeldatud bürokraatlike protsesside tõttu peab esitama kavandi tavaliselt mitu kuud enne maalimist. See tähendab, et kunstnik teeb kavandi majale, mida ta pole kordagi näinud, linna, kus ta pole kunagi käinud ja millega tal pole jõudnud mingit isiklikku suhet tekkida.” (Sirla:2016)

Muralid elavad internetis pikemat ja populaarsemat elu kui päriselus - oma silmaga näevad neid hulga vähemad inimesed kui foto pealt. See aga paneb kunstniku olukorda, kus foto teosest on tähtsam, kui teos ise. Selle tõttu kipuvad muralistid keskkonda kergekäelisemalt suhtuma, sest lõppfoto peal nurga taha ei näe ja kogu ümbritsevat keskkonda ei tunneta. Tänavakunstnikud teisalt aga praktiseerivad lähenemist, kus kunsti tuleb otsida ja leida ning avastada koos linnaruumiga. Kogu elamus tervikuna moodustab tänavakunstiteose, mida ei ole võimalik foto pealt samaväärselt kogeda.

Kirjeldatud põhjustel saab suurte kooskõlastatud seinamaalide ehk muralite tegemist eristada tänavakunstist eraldiseisva kunstiliikumisenä- märgin joonisele neljanda mõistena muralismi (joonis 5).

Joonis 5. Sirla tänavakunsti liigituse loomine. Tänavakunst, nimepõhine grafiti ja muralism on kolm eri kunstiliikumist avalikus ruumis, mis kohati võivad kattuda.

Sellega on avaliku ruumi kolm tähtsamat kunstiliikumist joonisele märgitud ning nende erinevused välja toodud. Kunstiteosed, mis asuvad avalikus ruumis, aga ei kattu ei tänavakunsti, nimepõhise grafiti või muralismi omapäradega, on nimetatud üldnimetusega *avalik kunst*. Sinna võivad kuuluda linnavalitsuse tellimisel valminud skulptuurid, nn. protsendiseadusest tulenevalt riikliku ehitushankega kaasaskäivad teosed jms, mida saab käsitleda eraldiseisvate tellimustöödena, mitte iseseisva kunstiliikumisena.

2.6 SODIMINE JA MITTE-KUNST

Foto 13. Näide seinale kirjutatust, mis subjektiivse hinnanguna mulle kui vaatajale mitte mingit uut huvitavat informatsiooni ei anna ja seepärast tõlgendan selle sodiks.

Sodimise kontseptsioon ja selle liigitamine tänavakunsti konteksti on minu arvates väga intrigeeriv teema, sest kui kunsti defineerimisega pole üksmeelele jõutud, siis hulka, mis kunsti sekka ei kuulu ehk mitte-kunsti või anti-kunsti on veelgi keerulisem määratleda. Marcel Duchamp võttis anti-kunsti mõiste kasutusele 1913. aastal, aga anti-kunsti kui kunstiliikumist, mis teeb teadlikult mittekunsti, peetakse siiski üheks kunstimaailma osaks²⁵. Sodimine on tänavakunstimaaailma anti-kunst ja seepärast on sodimine veel üks tänavakunstiga seotud mõiste, mis tuleks Sirla tänavakunsti liigituse mudelile lisada. Kunsti vaatepunktist peetakse tihti sodimist ja kunsti loomist vastanditeks, teisest küljest ei saa eitada, et sodimine majaseintele on levinud tänava- ja grafitikunstiga käsikäes. Tänavakunsti kontekstis ei õnnestunud mul leida ühestki akadeemilisest allikast sodi definitsiooni. “See on iga inimese enda otsustada, kas on sodi või ei ole. Kui ei saa asjast aru, siis on sodi. Aga kui see on sulle meelepärane, siis ei ole sodi” seletab sodi kontseptsiooni lahti Eesti grafitikunstnik ja muralist Sänk²⁶. Mina arvan, et tänavakunsti seisukohalt ei saa sodi läbi väljanägemise defineerida (kas on kole või ilus), vaid läbi selle kõnetamisvõime (kas edastatav idee on arusaadav). Mina pean sodiks seinale joonistatut või kirjutatut, mis mulle kui vaatajale mitte mingit uut huvitavat informatsiooni ei edasta (foto 13). Näiteks kui midagi on kirjutatud mulle loetamatute tähtedega või joontega, millest ma ei oska kujutist kokku panna, siis see on sodi. Kui kujutis või tekst on midagi väga tüüpilist, ettearvatavat, juba mitu korda nähtut ja igavat, siis see on minu jaoks sodi. Kui midagi on seinale kirjutatud väga koleda käekirjaga, aga

²⁵ Tate Modern. Anti-Art. <http://www.tate.org.uk/art/art-terms/a/anti-art> . kasutatud 02.12.2017

²⁶ Sänk. (2017). Autori intervjuu. Tartu, 1. november.

sõnum on arusaadav, tabav ja (kunstiliselt) tõlgendatav, ei pruugi see sodi olla, vaid võib mõndadel juhtudel tänavakunstina tõlgendada. Grafiti ühe alaliigina tuntud täägimine (ing. *tagging*) ehk enda nime kirjutamine kõige kiiremal võimalikul viisil, võib kõrvaltvaatajale olla sodi, aga grafitiga seotud inimesele öelda väga palju huvitavat selle järgi, kui hästi see on tehtud, millal, kuhu, kellega koos jne. Kuna minu väljapakutud definitsioon põhineb väga suhtelistel terminitel nagu „huvitav“ ja „igav“, teeb see sodi mõistmise väga subjektiivseks. Lühidalt öeldes on sodi see, mis uut informatsiooni vaatajale ei anna. Kuna sellel puudub kunstiline väärtus, paigutan selle joonisel omaette alasse. Sodi on mõningatel juhtudel võimalik tõlgendada kunstina ning seepärast on ta osaliselt seotud kunstiga avalikus ruumis (joonis 6).

2.7 SIRLA TÄNAVAKUNSTI MÕISTETE MUDEL

Sellisel kujul olev mudel (joonis 6 ja tabel 2) on lõplik süsteem tänavakunstiga seotud mõistetest, põhinedes akadeemilistel tekstidel, ekspertide arvamustel ja minu isiklikel teadmistel. Sealjuures muralifestivalid kuuluvad muralismi alla ning tänavakunstifestivalid on tänavakunsti üks alaliikidest.

Joonis 6. Sirla tänavakunsti mudel

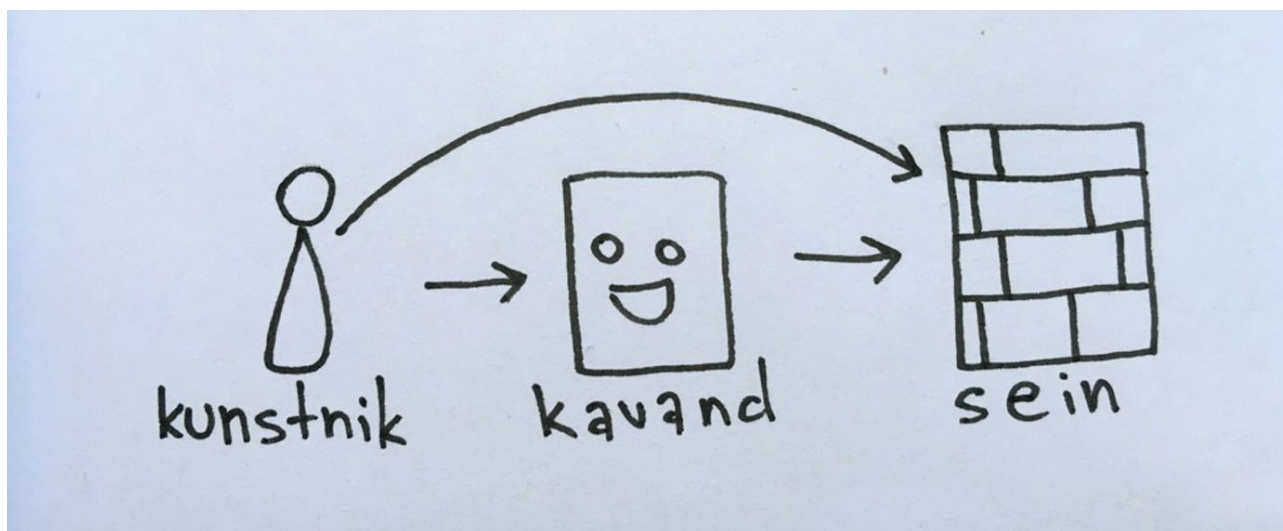
Tabel 2. Sirla tänavakunsti mudel. Tänavakunsti, nimepõhise grafiti ja muralismi erinevused.

TÄNAVAKUNST	NIMEPÕHINE GRAFITI	MURALISM
Toimub avalikus ruumis (Riggle)	Toimub avalikus ruumis (Blanché)	Toimub avalikus ruumis (Sirla)
Alati ebaseaduslik (Blanche) Tavaliselt ebaseaduslik (Sirla)	Alati ebaseaduslik (Blanche) Tavaliselt ebaseaduslik (Sirla)	Alati seaduslik (Sirla)
Igäühel on õigus teha lisandusi (Bengtsen) Lisandused on mõeldud andma teosele lisatähendust. Dialoog on avatud (Sirla)	Lisandused on peamiselt agressiivsed võimu näitamise aktid (nt. kellegi teise töö üle kirjutamine) Dialoog on avatud. (Sirla)	Lisandused ei ole ette nähtud Dialoog on suletud. (Bengtsen)
Kunstniku sõltumatu visioon (Sirla)	Kunstniku sõltumatu visioon (Sirla)	Kolmandatel osapooltel (seina omanik, linnavalitsus, kuraator, kogukond) on õigus dikteerida visiooni üle (Sirla)
Teosed on adresseeritud laiemale publikule, kelle seotus tänavakunsti ringkonnaga ei ole vajalik (Lewisohn)	Teosed on adresseeritud publikule, kes on tihedalt seotud grafiti ringkonnaga. Kõrvalseisjatel on keeruline mõista. (Lewisohn)	Teosed on adresseeritud laiemale publikule, kelle seotus muralismiga ei ole vajalik. Kõrvalseisjatel (seina omanik, kogukond) on võim mõjutada lõpptulemust. (Sirla)
Sõnumit peetakse olulisemaks kui tehnilisi oskuseid (Sirla)	Tehnilised oskused (purgi kontroll, stiil) on ülimalt tähtsad. (Sirla)	
Võimalik enda eelarvega hakkama saada (Sirla)	Võimalik enda eelarvega hakkama saada (Sirla)	Teostatavus sõltub kolmandate osapoolte resurssidest (raha, varustus). (Sirla)
		Keskmine eluiga pikem kui tänavakunstil ja grafitil (Sirla)

3. TÄNAVAKUNSTI JA MURALISMI ERINEVUSED

3.1 PROTSESSI KIRJELDUS

Illegaalne ehk omavoliline ehk isetekkeline tänavakunst on tänavakunsti kõige orgaanilisem vorm. See seisneb kunstiteoste paigutamises linnaruumi selle autorile sobivaimal meetodil. Sealjuures on kunstnikul täielik vabadus ka teose sisu üle. Kõige tihedamini tähendab see otse majaseintele, müüridele ja plankudele joonistamist. Seda tegevust ei kooskõlastata ühegi autoriteediga, kaasa arvatud pinna omanik ja linnavalitsus. Loa küsimise asemel kehtivad kirjutamata reeglid asukoha valimisel – hea tava lähtub sellest, et tänavakunstniku tegevuse eesmärk on linnaruumi rikastada, mitte rikkuda. Tänavakunstifestivali korraldajana leian, et südametunnistusega asjale lähenemine on tänavakunsti kõige tähtsam alustala. Nii kaua kui ebaseaduslikult tekkinud kunstitööd on mahajäetud majadel, koledatel elektrikappidel ja räämas plankudel, on kunstniku tegevus enamjaolt arusaadav ja aktsepteeritav, kuigi seaduse järgi siiski keelatud. Luba küsimata on kunstnikul vabadus ise valida teosele kõige sobivam asukoht ja sõnumi edastamiseks vajalik aeg ning motiiv (joonis 7).

Joonis 7. Illegaalse avaliku kunsti protsess. Luba küsimata on kunstnikul vabadus ise valida teosele kõige sobivam asukoht ja sõnumi edastamiseks vajalik motiiv

Tüüpilised kooskõlastamata teostatud kunstitööd on väikseformaadilised (nii suured, et vajalikke materjale on võimalik 1-2 inimesega transportida ja kiiresti seinale kanda), aga leidub ka erandeid. Tartu tänavakunstnik Kairo kirjeldab pinna valimise protsessi:

„Linnas kõndides ja oma igapäevaasju ajades vaatan ikka mööda minnes ka seinu selle pilguga, kuhu oleks hea joonistada. Kui mõni hea koht silma jääb, pildistan selle oma telefoni. Teine kord kavandan täpselt selle koha jaoks mõne enda pildi või sobitan erinevate asukohtade vahel olemasolevaid kavandeid. Mõnel sobilikul hetkel lähen teen selle ära ja jään teiste reaktsiooni ootama.“²⁷ (näide teosest foto 14)

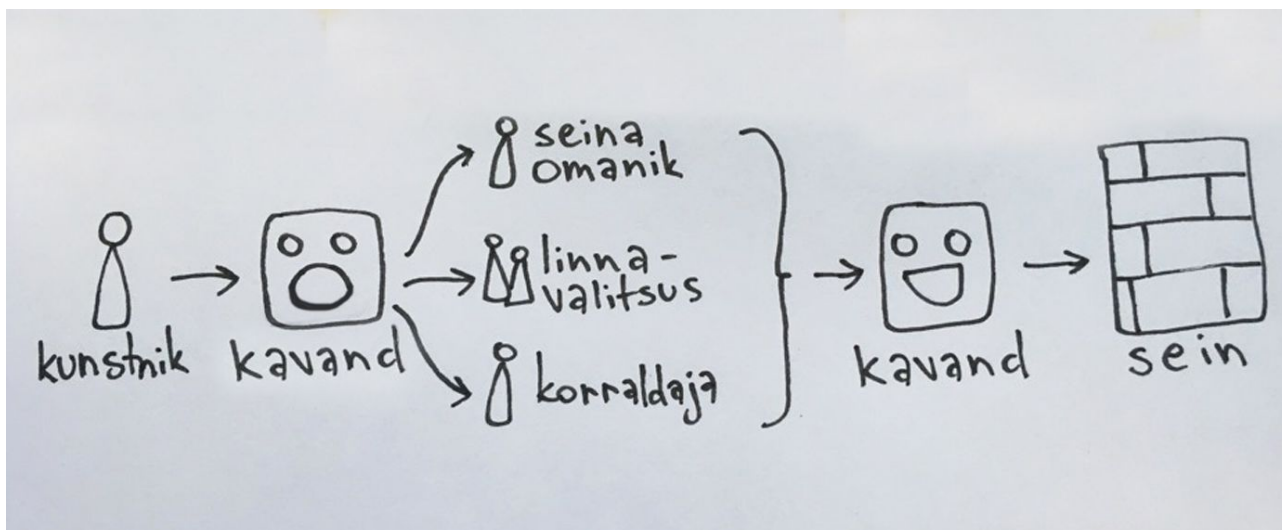
Foto 14. Kairo illegaalselt maalitud kunstitöö elektrikapil Tartus Supilinnas

Intervjueeritav Kairo tegutseb enamasti oma kodulinnas, prestiižikas tänavakunstnik Sinuema kirjeldab võõraste linna „missioonile“ minemist: „Võtan stencleid ühte kätte, värvipurgid teise, kõnnin mööda linna ja kui leian sobiva koha, siis teen ära. Tavaliselt veedan nii terve öö“²⁸. See näitab, et suur osa tänavakunstiteose ettevalmistamisprotsessist läheb asukoha valimisele, et see täidaks eesmärgi linnaruumi rikastada, mitte rikkuda. Kontekstuaalselt kõige viljakamad tänavakunsti teosed on tihtipeale tehtud kunstnike poolt nende enda kodulinnas või kohas, mida nad tihti külastavad (Abarca 2016:61).

Legaalne ehk korraldatud kunst avalikus ruumis erineb omaalgatuslikust selle poolest, et kogu tegevus on kooskõlastatud asjasse puutuvate inimestega (joonis 8).

²⁷ Kairo. (2017). *Autori vestlus*. Tartu, 29. Jaanuar.

²⁸ Sinuema. (2017). *Autori vestlus*. Tartu, 1. veebruar.

Joonis 8. Legaalse avaliku kunsti protsess. Asukoht ja sõnum on kooskõlastatud asjasse puutuvate inimestega

Näiteks ühe festivali murali korraldamine tähendab seda, et festivali meeskond valib sein, otsib omanikuga kontakti ja küsib nõusolekut seinale peale joonistamiseks. Juhul, kui omanikule see idee ei meeldi, otsib korraldaja järgmise seinale. Kui ühel majal on mitu omanikku, otsustab enamus. Suurte kortermajade puhul võib ühel majal olla suurusjärgus 50 omanikku. Kui seinale kasutamise luba on olemas, tuleb kavand kooskõlastada linnavalitsusega ja vajadusel teiste institutsioonidega, näiteks muinsuskaitsega (see protseduur erineb olenevalt linnast ja riigist). Kunstnik teeb seinamaalingu kavandi, mille vaatavad üle linnavalitsuse esindaja (tavaliselt linnakunstnik ja/või -arhitekt), pinna omanik ja festivali korraldajad kuraatori positsioonilt. Kui mõnele osapoolle kavandi juures midagi ei sobi, siis jääb kogu protsess seisma ja seinamaalingu tegemine või mittetegemine sõltub sellest, kas kunstnik on valmis kavandisse muudatusi sisse tooma või mitte. Probleeme võivad tekitada nii terava sõnumiga, poliitiliselt laetud teosed kui ka erinev kunstimaailma.

2015. aasta Stencibility festivalil tuli korraldajatel kaks nädalat enne ürituse algust maalitavat seinale vahetada, sest kuigi omanik oli andnud esialgse suusõnalise nõusoleku, mõtles ta kavandit nähes ümber. „See pilt on liiga kurvameelne. Kui need näod oleksid rõõmsamad, siis võiks see siia seinale tulla küll,“ arvas anonüümseks jääda sooviv majaomanik²⁹. Tekib olukord, kus inimene, kes ei ole seotud kunstiga, saab võimu otsustada elukutselise kunstniku teose väljumise ja sisu üle. Teine sarnane olukord tekkis Tallinnas tänavakunstifestivalil JJ Street Art Jam, mil kunstnik TAF pidi oma kavandit nii mitu korda muutma, vastu tulles linnaosa ametnikele ja maja haldajatele, et enda sõnul ei tundnud ta ennast enam seinapildi autorina³⁰. Samas oli lubadus antud kunstitöö valmis

²⁹ Autori isiklik vestlus. Tartu, 3. aprill 2015

³⁰ TAF (2014). Autori vestlus.

teha. Poolas, Gdynia linnas toimuva Traffic Design festivali korraldaja Jacek Wielebski sõnul on neil linnavalitsusega kokkulepe, et linnakunstnik määrab kogu värvipaleti, mida kunstnikud kasutada võivad³¹.

Ülaltoodu näitab, et tänavakunstile ja muralismile tuleb erinevalt läheneda ning seda ka festivalide korraldamisel. Probleemid tekivad, kui tänavakunsti suhtutakse muralismi eeldustega ja vastupidi. Näiteks toon tänavakunstifestivalid (Street Art Festival), mille programmis on ebaoproportsionaalses enamuses muralite tegemine. Isetekkelist tänavakunsti on ülimalt ebaefektiivne toetada läbi muralite - muralite tegemine toetab muralismi arengut - ning sellel võivad olla tänavakunsti arengule lämmatavad mõjud.

3.2 MURALISMI MÕJU TÄNAVAKUNSTILE

Tänavakunsti ja muralismi erinevused tõin välja peatükkides 2.5 ja 3.1, luues aluse nende kahe kunstiliikumise vastastikuse mõju analüüsile. Mõjud ei ole kunagi ühepoolsed, aga keskendun eelkõige teemale, kuidas muralism mõjutab tänavakunstnike tegevust ja linnaruumi - selles on probleem, millele otsin lahendust.

Tänavakunstnike poolt vaadates kirjeldab olukorda kõige värvikamalt fakt, et muralismi kasutatakse riiklikul tasemel ametliku tööriistana omavolilise grafiti ja tänavakunsti vastu võitlemiseks. Üks kuulsamaid neist on USAs Philadelphia Anti-Graffiti Network'i poolt loodud Mural Arts programm. Selle üks algatajatest, Jane Golden, näeb, et see on viis, kuidas grafitikirjutajad saavad oma energia suunata millessegi konstruktiivsesse³². Linnaga kooskõlastatud üritused on efektiivne viis kontrollida kunstnike toodetut: sisu, sõnumeid ning joonistuste asukohti ilma keelamiseta või nulltolerantsi kehtestamata. Kaunases toimuva Nykoka tänavakunstifestivali korraldaja Goda Ské kirjeldas intervjuus, et Leedu väikeses tänavakunsti kogukonnas on tunda, kuidas festivali tõttu on kunstnikud tänavatel vähem aktiivsemad. "Kui on võimalus suuremaid muraleid teha, panevad nad kõik oma mõtted ja aja sinna ja teevad vähem illegaalseid asju" kommenteerib Goda tänavakunstifestivali mõju tänavakunstikele³³. Olukorda illustreerib ideaalselt Mobstr'i mural 2012. aasta Nuart festivalilt, kus põhiliselt illegaalselt tegutsev kunstnik maalis festivalitööna müürile teksti: "Look mum I'm painting walls legally now" ("Vaata, ema, ma maalin seintele nüüd seaduslikult") (foto 15).

---

³¹ Wielebski, J (2015). Autori intervjuu. Gdynia, 10. juuni

³² <https://www.muralarts.org/about/history/>

³³ Ske (2017). Autori intervjuu.

*Foto 15. Nuart tänavakunstifestivalil sündinud mural, mis ironiseerib tänavakunsti
legaalseid vorme*

Muralite kõige levinum tekkimisviis ongi festivalid. Kuna tänavakunstis on ebaseaduslikke elemente, tuleb ametlike üritusi korraldades kasutada nende koostöölastamiseks ja rahastuse leidmiseks kompromisse. 2006. aastal keelati Tallinnas ära grafitivõistluse toimumine kartuses, et see tekitab seintele rohkem sodi³⁴. 2010. aastal toimunud esimest Stencibility tänavakunstifestivali rahastas Tallinn, Kultuuripealinn 2011 Ootussari ja projekti kohaselt oli tegemist kolmepäevase trafaretikunsti töötoaga. Tallinnas toimunud tänavakunstifestival JJ Street Art Jam toimus kokkuleppel, et uute muralite tegemiseks antakse luba juhul, kui festivali raames puhastatakse teistelt linna seintelt kooskõlastamata teoseid³⁵. Tänavakunstifestivalidel üle maailma on muralite tegemine populaarne nende seaduslikkuse ja suure nähtavuse pärast. Kui võtta Google otsingu esimesed 15 vastet “street art festival” (“tänavakunstifestival”) kohta ja leitud festivalide programmi uurida, siis nendest enamuse põhifookus on muralitel. See aga tähendab, et need festivalid tegelevad muralismi probleemide lahkamisega ning selle kunsti liikumise edendamise ja tänavakunst jääb tahaplaanile, isegi kui see festivali tiitlis uhkelt esile tõstetud on.

Kui eeldada, et ennast tänavakunstifestivaliks nimetava ürituse üks eesmärkidest on tänavakunsti levitamine ja selle tegemise julgustamine, siis läbi muralite on selle saavutamine väga ebaefektiivne. Tänavakunsteos on midagi, mida on igäüks võimeline looma. Piisab heast põhjendatud ideest ja pealehakkamisest. Ennast sõltumatuks teadlaseks nimetav Javier Abarca väidab, et igas tänavakunsteoses on kaasanimise nähtav kohalolu (“*visible presence of a fellow human being*”). Näitena toob ta fakti, et tänavakunsteos saab olla vaid nii suur, kui inimkeha seda

³⁴ <https://tallinncity.postimees.ee/1541463/tallinn-keelas-seinasodimise-hirmus-ara-grafitivoistluse>

³⁵ Puusepp (2015). Autori vestlus.

võimaldab. Appi võib võtta ka redeleid või ronida aedadel ja katustel, aga mõõdupuuks on ikkagi inimese enda kavalus ja võimed. Neid on võimalik valmis teost vaadates välja lugeda, nendest õppida ja inspiratsiooni leida. Tänavakunstiteos on alati jälg keskkonna füüsiliste omaduste mõõtmisest läbi inimkeha [võimekuse]. See on midagi, mida vaataja tajub. Nende jälgede lugemine on tegelikult üks asjadest, mis teeb tänavakunsti huvitavaks (Abarca 2016:62). Võrreldes muralitega, mida ei ole võimalik ilma tõstukita teha, on tänavakunsti puhul kõigile huvilistele kättesaadavad tööriistad (värv, pintsliid, paber, papp, nuga jms) ja nende kogused. Muralid on vaatajale kättesaamatud. Reaktsioon, mida mina tänavakunstifestivali korraldajana vaatajalt soovin saada, oleks “ma saaksin (tahaksin) ise ka midagi sellist teha”. Seda on muralitega kordades keerulisem saavutada, kui orgaaniliste tänavakunstiteostega.

Tänavakunst jääb muralismibuumiga tahaplaanile ka sotsiaal- ja tavameedias. Keskmisel tänavakunstifestivalil on rohkem mõjuvõimu meediakajastuste üle kui keskmisel tänavakunstnikul. Tavaliselt on festivalidel eraldi pressiesindaja või kommunikatsioonijuht, kelle ainus ülesanne on tagada festivalitegevusele meediakajastusi. Tihtipeale on kajastuste arv seotud rahastuskokkulepetega. See tähendab, et ka meedias kajastatakse muralite tegemist rohkem kui omaalgatuslike tänavakunstiteoste tekkimist.

New Yorgis elav RJ Rushmore on alates 2008. aastast uurinud kaasaegset kunsti kirjutaja, kriitiku, kuraatori ja korraldajana keskendudes grafitile, tänavakunstile ja kunstile avalikus ruumis üldiselt. Ta on tänavakunstiblogi Vandalog peatoimetaja ning kirjutanud kaks raamatud grafitist ja tänavakunstist. 2013. aasta augustis viis ta Vandalogi blogis läbi eksperimendi, postitades ühe kuu vältel ainult seadustamata tänavakunsti teoseid, nimetades seda hellitavalt Illegaalseks Augustiks. Tema eesmärk oli juhtida tähelepanu olukorrale, kus tänavakunstiblogid kajastavad enamjaolt ainult kooskõlastatud teoseid, galeriinäituseid ja festivale, mis läheb vastuollu tänavakunsti ideega olla institutsioonidest sõltumatu.

„Tänavakunstiblogid on kaotanud oma fookuse, eelistades kajastada kampa rahvusvahelisi kunstnikke, kes tuurivad linnast linna kui spreipurkidega palgasõdurid, valmis maalima midagi oma kavandivihikust, ükskõik, millisele seinale, millele ligi saavad, nii kaua, kui nad kuskilt tõstuki saavad“ (Rushmore: 2013).

Üheks põhjuseks toob ta omast kogemusest mugavuse – kõikide ametlike ürituste kohta saadetakse talle otse e-mailile pressiteated koos kogu vajaliku info ja fotodega. Illegaalsel Augustil oli Rushmore sunnitud ise fotokaamera võtma ja tänavale jalutama minema, sõpradelt vihjeid

küsima ja kunstnike sotsiaalmeediat läbi otsima. Ta toob välja statistika teiste tänavakunsti kajastavate platvormide kohta: lehel StreetArtNews.com olid samal augustikuul 28 postitust 38-st tehtud legaalsest teostest, kunstilehel Juxtapoz Magazine tänavakunsti alamkategorias vastavalt 13 postitust 14-st, Brooklyn Street Art'il 2 postitust legaalsest töödest, 2 illegaalsest ja 3 mõlema segust. Rushmore ise arvab, et ilma Illegaalse Augustita oleks Vandalogis olnud 75% postitustest kooskõlastatud projektidest.

Sellise olukorra põhjuseid analüüsid käib Rushmore välja hüpoteesi, et põhjuseks võib olla asjaolu, et internetis tõmbavad tähelepanu teistsugused asjad kui päriselus tänaval kõndides. Oma silmaga nähtud väike kleeps või stencil võib tekitada rohkem huvi, kui foto sellest *online*-kanalites, kus ta konkureerib kogu maailma infoga. Teise hüpoteesina pakub ta, et võib-olla tänavakunst ongi muutunud muralipõhisemaks, sest kunstnikud ei näe põhjust töötada öösel, kiirustades, luba küsimata, kui saavad kooskõlastatud seina kallal mitu päeva rahulikult töötada ja keskenduda maalimisele politsei sekkumist kartmata. Tunnen teatavat äratundmisrõõmu, kui Rushmore tõstatab blogipostituse lõpus küsimuse, kas legaalselt ja illegaalselt töötades on võimalik saavutada samasid eesmärgi. „Mina seda ei arva, aga paljud võivad minuga mitte nõustuda“ võib lugeda vastuseks.³⁶ Taolist sõltumatu või “päris” tänavakunsti tagaigatsemist nagu Illegaalse Augusti projekt, võib pidada üheks muralismi esiletõusuga kaasnevaks nähtuseks. Kui suuremates riikides see juba toimub, siis võib see Eestiski tekkida pärast just alanud muralismi lainet ja selle ajal. Esimene märk sellest on 2017 kevadel rajatud Instagrami konto TartuStreetArt (www.instagram.com/tartustreetart), kus avaldatakse Tartus ainult ebaseaduslikult valminud töid ja tehakse teadlikult vahet kooskõlastatud ja kooskõlastamata vormil.

Eestis ei ole ilmselgelt nii suuri tänavakunsti platvorme nagu USAs, aktiivseim blogi on Agnes Joala toimetatud Suur Jalutuskäik (www.suurjalutuskaik.blogspot.com) ja Kadri Linnu loodud Facebooki lehekülg „Eesti tänavakunst / Estonian Street Art“ (www.facebook.com/eststreetart). Ka Tartu Postimees on mitmel korral kajastanud ebaseaduslikult tekkinud tänavakunstiteoste sündi. Suure Jalutuskäigu blogi autori Agnes Joala enda sõnul postitab ta oma blogisse seda, mis toimub³⁷. Kuna Eestis väga tihti ainult tänavakunstile pühendatud üritusi ja näituseid ei toimu, moodustab enamuse sisust tänavatel kõndides leitu ehk kooskõlastamatult sündinud teosed. Kas see tähendab, et kui ümbruskonnas toimuks piisavalt palju ametlikke üritusi, oleks blogi nende päralt ning toimetajal ei oleks enam põhjust jalutama minna, et leida uusi teoseid? „Minu jaoks on küsimus ikkagi nende leidmises. Tartu on nii väike, et ikka tuleb välja, kui keegi

---

³⁶<https://blog.vandalog.com/2013/09/illegal-august-vandalogs-a-month-long-experiment-revealed-and-explained/>

³⁷Autori isiklik vestlus. Tartu, 18. november 2017

midagi kuhugi teeb ja jalgsi jõuab silma peal ka hoida. Ma kajastan kõike, mis toimub, aga viimasel ajal on suured asjad ära tüüdanud. Ametlikelt asjadelt võetakse saba ja sarved ära. Ma püüan väikest iva leida“ ütleb Agnes Joala.

Läbi kirjeldatud tänavakunstifestivalide on tekkinud olukord, kus kunstisüsteemi väline tänavakunst on tekitanud enda ümber uue süsteemi, mis on samasugune kui eelmine. Tänavakunstifestivalid ei toeta vaba tänavakunsti ideed, vaid toimivad kui kuraatorid, kes kutsuvad kunstnikke esinema, annavad neile ette seina ning muu kooskõlastamisest tuleneva raamistiku. Tekivad täpselt samasugused probleemid kui ametlikus kunstimaailmas, kus tähtsaks osutuvad kontaktid, tutvused, koostöö nimekate galeriidega, müügihinnad oksjonitel jms. Tuletan meelde, et see on üks põhjustest, miks paljud kunstnikud otsustasid oma teoseid galeriide asemel tänavatel eksponeerida. Tänavakunsti kommertsialiseerumise protsessi on nimetatud ka Banksy efektiks. Londoni-põhine grafiti- ja tänavakunstnik SER kirjeldab olukorda, kus maailma kõige kuulsama tänavakunstniku Banksy töid on eemaldatud tänavatelt, et viia need tänavakunsti muuseumisse, kus külastajatel nende vaatamiseks piletiraha küsitakse³⁸.

Kui vaadata toimuvaid protsesse kaugemalt, näeme, et tänavakunstnikud ei ole kaugeltki esimesed, kes kunstiinstitutsioonide suhtes skeptilisust üles näitasid. Kuigi see on kogu kaasaja kunsti läbiv teema, siis on eriti tähelepanuväärne 1960nda teisel poolel jalad alla saanud kunsti liikumine *Institutional Critique* (Institutsionaalne Kriitika) Hans Haacke'ga eesotsas. Institutsionaalse Kriitika ülesanne on tuua tähelepanu sotsiaalsetele ja kultuurilistele tingimustele, mis raamivad kunsti esitlemist. Vajadus selle järgi tuli esile, kui Guggenheim'i muuseumis New Yorgis võeti enne näituse avamist maha kaks Hans Haacke poliitiliselt teravat teost. Institutsionaalse Kriitika teoste hulka võib ka arvata Fred Wilson'i väljapaneku Baltimore'i muuseumis, kus ta eksponeeris koos luksuslike hõbenõudega orjale kuulunud ahelaid, et tuua välja küsimus, millist ajalugu muuseumid näitamiseks valivad.³⁹ Ühiseid jooni leiab ka teiste suuremate arengutega kaasaegses ühiskonnas.

Tänavakunsti muraliseerumise protsesse saab seletada kultuuri kommertsialiseerumise läbi. Lähtudes Pierre Bourdieu kapitalide kontseptsioonist on kapitalil kolm kategooriat: majanduslik, sotsiaalne ja kultuuriline ning neid kõiki on võimalik muuta rahaks⁴⁰. Kui majandus tegeleb ainult praktikatega, millel on kitsalt vaid majanduslikud huvid ja kaupadega, mis on otsekoheselt rahaks konverteeritavad, siis jääb kodanlik kaubandus tiirlema kinnisesse ringi. Nagu kõik teavad, ka

---

³⁸ <http://graffitikings.co.uk/the-rise-of-street-art/>

³⁹ https://www.artspace.com/magazine/art_101/book_report/history-of-institutional-critique-54384

⁴⁰ Bourdieu, P. (1986) *The Forms of Capital*

<https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>

hindamatutel asjadel on oma hind ning mõndade praktikate ja objektide konverteerimine rahaks on äärmiselt keeruline, sest see vahetus ei ole algselt ette nähtud, mis ei ole muud kui majanduse eitamine (Bourdieu 1986). Tänavakunsti sotsiaalset ja kultuurilist kapitali on keerulisem majanduslikuks muuta, kui see ei ole olnud tänavakunstniku algne eesmärk. Muralismi puhul on nii sotsiaalseid kui kultuurilisi väärtuseid vähendatud (suletud dialoog, sõnumi tsenseerimine) ning majanduslikke lisatud (tasustatud tellimustööd) ning seepärast on muralismi lihtsam konverteerida rahaks, kui tänavakunsti.

Subkultuure väga põhjalikult uurinud Ryan Moore läheb kapitalide kirjeldamisel veel detailsemaks ja kasutab *subkultuurse kapitali (subcultural capital)* mõistet seletamaks noorusliku mässumeelsuse majanduslikku väärtust⁴¹.

“Kui muusika ja stiil, mida peeti põrandaaluseks, on kommertsialiseerunud ja muutub kättesaadavaks massiturule, tunnevad nad [subkultuuri liikmed] võõrandumist, sest neil ei ole enam kontrolli kultuuri üle, mille nad loonud on ja nende mässumeelsust tarbib peavoolu publik, mille vastu nad ennast määranud on. Definitsiooni järgi saab subkultuurne kapital kuuluda ainult vähemusele. Meedia-, moe-, reklaami- ja muusikatööstus lekitavad siseinfot väljapoole. Kui nende subkultuur on kommertsialiseerunud ja paljastatud massiturul, tunnevad ringkonna sisesed identiteedi kaotust, sest nende tunnetus iseendast sõltub peavoolule vastandumises ” (Moore 2005:233).

Kadri Lind, üks aktiivsemaid tänavakunsti kuraatoreid ja linnafestivalide korraldajaid Eestis, jõudis oma bakalaureusetöös “Tänavakunstnikud” järeldusele, et tänavakunsti saab käsitleda subkultuurina: “Toetudes Ken Gelderi kuue subkultuuri defineeriva alapunkti rakendamisel Tartu tänavakunstnikele, selgus, et antud kogukonda võib subkultuuriliseks pidada, sest kogunetakse koduvälises miljöös, üksteist toetatakse ning abistatakse nii nõu kui ka jõuga ja liikmeid seob ühine maailmapilt, millest tuleneb ka sarnane motiveeritus oma tegevusele”⁴².

Veel üks viis sama protsessi vaadata, on suhtuda tänavakunsti ja muralismi kui klassikalisse kunstivoolu. Sel teemal on sõna võtnud Rafael Schacter: “Tänavakunsti näen mina perioodina. See on üks paljudest suurema kunstikategooria alagrupidest - just nagu manerism, minimalism, modernism, maksimalism jne, mis defineerib liikumist eristava raamistikuga koos stiilide, liikmete, tehnikate ja ideoloogiatega”. Ajalooliselt vastandub iga järgmine kunstiperiood mingites

---

⁴¹ Moore, R. (2005). *Alternative to what? subcultural capital and the commercialization of a music scene*. Colgate University.

⁴² Lind, K. (2012). *Tänavakunstnikud*. Tartu Ülikool.

põhimõtetes eelmisele, arendades sama ideed uues vormis edasi. Tänavakunst arenes välja grafitist, kus kunstniku vabal valikul tänavale joonistamise põhimõte säilis, aga viisid, tehnikad ja eesmärgid muutusid radikaalselt. Grafitil ja tänavakunstil on piisavalt sarnasusi, et tunda omavahelist konkurentsi ning piisavalt erinevusi, et eri liikumiste esindajatel omavahelisi konflikte tekiks. Muralism on omakorda edasiarendus tänavakunstist, kus säilis idee avalikku ruumi otse seintele maalida, aga viisid, tehnikad ja eesmärgid muutusid. Just nagu romantismi esindajad tundsid, et modernism määrab kunsti mainet ning ei käi kokku nende arusaamadega kunstist, tunnevad grafitikirjutajad, et tänavakunst devalveerib grafiti ideed ning tänavakunstnikud leiavad, et muralism ei vasta nende arusaamadele tänavakunstist.

3.3 MURALISMI MÕJU LINNARUUMILE

Üks muutus, mille muralid kindlasti esile toovad, on linnakeskkonna visuaalse atraktiivsuse paranemine. Kõige suurem sarnasus muralismi ja tänavakunsti juures on nende eesmärk linnaruumi kaunistada. New Yorgi muralifestivali Wall Therapy üks korraldajatest Amy Faulkner kirjeldab põhimõtet ravida linnu kunstiga (“heal cities through art”) kutsudes kunstnikke terapeutideks ja seinte maalimist nende rehabiliteerimiseks. “Toimunud sekkumised kaunistavad meie linnamaastikku, alustavad dialoogi kogukonnaga ja inspireerivad kohalikke elanikke nägema linna uuel viisil ja selle üle uhkust tundma”⁴³. Räämas laohooned, pikad üksluised müürid, tühjad ilma akendeta otsaseinad - kõik, mis silma riivab ja paneb meid halvasti tundma - on kui armid ja haavad linna ajaloo, mida tuleks ravida, sest tavaolukorras keegi neid sellisena linna ei planeeri, vaid see juhtub sõja, majanduskriisi ja muude asjaolude tagajärjel. Ka tänavakunstnikud järgivad sama linna kaunistamise ideed, aga väiksemal skaalal. Tartu näitel saab kinnitada, et lõuenditeks valitakse pigem kohad, mis vajavad hädasti uut välimust, mitte uued uhked hooned. Muralismi puhul on linna kaunistamine üks peamistest eesmärkidest ja tihtipeale on teosed illustratiivse väärtusega, tänavakunsti puhul on see eesmärk üks paljudest ja oleneb väga kunstniku enda nägemusest ja isiklikust motivatsioonist.

Teine muralite tegemise suur eesmärk on lähendada naabreid ja tugevdada kogukonda kuuluvuse tunnet. Kuna muralite tegemine on kollektiivne protsess, peetakse kogukonna kaasamist sellesse väga tähtsaks - inimesed, kelle maja seinale pilti joonistatakse ja lähielanikud on

---

⁴³ Faulkner, A. (2015). Podio. <https://blog.podio.com/2015/01/06/walltherapy-can-wall-murals-heal-city/> kasutatud 06.12.2017

hädavajalik osa seinapildi loomisel. Mitte ainult joonistuse seadustamine, vaid kaasamine annab inimestele võimaluse ise otsustada ja kaasa lüüa oma elukeskkonna muutmisel. Selle tagajärjel tunnevad elanikud tihedamat sidet ümbritseva keskkonnaga ja inimestega selle sees. “Kui lõpp-produktid, avaliku kunsti teosed, on alati ilusad, siis nende sügavam väärtus peitub vestlustes ja sidemetes, mida me tekitame ning sõbrussuhetes, mis asja tegemise käigus sünnivad” kirjeldab muralite mõju kogukonnale Jane Golden, Philadelphia Mural Arts programmi eestvedaja⁴⁴. Kui inimene tunneb ennast oma elukeskkonnas hästi, siis ta ka hoiab seda parema meelega korras.

Paljud muraliprojektid on nii kunsti- kui ka sotsiaalprojektid. Brownsville on linnaosa New Yorgis, mis on tuntud kõrge kuritegevuse taseme ja rohkete sotsiaalsete probleemide poolest. Koostöös politsei tingimisi karistamise osakonnaga (NYC Department of Probation) ja linnaosa ettevõtluse arendamise fondiga loodi muraliprogramm, et parandada seda olukorda. Kahe aasta jooksul tehakse viis muralit, mille kavandid loovad kohalikud noored, kes on programmi suunatud politsei või sotsiaaltöötajate poolt. “Me tahame, et inimesed teeksid oma elus kannapöörde ja annaksid midagi tagasi kogukonnale, mida nad on kahjustanud oma kuritegeliku käitumisega” ütleb politsei esindaja Vincent Schiraldi⁴⁵. Projekti eesmärk on kaunistada linnaosa kunstiga, millel on kogukonna jaoks tähendus ning samal ajal rakendada noori newyorklasi, andes neile keskkonna, kus nad saavad ennast väljendada. Kogukondlikke muraleid (*community murals*) võib pidada muralismi üheks alaliigiks, kus lõpptulemus ei ole alati nii tähtis kui kogukonda kaasav protsess ja koostegemise rõõm.

Nii muraleid kui ka tänavakunsti peetakse üheks osaks gentrifikatsiooni protsessist. See on tsentrist väljaspool vaesemate linnaosade taaselusdamine kommertslikel eesmärkidel kultuuri ja äritegevuse kohaletoomisega. Kuna muralid on paremini kontrollitavamad kui isetekkeline tänavakunst, on neid lihtsam sel eesmärgil kasutada. Muralite abil kaunistatakse linnaosasid, mille vastu muidu maksujõulisel publikul huvi puuduks. Gentrifikatsiooni protsess kunstnike vaatenurgast algab sellest, et nad kolivad kesklinna üleküllastunud reklaami täis ja tarbimisele suunatud keskkonnast rahulikumatesse piirkondadesse, kus on odavamad kinnisvarahinnad. Kui neid tekib sinna kriitiline mass, hakkavad nende arusaamad ning kultuurilised ja poliitilised eelistused piirkonda vormima. Tänavakunstnike ja muralistide puhul ka muutma linnaosa väljanägemist. See on aga parim peibutis teise laine saabumiseks uude huvitavasse linnaossa, mis toob kaasa uute äride, kohvikute ja poodide avamise. Maksujõulise publiku olemasolu annab ka reklaamitööstlusele põhjuse piirkonda tulla. Mittemidagiütleva linnaosa muutumine elujõuliseks

---

⁴⁴ <https://opticosdesign.com/blog/the-power-of-public-art-murals/>

⁴⁵ <https://www.citylab.com/design/2014/07/can-murals-change-a-neighborhood/373831/>

keskmeks tõstab kinnisvara hindu ja kunstnikud on sunnitud kolima kohta, kus on odavamad hinnad ja reklaamivaba õhkkond. Kunstniku rolli gentrifikatsiooni protsessis on põhjalikult uurinud Briti Columbia Ülikooli professor David Ley⁴⁶. Esteetiline silm on see, mis muudab inetuse imetluse objektiks. Sellist esteetilisest tundlikust leidub eriti sotsiaalsetes gruppides, mis on rikkad kultuurilise kapitali, aga vaesed majandusliku kapitali poolest. Selliste gruppide tuum on avalikus linnaruumis tegutsev kunstnik (*urban artist*) (Ley, 1996:301).

2014. aasta detsembris värvis Berliinis Itaalia kunstnik Blu musta värviga üle kaks enda maalitud kokku 1000 ruutmeetrist muralit. See oli linnarahvale väga šokeeriv, sest seitsme aasta jooksul, mil pildid seinu kaunistasid, olid need muutunud Berliini vaatamisväärsusteks, mida käidi spetsiaalselt uudistamas ning mille fotosid on trükitud arvukatele postkaartidele, raamatu- ja plaadikaantele. Oma teose ülevärvimise põhjuseks tõi ta gentrifikatsiooni protsessi, kus odavatel stuudiopindadel elavad kunstnikud ei jõua enam üüri maksta, sest tänu tänavakunstile ja muralitele on linnaosa populaarsuse tõusuga ka kinnisvara hinnad mitmekordistunud. Uute korterite üheks ametlikuks reklaamiargumendiks oli erakordne vaade otse kunstniku muralitele. See on kui kunstnike karuteene iseendale, millele Blu ei tahtnud kaasa aidata. Ka Eestis kasutatakse muralismi teadlikult gentrifikatsiooni tööriistana, näiteks Telliskivi loomelinnakus Tallinnas ja Apraaditehases Tartus.

Muralismi mõju linnaruumile on ülimalt positiivne - suured seinamaalid teevad linna ilusamaks ja toovad kogukonnaliikmeid teineteisele lähemale. Muralite tegemine julgustab nägema, et muutuseid ei pea ootama linnaametnikelt, vaid igapähele on võimalus oma kodukeskkonda parandada. Muralite massiline levik võib aga esile tuua teisi protsesse, mis ei ole kõigile osapooltele meelt mööda. Näiteks gentrifikatsiooni, milles kannatab kunstnike kogukond.

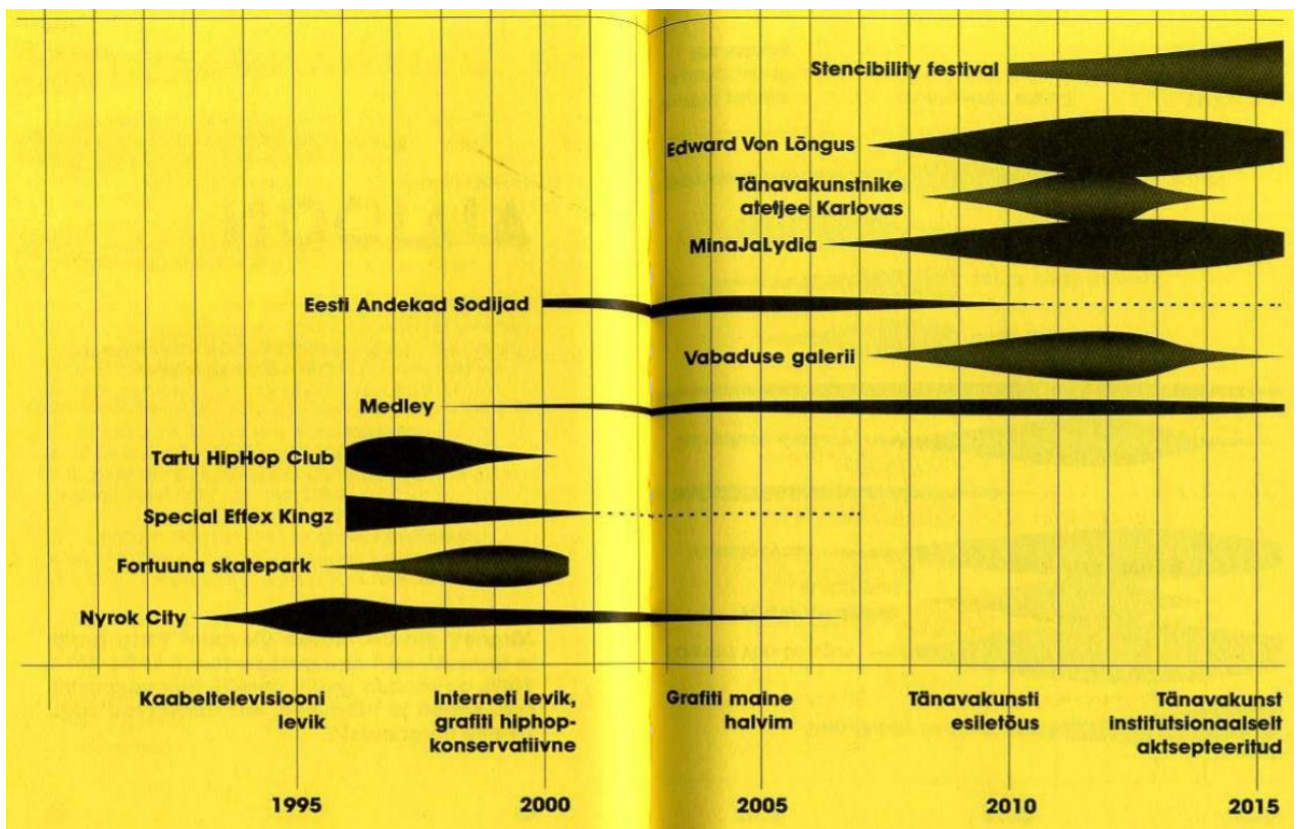
3.4 TÄNAVAKUNSTI JA MURALISMI ARENG EESTIS

Teine viis tänavakunsti ja muralismi mõju analüüsida, on vaadata seda läbi elulise näite. Kuna olen tihedalt seotud Eestis toimuvaga, on ideaalne neid protsesse lähemalt uurida. Eesti tänavakunsti sünniks võib pidada 2000. aastate algust, mil lisaks grafitile hakkas linnapilti tekkima stencleid ehk šabloonitehnikas tehtut ning seda enamjaolt Tartus⁴⁷. Sellele järgnes aktiivne periood tänavakunstnike seas käsikäes Stencibility festivali sünniga 2010. aastal.

---

⁴⁶ Ley, D. (1996) *The New Middle Classes and the Remaking of the Central City* (Oxford: Oxford University Press).

⁴⁷ Agu, M. (2014). Tüüpilised inividid. Tartu grafiti ja tänavakunst 1994-2014. Samanimelist näitust saatev trükis. Tartu Kunstimuuseum.

Joonis 9. Tartu tänavakunsti ajajoon Tartu Kunstimuuseumi trükisest „Tüüpilised iniviidid. Tartu grafiti ja tänavakunst 1994-2014“, mis saatis samanimelist näitust.

Kõige intensiivsemaks võib lugeda isetekkelise tänavakunsti jaoks 2011-2013 perioodi, mil Karlovas tegutses tänavakunstnike ateljee, Edward von Lõnguse ning MinaJaLydia rivaalitsemisest sündis hulgaliselt teoseid ning Vabaduse silla all asuvasse Vabaduse galeriisse tekkis igal nädalal midagi uut. Sellega kaasnesid tänavakunsti näitused Jakobi galeriis (2012 jaanuar), Y-galeriis (2012 aprill), Kumus (2012 detsember; tänavakunst osa suuremast näitusest), Tartu Kunstimuuseumis (2014 november) ja mujal. Iga-aastaselt toimus 3 tänavakunstifestivali – Stencibility Tartus (alates 2010), JJ Street Art Jam Tallinnas (2011-2016) ja Sõnum Seinal Pärnus (2013-2015). Tänavakunstnikke, eesotsas Edward von Lõngusega, saatis suur melu Tartu Noore Kunsti Oksjonil, kus ta purustas järgemööda mitmeid rekordeid (2013a⁴⁸ ja 2015a.⁴⁹ oksjoni kalleimalt müüdüd teos). Tartu Kunstimuuseumi avaldatud ajajoon lõppeb ära 2015 II poolega, kus viimaseks märkeks on „Tänavakunst institutsionaalselt aktsepteeritud“. Nimetatud ekspositsioon on jäänud praeguseni viimaseks Eesti tänavakunsti lahkavaks näituseks ning sellepärast ei leidu avaldatud infot järgneva perioodi kohta.

⁴⁸ <http://menu.err.ee/v/meelelahutus/uudised/kultuur/5cd741ca-3541-4483-88ea-798d6f5e23e0>

⁴⁹ <http://kultuur.postimees.ee/3199209/edward-von-longuse-teose-est-maksti-2050-eurot>

Leian, et järgmist aktiivset lainet saab nimetada suurte kooskõlastatud seinamaalide ehk muralite tõusuks. 2016. juunis avati Tallinnas Ülemiste City linnakus Baltimaade suurimaks seinamaalinguks tituleeritud teos⁵⁰ (uudisekünnise ületab teose suurus, mitte sisu). 2017. aastal toimus Eestis enneolematu mahuga muraliprojekt Mextonia festival ja 2016-2019 toimub Tartus Smartovka kunstiprojekt. Projektide mastaapsus on enneolematu – eelnenud festivalid on käsile võtnud maksimaalselt 7-8 seina korraga, Mextonia käigus maaliti ühe korraga 34 seina, Smartovkal võetakse ette 23 maja otsaseinad. 2016. aasta alguses lõpetas tegevuse üks aktiivsemaid Tartu tänavakunstnikke MinaJaLydia⁵¹ püstitades endale Vabaduse Silla alla hauakivi tekstiga “kolleegid jäävad mälestama tänavakunstnikku, kellele sai saatuslikuks liigne edevus ja tähelepanuvajadus” (foto 16). Kunstniku tegevuse lõpetamist on tänavakunsti siseringkonnas seostatud Sasha Kheyfetsi dokumentaalfilmiga “Lõuendilinn”, mille peategelased on MinaJaLydia ning Edward von Lõngus.

Foto 16. MinaJaLydia šablooni-hauakivi Tartus Vabaduse Silla all

Paar kuud hiljem võitis Edward von Lõngus EV100 ja ELi eesistumise avaliku ruumi loovlahenduse konkursi⁵², mis paneb teda kogu järgneva aasta ainult nimetatud projekti raames kooskõlastatud töid tegema. Kõik see kokku näitab muralismi ja teiste kooskõlastatud projektide populaarsuse tõusu ning tänavakunstnike omaalgatusliku tegevuse langust. Ainukeseks erandiks on muralitega tegeleva Pärnu tänavakunstifestivali Sõnum Seinal tegevuse lõpetamine 2015. aastal ning aasta hiljem ka Tallinna JJ Street Art Jam'i lõpp. Kõik kolm aastat Sõnum Seinal peakorraldaja

⁵⁰ <http://menu.err.ee/v/a263e47a-a04a-4771-b3b4-6bac4c17d68f>

⁵¹ <http://tartu.postimees.ee/3683655/taenavakunstnik-minajalydia-puestitas-endale-hauakivi>

⁵²

<http://www.sirp.ee/online-uudised/ev100-ja-eli-eesistumise-avaliku-ruumi-loovlahenduse-voidutoo-autorid-on-edward-von-longus-ja-kadri-uus/>

olnud Keiu Telve toob teiste tegurite seas põhjuseks muraliformaadi põnevuse kadumise ning aja- ja motivatsioonipuuduse: “Minu jaoks sellisel kujul festival ammendas ennast ning uue formaadi välja mõtlemiseks ei olnud teiste asjade kõrvalt enam jaksu”⁵³.

Eestis toimunu on kui õpikunäide sellest, kuidas muralism ja teised tänavakunsti seaduslikud vormid on isetekkelisele tänavakunstile lämmatava toimega. Festivalidel on mass, mida iseseisvatel tänavakunstnikel pole - 34 muralit ja pressimeeskond nagu Mextonia festival ei ole kuidagi võrreldav ühe iseseisvalt tegutseva kunstniku jõuekusega. Üksinda festivali vastu konkureerida on väga raske. Et olla rohkem nähtaval ja kuuldaval, vajavad tänavakunstnikud ühendust, mis nende sõnumit aitaks paremini esile tuua. Iroonilisel kombel ongi see tänavakunstifestivalide tekkimise põhjuseks. Tänavakunstifestivali vorm on aga sellest algideest kaugemale liikunud ja nüüd edastatakse nende abil peamiselt muralismi ideed, mis konkureerib tähelepanu nimel tänavakunstiga.

Paljud avaliku linnaruumi kunstiga seotud protsessid on välismaal toimunud Eestiga kronoloogiliselt samas järjekorras, aga mitte paralleelselt, vaid vastavalt ühiskonna arengule, kas varem või hiljem. Klassikaliselt on kõige esimesena tegutsenud grafiti- kunstnikud, siis tänavakunstnikud ning pärast seda muralistid. Linnades nagu Tallinn, Helsingi, San Francisco, Chicago, kus on olnud väga range nulltolerants grafiti suhtes, on tänavakunsti staadium vahele jäänud ning muralism tulnud nõ tühjale kohale. Lääne-Euroopa tänavakunsti arenguga võrreldes, on Eesti sellest taga umbes 4-5 aastat, New Yorgist 7-8 aastat. Võrdlen toimuvaid protsesse põhjalikumalt, et nendest järeltusi teha, mis suunas võiksid liikuda ka Eesti arengud.

Esimene suur võimalik arengusuund on kommerts muralid. Märgates muralite populaarsust ja “instagrammitavust” pakutakse New Yorgi eeskujul suuremates linnades üle maailma käsitsi maalitud reklaammuralite teenust. Nii valmis 2017. aasta septembris New Yorki Gucci parfüümi reklaamiv mural koostöös hispaania kunstniku Ignasi Monreal’iga⁵⁴ ja 2016. aasta septembris Londonis Adidase muralid koostöös Ben Slow ja Jimmy C’ga (foto 17). Väljanägemise poolest on nimetatud muralid kompromiss klassikalise reklaami ja kunstilise seinamaali vahel. Ühelt poolt on see välireklaami muutumine intelligentsemaks ja visuaalselt nauditavamaks, teiselt poolt muralismi kommertsialiseerumine, sest eesmärk, mida maaling edastab on üks - tarbi meie brändi. Arvan, et sellises vormis reklaammuralid jõuavad Eestisse viie aasta jooksul.

---

⁵³ Autori internetivestlus Keiu Telvega. 05.12.2017

⁵⁴

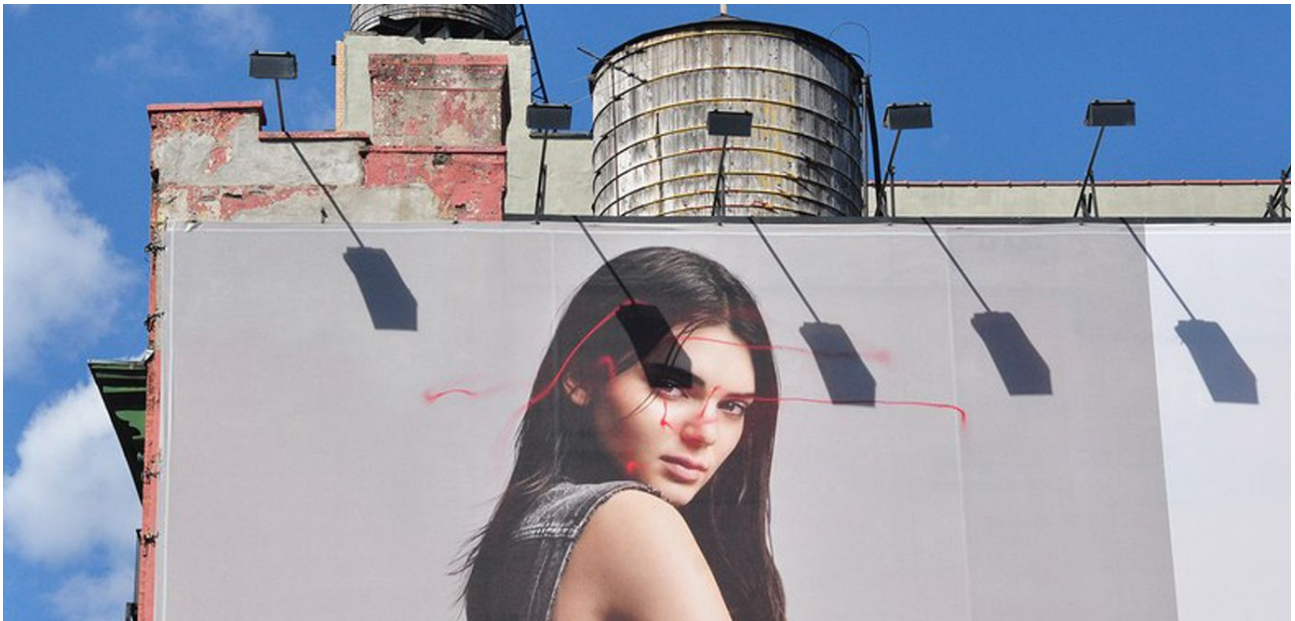
<https://www.architecturaldigest.in/content/gucci-is-taking-over-the-walls-of-new-york-milan-to-launch-new-fragrance/>

Foto 17. Muralite kommertsialiseerumine. Adidase mural Londonis

Teine huvitav suund on muralismi võimaluste muutumine seoses tehnoloogia arenguga. Innovaatorite seas käivad dronide ja seintel ronivate printerite abil kujutiste loomise katsetused. Või hoopiski tekitada kunstiteoseid liitreaalsusesse. 2015. aastal kasutas grafitikirjutaja KATSU esmakordselt drooni abi, et tõmmata hiigelsuurele New Yorgi reklaamtahvlil olevale modellifotole punased kriipsud peale⁵⁵ (foto 18). Tulemus ise ei ole väga muljetavaldav, aga see näitab dronide kasutamise potentsiaali ning uue ajastu algust, kus kõrgele saamiseks ei pea ilmtingimata ronima või tõstukit rentima. See võimaldaks muralitele teha lisandusi, mis praegu kättesaamatute kõrguste tõttu on väga keeruline.

⁵⁵ <https://www.wired.com/2015/04/age-drone-vandalism-begins-epic-nyc-tag/>

Foto 18. Drooniga vandaliseeritud välireklaam New Yorgis.

Muralite maalimisele uus alternatiiv on nende printimine, kasutades seinte külge kinnitatavaid trükimehhanisme. Neist on ambitsioonikaim eestlaste leiutatud SprayPrinteri tehnoloogia, mille taga olev idufirma avas 2017. a. juulis peakontori Silicon Valleys. Prinditud muralid on maalitutega võrreldes kiiremini teostatavad ja väiksemat tööjõudu vajavad ning seetõttu ka odavamad. See muudab muralid veelgi kättesaadavamaks ja nii on võimalik korraga muuta tervete linnaosade ja linnade väljanägemist. Muu hulgas on sellise tehnika abil võimalik luua muraleid ka ilma luba küsimata, sest mehhaniseeritult on teostamise aeg lühem ning materjali kulu väiksem ning pole vaja abivahendeid nagu tõstuk, tellingud jms.

Muralite domineerimine on mõnes linnas kaasa toonud tänavakunsti ja grafiti ringkonnamuralite vastase hoiaku, nende ülesodimise jms. Suurim trots muralite vastu tuleb abitusest neid omal käel muuta ja need muutuvad samasugusteks võõrkehadeks nagu välireklaam. Kui tekib uus tehnoloogiline võimalus, kuidas muralitele lihtsamalt ligi pääseda kui tõstuki rentimine, võivad ka läbimõeldud lisandused muralitel muutuda tavapärasemaks.

Lisaks laienevatele tehnoloogilistele võimalustele, laieneb ka meie arusaam avalikust ruumist - järjest tähtsamaks muutub virtuaal- ja liitreaalsus (VR ja AR). 2018. aasta sügisel kuulutas mobiilirakendus Snapchat välja lisavõimaluse teatud geograafilistes asukohtades olles näha läbi telefoni kaamera vaadates virtuaalseid skulptuure⁵⁶. Lisaks füüsilisele linnapildile lisandub virtuaalne linnapilt, kuhu on võimalik virtuaalseid lisandusi teha. Ja ka sealt ei puudu tänavakunstilik mõtlemine - paar päeva pärast Snapchati suurt uudist virtuaalreaalsete skulptuuride

---

⁵⁶ <http://www.bbc.com/news/technology-41497842>

kohta avaldas tehnoloogiaportaal TechCrunch uudise, et need on vandaliseeritud grafitikirjutajate poolt.⁵⁷ (foto 19).

Foto 19. Grafitikirjutajate poolt vandaliseeritud virtuaalne skulptuur

See näitab, et on võimalik olukord, kus tänaval virtuaalprillidega kõndides võivad kõik seinad olla kaetud (digitaalse) kunstiga, kui vaataja seda soovib. Esimene samm selle poole Eestis on Edward von Lõnguse liitreaalsuse projekt RestART Reality, kus seintele piserdatud karakterid hakkavad liikuma, kui seda vaadata läbi telefonirakenduse.

4. EKSPERTIDE TAGASISIDE

4.1. TÄNAVAKUNSTI JA MURALISMI ERINEVUS

Kõige ilmselgem ja esimene erinevus, mis intervjuueeritavad välja tõid tänavakunsti ja muralismi suhtes, on nende legaalne või illegaalne olemus. Muralid on oma mõõtude poolest tänavakunstiteostest suuremad ning selle tõttu ei saa muraleid teha iseseisvalt, üksinda ja salaja - neid on vaja kooskõlastada.

---

⁵⁷ <https://techcrunch.com/2017/10/08/jeff-koons-augmented-reality-snapchat-artwork-gets-vandalized/>

“Ja kui sa saad seda [kunstiteost] teha kiiresti ja kerge vaevaga ilma loata ega kellegita. Ok, tee ära! Aga kui sul on vaja tõstukat ja muid asju, sul on lihtsalt vaja luba” (Goda Ske)⁵⁸

“Aga kuna see on suur pind ja ma teen kattevärviga, mitte spreid ja stencilitega, siis see tööprotsess võtab nii palju kauem aega. Kui ma teen seal tööd nädal aega, siis ma osutan liiga palju tähelepanu ümbruskonnale. Inimesed kõnnivad mööda, kiidavad, kritiseerivad. Publik näeb liiga palju, politsei käib kolm korda.” (Edgar Tedresaar)

Suuruse tõttu on vaja leida ka võimalusi lisarahastuseks. Rahastajad on automaatselt osa projektist ning omavad kunstnikuga võrdväärset sõnaõigust teose sisu kohta või on isegi võimu positsioonil kunstniku suhtes.

“Tavaliselt, kui teed tasuta, siis keegi ei ütle midagi. Nad on lihtsalt selle üle rõõmsad, et sinna tuleb midagi. Kui mängus on raha, on tellimustöö, siis on ta juba klient ja tema otsustab, mis sinna tuleb.” (Sänk)

“Me tootsime mingi 10-20 kavandit ja kõik, mis me tegime, läks prügikasti. (Edgar Tedresaar)

“Fakk, see Ülemiste suur sein. Tahaks sinna midagi ägedat teha, aga sellel tellijal on lihtsalt nii sitt maitse.” (Edgar Tedresaar)

Lisaks rahastajatele sekkuvad tihtipeale loomeprotsessi ka majaomanikud ja linnavalitsus. Selle tõttu on läbiv teema muralitest rääkimisel kogukonna kaasamine ja üksmeelele jõudmine. Kunstnik Edgar Tedresaar kirjeldas muralismi märksõnadega kompromiss ja kommerts.

“Muralismi puhul sa pead alati arvestama kõikide osapooltega - selle publikuga, selle majaomanikuga, selle keskkonnaga, selle linnaga. Kõik see kohaspetsiifilisus tuleb sinna juurde ja kuidagi sa pead neid kompromisse tegema. Muidugi sa teed oma stiili seal, kasutad oskuseid, mis sul õpitud, antud, harjutatud, aga need kompromissid on seal alati

---

⁵⁸ *“And if you can do it quickly and easily, no permissions, nobody.. Ok go for it. But if you need a lift and other stuff, you just need to have a permission.” (Goda Ske)*

sees. See on minu jaoks muralism. Seal on esiteks see kommersis ja siis see kompromiss.”
(Edgar Tedresaar)

Reguleeritus võib olla, vastavalt linnale ja riigile, erinev. Leedus Kaunase linnas ei ole festivalikorraldajal ega kunstnikul positsiooni murali tegemise jaoks linnavalitsuselt lubagi küsida, seda peab tegema arhitekti haridusega inimene. Vantaas (Soome) piisab ainult omaniku nõusolekust, linnaga kooskõlastamine pole vajalik.

“Kõik need seadused ja protseduurid, mis me peame läbi käima, on samad nagu ehitaks maja. Ja see taotlus peab olema allkirjastatud arhitekti või inseneri poolt... ehitusinseneri. Et kunstnikel või korraldajatel ei ole õigust seda teha” (Goda Ske)⁵⁹ (Kaunase kohta)

“Ja siis sa vajad ainult omanike nõusolekut. Ja see on aidanud muraliasjal siin [Vantaas] areneda. Sest lubasid on siin lihtne saada... ma tean, et Helsingis on see protsess natukene teistsugune” (Jesse Pasanen)⁶⁰

Kooskõlastamise protsess on loomulik osa muralismist ning intervjuudest tuleb välja, et mõned korraldajad mõtlevad selle peale juba eos. Selle tõttu võib tekkida enesetsensuur, kus korraldaja teeb juba ise eelvaliku kavandite osas, mis saavad loa kergemini.

“Põhimõtteliselt kui me teeme [muraleid], siis me mõtleme selle peale - inimeste peale, omanike peale, ühiskonna peale. Me mõtleme, kas see läheb läbi või ei. Tähendab, et võib-olla mõnikord on seal diskussioon. Kui me tuleme viimase kavandiga, läheb see tavaliselt läbi” (Goda Ske)⁶¹

Kunstnik Edgar Tedresaar kahtlustab, et juba mainitud kompromisside tõttu ei ole võimalik teha ühiskonnakriitilisi muraleid.

---

⁵⁹ *“All these laws and procedures we have to do as it would be building a house. Now this application has to be signed by an architect or engineer.... Building engineer. So, artists or organizers aren't allowed to do this.” (Goda Ske)*

⁶⁰ *“And then actually you only need the permission from the owners. And this has helped the mural thing to grow here [Vantaa]. Because the permissions are easy to get here... I know that in Helsinki it's a bit different process.” (Jesse Pasanen)*

⁶¹ *“Basically when we do, we think about that. About the people, about the owners, about the society. We think about it will it pass or not. I mean, maybe sometimes there is a discussion. When we come with the final sketch, usually it gets through.” (Goda Ske)*

“Sul on vaja kokkuleppeid ja nõ kogu aeg pead tegema kompromisse selles osas, et sa ei tee suurt muralit, mis on totaalselt ühiskonnakriitiline. Või teed?” (Edgar Tedresaar)

Minu küsimuse peale, kas Edgar on proovinud teha ühiskonnakriitilisi muraleid, vastab ta, et võib-olla ta ei ole julgenud, mis viitab samuti enesetsensuurile, laita plaan maha ise enne, kui keegi teine seda teeb. Teise põhjusena toob ta välja asjaolu, et muralid säilivad kauem ning ta väsiks ise sellest aja jooksul ära.

“Ma teeksin midagi nii ühiskonnakriitilist, mis tegelt hakkab mulle endale vastu töötama. Et ta on võib-olla liiga aus ja liiga otsekohene, et ma ei talu seda kriitikat kaks aastat näiteks. Kahe aasta pärast ma tahaks selle seina üle värvida ja uue asja teha.” (Edgar Tedresaar)

Sama erinevuse toob välja ka Kadri Lind.

“Sest tänavakunstiga ongi see, et see on ajutine. Tuleb ja lööb nagu pussnuga, aga kui sa selle murali maalid sinna näiteks kümneks aastaks, siis kaua sa seda märkad? Umbes aasta või kaks? Natukene aega paned tähele ja siis enam mitte.” (Kadri Lind)

Vastupidiselt muralitele, on tänavakunstile omane pidev keskkonna muutumine, kunstnike omavaheline mäng või spontaanne koostöö ja avatud dialoog.

“Mulle meeldib, kui teos hakkab oma elu elama.” (Edward von Lõngus)

“Mulle on alati meeldinud tänavakunsti juures see idee, et kui inimene kolib näiteks kuhugi, siis ta nagu kodustab seda oma keskkonda. Et iga kord kui mööda kõnnid, paned ühe kivi teise otsa või mingi väike muutus. Aga läbi selle muutub see keskkond sinu omaks. Ja see on ikkagi ülitähtis oma näitel võin öelda. See rikastab väga argipäeva. Tänavakunsti juures on ikkagi see mänguline element nii tähtis. Me õpime läbi mängu ja suhtleme läbi mängu.” (Kadri Lind)

Ka muralisti ja tänavakunstniku lähenemine ümbritsevasse keskkonda on loodud tingimuste tõttu erinev. Tegutsemine illegaalselt annab võimaluse kohta hoolikamalt valida.

“Tal [legaalsel tööl] ei teki sellist vahetut suhtlust keskkonnaga, vaid see on juba natukene meelevaldne. Vabade kätega, illegaalselt, kogu maailm on su potentsiaalne lõuend, aga siis [legaalselt] on ette antud, kus sa võiksid teha. Sisu poolest ka muidu ju. Mul on ette määratud, mida ma võin teha ja kui ma tahaks midagi muud teha, siis see on raskendatud.”
(Edward von Lõngus)

“Kahjuks ma pean sulle ütlema, et ma pole saanud ühtegi [legaalset] seinat [ise] valida.”
(Edgar Tedresaar)

“Legaalsem on mugavam. Ja tõenäoliselt ka igavam. Sellist määramatuse elementi on vähe. Ja pinnad on ka ette antud. Vot, see häirib küll nagu. Või, noh, on mõningaseks murekohaks, et sa pead kooskõlastama pinnad, mida sa pole kunagi näinud. Või, noh, ainult kaugelt. Nagu ajavad kaugelt need seinapinnad välja ja kuidas sa teed kohaspetsiifikat kui sa pole enne seda kohta näinud või, kuidas sa tead, et see just haakub nagu. Seesama konteksti küsimus tekib.” (Edward von Lõngus)

Taoliste pehmenavate asjaolude tõttu nähakse muralismi kui illustreerivat ja linnaruumi kaunistavat objekti, aga tänavakunsti puhul peetakse tähtsaks sõnumit ja kunstniku vaba väljendust.

“Muralid on nagu väga head pop laulud mingis mõttes. Need on värvilised ja suure mõjuga. Monumentaalsed ja tavaliselt väga lihtsasti arusaadavad inimestele” (Jesse Pasanen)⁶²

“Sest tänavakunsti mõte ei ole koha kaunistamine. See on mingisuguse sõnumi edastamine. See on mingi... minu jaoks... et seda öelda lihtsal viisil. Banksy on minu jaoks 100% tänavakunst. Ta kasutab oma tööriistu, ta läheb, kuhu iganes ta tahab joonistama. Ja tal on tema oma sõnum. Nagu Blek le Rat, Space Invader. Nad kõik reisivad ümber maailma ja teevad oma kunsti, kuhu nad tahavad” (Jacek Wiebleski)⁶³

---

⁶² “Murals are like really good pop songs in a way. They are bright and make a big effect. Monumental and usually they are easy to understand for people.” (Jesse Pasanen)

⁶³ “Because street art isn’t about aestheticizing the place, it’s about some kind of a message. It’s about some kind of a... for me... to say it in a easy way. Banksy for me is 100% street art. He uses his own tools, he goes where he wants to paint. Also he has his own message. Like Blek le Rat, Space Invader. They go all around the world and do their art where they want.” (Jacek Wiebleski)

4.2. TÄNAVAKUNSTI KORRALDAMISE MÕJU TÄNAVAKUNSTNIKU TEGEVUSELE

Intervjueeritute sõnul on kõige levinum tänavakunsti korraldamise vorm festival. Üksikuid teoseid võivad tellida ka asutused või eraisikud omal algatusel. Festivalide mõju tänavakunstile oleneb festivali ülesehitusest ja eesmärgist. Kui programm moodustub enamuses muralitest, siis festival tegelebki muralismiga. See tähendab, et isegi kui ürituse enda nimes on sõna *tänavakunst*, ei pruugi see festival aidata kaasa tänavakunsti arengule.

“See võib kõlada labaselt, aga me alustasime Street Art Vantaa’ga (Vantaa Tänavakunst), sest nii me tundsim, kui me alustasime ja nüüd me oleme selle sõnaga seotud. Aga ma tean, et me oleme seda [tänavakunsti] sõna kuritarvitanud, sest me pole teinud illegaalseid tänavakunsti projekte. Või sellist laadi tänavakunsti asju.”⁶⁴ (Jesse Pasanen) [Street Art Vantaa on teinud siamaani ainult muraliprojekte]

On juhuseid, kus tänavakunsti arengu peatamine on üks tahtmatult seatud eesmärkidest. Intervjuudest tuli välja vastuoluline situatsioon, kus tänavakunstifestivali korraldaja näeb, et tekitab kunstnikule võimaluse areneda ja suuremaid teoseid luua. Selle tõttu aga jääb iseseisvalt tänavale joonistama vähem kunstnikke, sest nad panevad kogu oma aja, energia ja mõttetöö festivali muralitesse.

“Tüübid, kes enne illegaalselt töötasid. Kui nad saavad võimaluse teha suuremaid muraleid, nad mõtlevad pigem selle peale ja teevad vähem illegaalseid asju, sest nad mõtlevad teistele, suurematele projektidele. Suuri muraleid on huvitavam teha, see on väljakutsuvam” (Goda Ske)⁶⁵

Jacek Wielebski kirjeldab, kuidas tänavakunstifestivalide buumiga jäid tänavale iseseisvalt kunsti tegema vaid vähesed fanaatikud.

---

⁶⁴ *“It can be cheesy but we started with the Street Art Vantaa because this was how we felt when we started and now we are stuck with the word. But I know that we have abused the word in a way that we haven’t done illegal street art projects. Or that kind of street art stuff.”*

⁶⁵ *“The guys who worked illegally before. If they get a chance to do bigger murals, they invest more thoughts into this and they do less illegal stuff because they think about other, bigger, projects. It’s more interesting to do bigger murals, it’s more challenging.”*

“... aga tänavakunst on... see on jäänud neile tüüpidele, kes on teemas väga sees... et teha illegaalset kunsti. Sest kui neil on juba natukene kuulsust ja nad teevad tellimustöid ja festivale ja müüvad oma lõuendeid, siis nad ei tee enam tänavakunsti” (Jacek Wielebski)⁶⁶

Mõned tänavakunstuffestivali korraldajad näevad, et legaalsed muralid on paremad ja arengu poolest kõrgemal positsioonil kui illegaalne tänavakunst.

“Festival annab neile võimaluse töötada suuremal skaalal ja need tüübid, kes proovivad täägida või teha illegaalseid asju, nad näevad, et on mingid teised tüübid, kes töötavad suuremal skaalal. Nad ei tunne, et nad konkureerivad omavahel, sest täägid on lihtsad ja kiired, aga muralid on järgmine tasand” (Goda Ske)⁶⁷

Taoline suhtumine võib tulla ka sellest, et Kaunases, kus Goda korraldatud festival toimub, ei ole aktiivseid sõltumatuid tänavakunstnikke ning tänavatel pole kvaliteetset illegaalset tänavakunsti. Nii võibki jääda mulje, et kõik illegaalne on madala väärtusega. Goda suhtumine illegaalsesse tänavakunsti muutus pärast Berliinis käimist, kus on väga palju heal tasemel isetekkelist tänavakunsti.

“Noh... enne Berliini ma arvasin, et see [illegaalne tänavakunst] ei ole hea idee. Aga pärast Berliini... Me nägime väga ilusaid asju ja see loominguline atmosfäär. Sellest saadik ma olen mingil määral selle poolt”⁶⁸ (Goda Ske)

Intervjuudest tuli välja, et paljudel osalevatel kunstnikel ning tänavakunsti- ja muralifestivalide korraldajatel puudub igasugune kokkupuude tänavakunsti või grafitiga. Muralitega tegelevad tänavakunstuffestivalid sarnanevad oma tegutsemismeetodite poolest rohkem ametlikule kunstimaailmale, kui tänavakunstile.

---

⁶⁶ *“...but street art is ... it stayed for guys who are only really into this... to do illegal art. Because when they already have some fame and they have commissions and festivals and they sell their canvases, they don't do street art anymore.”*

⁶⁷ *“The festival gives them the opportunity to work in larger scale and these guys who try to tag or do some illegal stuff, they see that there are some other guys who work like larger scale. They don't feel like they are in competition anymore because tags are easy and quick and these huge murals are next level.”*

⁶⁸ *“Well.. before Berlin I was like maybe it's not such a good idea. But after Berlin we saw very nice things and this atmosphere of creativity. Since then I'm kind of for it” (Goda Ske)*

“Kui me vaatame tänavakunstifestivale, siis ülipaljud ongi siin vahepeal tulnud rongi peale lihtsalt muralifestivalidena, kellel ei ole mingit ajalugu tänavakunstiga. Need on täiesti tavalised kultuurikorraldajad või klassikalised kunstimaailma inimesed. Neil ei ole aimugi, mis seal tänavakunsti skeenes toimus ja muidugi teevad nad asju omamoodi.” (Kadri Lind)

“... aga kui tänavakunst muutus globaalselt väga populaarseks ja tänavakunstnikud hakkasid oma töid müüma ja festivalidel käima, tulid nad illegaalsest grupist välja ja löid enda grupi, mis on väga teistsugune, sest on segu väga erinevatest kunstnikest, kel on väga erinevad tagataustad. Enamusel neist on grafiti taust, aga mitte kõigil. On ka kunstnikke, kes ei olegi kunagi grafitit teinud... mitte kunagi”⁶⁹ (Jacek Wielebski)

Tänavakunsti ja grafitiga mitte kokku puutunud inimesed tunnetavad linnakeskkonda teistmoodi, kui need, kellel see kogemus on. Kui seinamaale valida majadele samamoodi nagu pilte riputatakse galeriiseintele, ei arvesta need ümbritseva keskkonna eripärasid ning ei harmoneeru linnaga.

“Õeldakse, et kõik need muralid on galerii. Ma ei leia, et need oleks galerii, vaid osa linnast. Üks osa linnast on mural, aga teisel pool tänavat on mõni vana skulptuur. See on samaväärne tegur avalikus ruumis. See ei ole muralite galerii. Ma ei taha seda sellisena. Ma tahaksin, et see oleks osa linnast”⁷⁰ (Jacek Wielebski)

Jacek on väga tihedalt seotud tänavakunsti ja grafitiga. Ta näeb, et muralid loovad linnadele uut identiteeti, kui tema soovib rohkem esile tuua olemasolevat.

“Ma tahtsin oma linna muuta veel ilusamaks ja stiilsemaks, aga ma ei tahtnud oma linnale uut stiili luua. Ma ei tahtnud lihtsalt panna kunsti enda linna. Ma tahtsin, et need teosed

---

⁶⁹ *“... but when street art became very popular globally and street artists started to sell their works and travel to festivals, they came out of this illegal society and created their own society which is very different because it's a mixture of very different artists with very different backgrounds. Most of them they have graffiti background, but not all. There are artists who are not painting graffiti at all... never..”*

⁷⁰ *“They say all these murals are gallery. I don't find it as a gallery, but as a part of the city. So, the same part of the city is mural, but on the other side of the street there is some old sculpture and this is equal actor in the public space. It's not a gallery of murals. I didn't want it like this, I wanted it to be more as a part of the city.” (Jacek Wielebski)*

oleks minu linna jätk. Ja ma tahtsin täiendada seda esteetikat ja muuta seda kuulsamaks või veel stiilsemaks. Aga jätkata midagi [olemasolevat]”⁷¹ (Jacek Wielebski)

Nykoka tänavakunstoffestivali korraldaja Goda Ske ei ole tänavakunsti ega grafitiga seotud ning eesmärgistab oma tegevust täiesti teisiti, sooviga tuua linnapilti midagi uut ja värvilist hallide majade asemel.

“ You know, our city is kind of grey. Especially not the center, but other areas. And we want to bring some colors to people lives and make them feel better.” (Goda Ske)

Jacekit häiris olukord nii väga, et ta loobus muralite tegemisest ja leidis oma festivalile uue suuna ja hakkas töötama maalijate asemel disaineritega, et majade väljanägemist parandada.

“Niisiis, ma hakkasin tegema neid teoseid rohkem disaineritega, mitte maalijatega, sest nad mõistavad rohkem arhitektuurist ja avalikust ruumist. Ja nad disainivad. Disainimine on rohkem seotud tagatausta uurimise ja konteksti teadmisega. Ja siis, kui sa tead, mis on parim, sa teed midagi, mis on sinu, aga teadmised ja inspiratsioon tuleb siit [keskkonnast]”⁷² (Jacek Wielebski)

Ringkonnaväline sekkumine tänavakunsti protsessidesse läbi festivalide, toob kaasa ka kunstnikud, kes ei soovi niivõrd tänavakunsti ideed toetada, kuivõrd kasutada tänavale joonistamist turunduse heaks.

“See oli kui trampoliin mõndade kunstnike jaoks, sest muidu nad maalivad lõuendile. Aga kui nad teevad sama asja tänavale, muutub see populaarsemaks, sest see on tänavakunst. Ja see tagab rohkem laike ja on rohkem jagatud internetis. Ma leian, et paljud kunstnikud

---

⁷¹ *“I wanted to make my city more beautiful and more stylish. But I didn’t want to style a new style for my city. I didn’t want to just put art in my city. I wanted to make those realizations to be continuations of my city. And I wanted to improve this aesthetic and make it more famous or more stylish. But to continue something.”*

⁷² *“So, I started doing these realizations more with designers not painters, because they understand more about architecture and about public space and they design. Designing is more about researching, knowing the context and then if you know what is the best, you realize something that is yours but the knowledge, the inspiration comes from there [environment]. ”*

*hakkasid seda tegema mitte nii ausatel põhjustel. Aga kohtlesid seda kui mingit strateegiat oma kunstikarjääril*⁷³ (Jacek Wielebski)

Tänavakunsti läheduse-faktori ärakasutamist mainib ka Jesse:

*“On kamp jobusid, nagu mina, kes teevad ainult legaalseid projekte, aga kasutavad illegaalse grafiti ja tänavakunsti ajaloolist mainet. Et olla lahe või... ma arvan, et mõned inimesed näevad seda probleemina*⁷⁴ (Jesse Pasanen)

Küsites muralismi tuleviku kohta, nähakse kõige mustema stsenaariumina, et festivalid, muralid ja tellimustööd on tee tänavakunsti kommertsialiseerumiseni.

*“On huvitav jälgida, et muralism on juba praegu väga tavapärane ja [toimuvad] projektid nagu Dubais, kus nad kutsusid palju tipp-muraliste maalima suurt kaubanduskeskust. See lõhnas raha järele. Suured kommertsprojektid. Aga see on juba toimunud [mitte tulevik]*⁷⁵ (Jesse Pasanen)

Kadri Lind näeb teiselt poolt, et muralismi mõju isetekkelisele tänavakunstile sõltub kunstniku enda tegutsemiseesmärgist. Kui põhjus on milleski, mida muralism ei saa asendada nagu sotsiaalne aspekt teiste kunstnikega koos luua (mitte vajadus olla nähtav ja kuulus), ei mõjuta see illegaalset tänavakunsti kuidagi.

“See viib mu mõtteliselt kuhugi sinna, et miks inimesed tänavakunsti teevad. Ja mulle väga meeldib see sotsiaalne aspekt. Et kui see on sisu ja asja põhjus, siis ei juhtu tänavakunstiga mitte midagi. Kui aga arvestada sellega, et inimkonna ajaloost peale on seinte peale joonistatud, siis tänavakunstiga ei juhtu midagi.” (Kadri Lind)

---

⁷³ *“It was like a trampoline for some artists because they [usually] paint something on a canvas. But if you do the same thing on the street, it’s more popular, because it’s street art. And this gets more likes, is more shared in internet. I find that many artists started to do it for not so honest reasons. But treated it like some kind of a strategy for their art career.”* (Jacek Wielebski)

⁷⁴ *“There’s a punch of douchebags like me who do only the legal projects but use the reputation of the history of the illegal graffiti and illegal street art. To be cool or.... I guess some people find that problematic.”* (Jesse Pasanen)

⁷⁵ *“It’s interesting to see that it’s [muralism] already very mainstream and projects like in Dubai they invited lot of the top muralists to paint this big mall in Dubai. It smelled like money. Big commercial projects. But it has already happened”* (Jesse Pasanen)

4.3 TÄNAVAKUNSTI KORRALDAMISE MÕJU LINNARUUMILE

Muralite mõju linnaruumile nähakse sarnaselt minule ka intervjuudes pigem positiivse nähtusena. Üks neist on kunsti kättesaadavus kõigile.

“Et kui me räägime kunsti elitaarsusest, siis kui kunst on suletud galeriidesse, siis mingi rühm inimesi ei näegi kunsti, see on neile suletud. Aga muralid avavad kunsti igaleühele. Ja see ei ole väike asi. See on revolutsioon. See on suur muutus.” (Kadri Lind)

Edward von Lõngus tõi sarnase mõttena välja ühiskonna harjumise ideega, et linnaruumis on pildid.

“Ma arvan, et see on üldiselt tervitatav. See [muralismi levik] on nagu ikka ühiskonna ilming sellest, et nad on saanud aru, et sedasorti visuaal - pildid avalikus ruumis - on äge mõte.” (Edward von Lõngus)

Praegu kasvab üles uus generatsioon, kelle jaoks see mõte ei ole mitte midagi ebatavalist.

“Aga kui lapsed kasvavadki üles, ütleme linnakeskkond on galerii või muuseum. Ma arvan, et lastele see võiks ka lähedalt mõjuda. Et kui ma olen laps ja tulen kodust välja, siis ükskõik, kuhu ma ka ei vaata, on karakterid ja värvid. See peaks fantaasiale olema ju päris hea. Nagu pildiraamatus elaks.” (Kadri Lind)

Tekib, aga küsimus, mis on linnaruumi kaunistamise eesmärk ja pikem mõju inimestele. Mille poolest muralitega harjunud inimesed erinevad neist, kes kasvasid üles tühje seinu vaadates?

“Et kui sa näed neid muraleid koguaeg. Kas see paneb tahtma rohkem joonistada või asju nägema või sa oled lihtsalt vaimselt tervem inimene?..... Mul on hästi palju olulisem küsimus see, kas see mural tekitab rohkem suhtlust inimeste vahel. Sest see on edasiviiv jõud, mitte mingi visuaalne materjal” (Kadri Lind)

Muralite negatiivse mõjuna linnaruumile tuleb välja nende võimalik üleküllus, mis muudab inimesed samamoodi keskkonna suhtes tuimaks, kui ühesugused hallid seinad, sest need on planeeritud jääma muutumatuna aastateks.

“Sest kõik läheb väga värviliseks. Ja mul on see küsimus, et kui kõik on hästi hall ja kõik on hästi kirju, kas see pole siis seesama. Kui meil on hästi palju keskkonna stiimuleid, siis me muutume samamoodi tuimaks” (Kadri Lind)

“Ma tahaks täiesti uurida, kui kaua sa paned seda muutust tähele? Kaua see mural stimuleerib sind?” (Kadri Lind)

Iseloomustamaks muralite üleküllust, kasutasid kolm erinevat intervjuueeritavat kõik ühte ja sama sõna muralite kirjeldamiseks: igav.

*“Aga ma ütleksin, et kui on ainult muralid, siis see muutub mingis mõttes igavaks. Aga kui on kogu skaala... lisaks veel väiksem skaala ja töötamine koos kohalike elanikega...”⁷⁶
(Jesse Pasanen)*

“Niisiis, pärast kolme aastat ma nägin, et see muutub igavaks. Paljud festivalid teevad täpselt sama”⁷⁷ (Jacek Wielebski)

“Legaalsem on mugavam. Ja tõenäoliselt ka igavam” (Edward von Lõngus)

Kureerimise ja muu kontrolli tõttu on paljud festivalid teineteisele väga sarnased, sest kunstnike valitakse piiratud koorekihi seast, kellel on palju kogemust ja populaarsust. Selle tõttu näevad eri linnade muralid sarnased välja.

“On üpriski igav minna Londonisse ja näha samu pilte, mis sul enda linnas on. Kui sa tuled Gdyniasse [Jaceki kodulinn], peaks sa nägema väga erinevaid asju näiteks sellest, mis neil

---

⁷⁶ *“But I would say that when it’s only murals it get’s kind of boring. But if it’s the whole scale of.. Also smaller scale and working with the residents.” (Jesse Pasanen)*

⁷⁷ *“So, after 3 years I see it was getting boring and most of the festivals are doing the same. (Jacek Wielebski)*

on Berliinis.”⁷⁸ (Jacek Wielebski)

Linnapildis tahetakse näha erinevaid kunstikihte.

“Muralivärk on nii küllastav olnud, et pigem vaatan väiksemat skaalat ja ruumipaigutust.”

(Kadri Lind)

*“Mis mind huvitab, on luua sellised tänavagaleriid, kus on 1-2 muralit, aga samuti ka väiksemaid töid. Mis viivad muralini. On elektrikapid ja võib-olla mõni tunnel seal.”*⁷⁹

(Jesse Pasanen)

Muralitega tegelevad festivalide korraldajad soovivad küll teisi vorme ka sisse tuua peale muralite, aga ei ole seda mingitel põhjustel veel teinud.

*“Ma loodan, et meil tuleb häid ideid väiksemate teoste tegemiseks ka, sest need... ma näen, et inimestele meeldivad väikesed naljakad sekkumised. Mulle meeldiks mõelda kogu skaalal suurtest muralitest väikeste kleepsudeni”*⁸⁰ (Jesse Pasanen)

*“Nii, et see [festival] ei ole ainult muralid, sel on ka hariduslik pool ja mõned muud tänavaga seotud tegevused. Samuti, kui meil on võimalus teha diskussioon, siis me teeme seda ka”*⁸¹ (Goda Ske)

Ühe enda korraldatud festivali kõrvalmõjuna näevad Jesse ja Kadri linnaruumi erinevate kasutuste avastamist. Tänavakunstifestivalid initsseerivad algatust, et meie ise muudame linnaruumi, mitte

---

⁷⁸ *“It’s pretty much boring to go to London and see the same pictures you have in your own town. If you come to Gdynia, it should be that you see really different stuff from what they have in Berlin for example.”* (Jacek Wielebski)

⁷⁹ *“What interests me is to create these street galleries where you have 1-2 murals but also have some smaller works. Leading you to the mural. You have electric boxes and maybe some tunnel there.”* (Jesse Pasanen)

⁸⁰ *“I hope we will have some good ideas for making some smaller pieces because those I think... I see that people love to see small funny urban interventions.. I would like to think on the whole scale of big murals and small stickers.”* (Jesse Pasanen)

⁸¹ *“So it’s not only murals, it’s educational and some other street related activities. Also, when we have a chance to do a discussion, we do it.”* (Goda Ske)

linnaalitsus ei tee seda meie jaoks. See mõttelaad võib viia väga erinevate linna kasutamise vormideni.

“Aga see mõju. Meil on Restoranide Päev ja Täikapäev - need on sotsiaalsed uuendused, kus inimesed saavad ise pidada pop-up restorani oma hoovis või tänaval või teha väikese kirbuturu, kus iganes nad soovivad. Need asjad on kiiresti levinud ja ma arvan, et see on sama energia [kui tänavakunstofestivalidel]. Mõju seisneb tänavale minemises ja näitamises, et on võimalik teha midagi teistmoodi, ei pea vaatama seda halli seina. Me saame muuta seda kohta. See on see mõju, mis mulle meeldib.”⁸² (Jesse Pasanen)

“Aga festival on nii hea tööriist, et positiivsete emotsioonide abil muuta seda, kuidas tunned linna. Mitte see, et midagi on halvasti, vaid “oo, siia võiks midagi mõnusat teha.” (Kadri Lind)

Sama lähenemine võib ka probleeme juurde tuua. Kui muralism on tänavakunstilt laenanud idee, et igaüks võib linnaruumi rikastada, siis jõuame uuesti probleemini, et vastupidiselt tänavakunstiga ei ole tegelikult igaühel võimalusi selle tegemiseks. See tähendab, et muralite tegemine jääb siiski teatud grupi eeliseks, kellel on piisavalt võimu ja ressursse.

“Ja miks see seinamaal ajab juhtme kokku, siis see on nii kättesaadav. Et kui tänavakunst on selline kiirkunst, siis inimestel tekib mõte, et kõik saavad teha seda nagu ja siis hakkab igast jama tulema. Ja ma tunnen, et meie tasu ongi see, et vat ongi, see maksab nagu kätte. Et tehke, mis tahate, aga see maksab mingil kohal kätte” (Kadri Lind)

Idee, et igaüks võib linnaruumi rikastada, toimib vaid siis, kui igaühel on võimalik mitte ainult tühje seinu maalida, vaid ka olemasolevaid maale muuta või kustutada oma maitse järgi.

“Meil on korraldajad, kes toodavad mingeid seinamaale, aga tegelt kõik võiksid panustada. Jah. Nüüd see raske küsimus on see, et kellel on hea maitse. Nagu see Karlova tassikoogiga,

---

⁸² *“But the impact. We have this Restaurant Day and Flea Market day, these are social innovations where people can have their own pop-up garden or street restaurants or a small flea market where ever they want to have it. Those things are rapidly spread out and I think it’s kind of the same energy. The impact is going there to the streets and show that you can do something different, you don’t have to look at this grey wall. We can change this place, it doesn’t have to come from the city or the government, we can do some changes here. That’s the impact I like.” (Jesse Pasanen)*

et “vuhuu, teeme seina peale midagi ägedat” ja see lõpptulemus on katastroof. Mis sa siis teed?... see on pähkel.. Mis sa siis teed?” (Kadri Lind)

4.4. TEGEVUSTE EESMÄRGID JA VAHENDID NENDE SAAVUTAMISEKS

Selle jaoks, et õppida kogutud materjalist ja jõuda järeldusteni, kuidas korraldada tänavakunsti ilma seda lõhkumata ja lämmatamata, kogusin kogu intervjuudest saadud informatsiooni eesmärkidest ja viisidest, kuidas neid saavutada, tabelisse 3. Need on nii juba rakendatud võtted kui ka alles ideed, mida intervjuude käigus mainiti. Toon tähelepanu sellele, et need ei ole lõplikud lahendused, vaid intervjuude käigus välja pakutud ideed.

Festivalide korraldajad töid oma tegevuse eesmärgina välja hooletusse jäetud linnaosade väljanägemise parandamise - naabruskonna identiteedi kujundamise ning linnade muutmise ilusamaks ja stiilsemaks. Seda saab saavutada nii läbi muralite kui isetekkelise tänavakunsti. Muralid on kui kiired plaastrid, mis katavad inetud kohad, tänavakunstnikud muudavad linnakeskkonda aegamööda väikeste sekkumiste kaupa. Vantaa tänavakunstifestivali korraldaja Jesse Pasanen leiab, et ideaalne viis oleks tegeleda mõlemaga paralleelselt: “Mulle meeldiks mõelda kogu skaalal suurtest muralitest väikeste kleepsudeni”. Praegu on ta siiski tegelenud vaid muralitega, sest nende korraldamise protsess on juba selge, turvaline ja läbikatsetatud. Ta rõhutas, kuidas tema jaoks on tähtis kaasata sekkumisse lähiümbruses elavaid inimesi, et panna neid uhkust tundma selle üle, kust nad pärit on. Sellise lähenemise puhul on korraldajad positsioonis, kus nende peamine eesmärk on teha seda, mida elanikud soovivad. Sel juhul ei ole lõpptulemuse väljanägemine nii tähtis, kui protsess ise ja emotsioonid, mille kohalikud sellest saavad. Nimetan seda klassikaliseks muralismi lähenemiseks. Sama tulemuse saavutamiseks läbi tänavakunsti on kohalikud elanikud kaasatud protsessidesse mitte läbi hääletamise, vaid avatud dialoogi. Muutused linnaruumis tekivad aeglaselt väiksemate teoste kaupa ning tänu Javier Abarca mainitud inimõõtele⁸³ on kõik kutsutud nendesse protsessidesse sekkuma. Kindlasti ei ole siis osalejate arv sama, mis muralismi lähenemisel, aga tänavakunsti puhul vormivad keskkonda need, kellele piisavalt palju linnakeskkonnas toimuv korda läheb, et seadust rikkudes riskida selle parandamisega. Teine kaasatud pool osaleb tänavakunsti tekkimist ja muutumist igapäevaselt jälgides nii samuti keskkonna muutumise protsessides osa saades. Muralite üle otsustamise võim

---

⁸³ Abarca, J. (2016) From street art to murals: what have we lost? Street Art & Urban Creativity Scientific Journal, Urbancreativity.org

antakse inimestele, kes tõenäoliselt ei mõtle nii palju avaliku ruumi väljanägemise ja kunsti peale. Poola Traffic Design festivali korraldaja Jacek Wielebski on leidnud kompromissi parandades ettevõtete silte ja majade väljanägemist koostöös disaineritega. Sel juhul on tegemist olemasoleva parandamisega või taastamisega, mitte uue kihiga katmisega.

Teine grupp eesmärke lisaks linnaruumi kaunistamisele, on muuta, kuidas inimesed tunnetavad linnakeskkonda. Tihtipeale tekivad linnas liigeldes sisseharjunud mustrid - isegi sõidutee ületamise kohad võivad olla päevast päeva samad, kuigi alternatiive on lõputult. Uued elemendid ja sündmused panevad rutiinset keskkonda nägema uue pilguga. Seda on muralitega raske saavutada ning korraldajad pakuvad lahendustena viise, mis muudavad passiivsed vaatlejad linnaruumi protsessides aktiivseteks osalejateks. Need võivad olla sündmused kohtades, kus neid pole harjutud tegema, näiteks näituse avamine bussipeatuses, pidu silla all või kohvik mahajäetud majas. See demonstreerib linnaruumi täit potentsiaali ja annab võimaluse kogeda unustatud kohti uuel viisil. Sama eesmärki täidavad ka linnatuurid. Goda pakutud diskussioonid ja konkursid võivad samuti toimida, aga on oma olemuselt passiivsemad.

Kolmas grupp eesmärke on seotud tänavakunsti endaga - kvaliteetse tänavakunsti leviku toetamine. Pean tähtsaks siinkohal uuesti mainida, et seda on väga ebaefektiivne saavutada läbi muralismi. Intervjuudes pakutud võimalused on suunatud tegutsevatele tänavakunstnikele (kunstnike lõimumine, koosjoonistamine, harivad üritused) ja potentsiaalsetele tulevastele tänavakunstnikele (töötoad, koostöö koolidega). Tähtis nende tegevuste juures on säilitada kunstniku täielik vabadus ka korraldatud ürituse raamistikus. Seda on kõige lihtsam teha läbi kokkulepete, mis ei nõua kunstniku käest kavandit, vaid annab võimaluse teos kohapeal luua, kuid see ei ole kindlasti ainuke viis. Kui festivali eesmärk on suunata illegaalselt tegutsevaid kunstnikke "suureks kasvama" ja tegelema legaalsete projektidega, siis ka selleks on omad viisid, aga sel juhul ei oleks korrektne üritust nimetada enam tänavakunstifestivaliks.

Tabel 3. Festivali tegevuste eesmärgid ja viisid selle saavutamiseks vastavalt intervjuude sisule

EESMÄRK	VIIS SELLE SAAVUTAMISEKS
- Hooletusse jäetud linnaosade identiteedi kujundamine (Jesse)	- Kaunistada linnakeskkonda kombineerides väikeseid naljakaid sekkumisi suurte muralitega - Harida kohalikke tänavakunsti ja muralismi

	<p>suhtes</p> <p>(Jesse)</p>
<p>Muuta linnad ilusamaks ja stiilsemaks</p> <p>(Jacek)</p>	<p>- Parandada linnasilte ja majade väljanägemist koostöös disaineritega (Jacek)</p>
<p>- Panna inimesed uhkust tundma selle üle, kust nad pärit on</p> <p>(Jesse)</p>	<p>- Kaasata kohalikke elanikke linnakeskkonna muutmise protsessidesse</p> <p>- Teha, mida inimesed tahavad (mitte, mida korraldajad soovivad)</p> <p>(Jesse)</p>
<p>- Muuta, kuidas inimesed tunnetavad linnakeskkonda</p> <p>(Jesse)</p>	<p>- Väiksed pop-up sündmused linna vähemkasutatud kohtades</p> <p>(Jesse)</p>
<p>- Muuta linnaruumi passiivsed vaatlejad selle protsesside aktiivseteks osalejateks</p> <p>(Kadri)</p>	<p>- Linnatuurid (Kadri)</p> <p>- Positiivsed näited (pidu kuskil veidras kohas, kohvik mahajäetud majas) (Kadri)</p> <p>- Diskussioonid (Goda)</p> <p>- Avatud konkurss ideedele, kuidas muuta linnakeskkonda (Goda)</p>
<p>- Kohalike kunstnike harimine ja nende aitamine rahvusvahelisse murali ringkonda.</p> <p>(Jesse)</p>	<p>- Kutsuda välismaa kunstnikke festivalile / sündmusele, et maalida koos kohalike kunstnikega</p> <p>(Jesse)</p>
<p>- Kunstnikul on vabad käed töötamiseks</p> <p>(Jesse)</p>	<p>- Maalida pindadele, mille jaoks ei ole vaja luba küsida</p> <p>(Jesse)</p> <p>- Kavandit ei küsita (Sirla)</p>
<p>- Kasvatada uut generatsiooni tänavakunstnikke</p> <p>(Jesse)</p>	<p>- Töötada koolidega (Goda)</p> <p>- Teha töötubasid (Goda)</p>

<p>Teos hakkaks oma elu elama (st. tekivad lisandused, mis alguses polnud kunstnikul planeeritud) (Edward von Lõngus)</p>	<p>- Teha väikesemõõdulisi teoseid (Sirla) - Levitada kunstnike seas ideed, et mõtestatud lisandused teostel on teretulnud</p>
<p>Aidata tänavakunsti kogukonda hoida aktiivsena (Kadri)</p>	<p>Näitused, filmid, peod (Jacek)</p>
<p>Suunata illegaalselt tegutsevaid kunstnikke “suureks kasvama” ja tegelema legaalsete projektidega (Goda)</p>	<p>Kaasata illegaalselt tegutsevaid kunstnikke legaalsetesse projektidesse (Sirla)</p>

5.5. TÄNAVAKUNSTI EKSPERTIDE TAGASISIDE SIRLA TÄNAVAKUNSTI MUDELILE

Küsitletud tänavakunsti eksperdid olid nõus sellega, et praegune terminoloogia vajab süstematiseerimist ning minu käsitus tundus neile üldjoontes loogiline. Üks intervjueeritavatest, Jesse Pasanen, ka tunnistas, et on kuritarvitanud tänavakunsti mõistet ja on seda pidevalt kasutanud vales kontekstis, aga ta ei hooli sellest piisavalt, et oma käitumist muuta. Tema arvates räägitakse tänavakunsti ringkonnas liiga palju erinevatest definitsioonidest.

“Ma olen väsinud sellest pidevast jutust, mis on tänavakunst, mis on grafiti. Mis on see ja mis on too. Inimesed räägivad sellest lõputult”⁸⁴ (Jesse Pasanen)

Sänk esindab vanakooli grafitikirjutajate lähenemist ning leidis vastupidiselt minule, aga Blanchele sarnaselt, et tänavakunst on kõik, mis ei ole grafiti (Blanche 2015).

“...ma olen enda jaoks selle niimoodi selgeks teinud, et kui sa ei saa aru, mis see on, siis on grafiti. Kui sa saad aru, siis on tänavakunst.” (Sänk)

Sänk koges enda nahal, kui proovis liikumisi tehnikatega liigitada, jäi aga õige pea jänni.

“Mulle lihtsalt tundub, et mulle on lihtsam nii mõelda, et kui vaatad neid tehnikaid. See tehniline pool. Kui võtta mingisugune nägu, näiteks kui stencil tehnikas on tehtud, on minu jaoks see kohe tänavakunst, aga kui on spreiga tehtud, siis ma hakkam juba mõtlema, mis see on - kas see on grafiti, tänavakunst või muralism.” (Sänk)

“No vot. See ongi selline asi, et ei teagi, mis asi ta on.....See läheb nagu grafiti stiili alla, aga ta nagu.... Seal ongi nagu, mõned kohad on ülrasked.” (Sänk)

Nuart festivali üks korraldajatest, James Finucane soovitas, et muralismi termini täpsustamiseks võiksin kasutada *neomuralismi* mõistet.

---

⁸⁴ *“I’m really tired about the constant talk what is street art, what is graffiti.. What is this and what is that. People are talking about it endlessly.” (Jesse Pasanen)*

“Kui sa räägid rangelt ainult liikumistest, siis ma soovitan kasutada terminit “neomuralism” kirjeldamaks tänavakunstnike, kes teevad peaaegu eksklusiivselt ainult kooskõlastatud suuremõõtmelisi töid.”⁸⁵ (James Finucane)

Nõustun, et neomuralism on täpsem termin selle nähtuse kirjeldamiseks. Samas tekitaks uue mõiste kasutamine segadust mudelist aru saamisel, sest tegemist on väga värske kontseptsiooniga, mida isegi tänavakunsti siseringkondades veel laialdaselt ei kasutata. Neomuralismi mõistet on kasutanud Rafael Schacter nimetades seda steroididega tänavakunstiks.

“See, mida täna tänavakunstiks nimetatakse, tuleks minu arvates ümber nimetada neomuralismiks (või isegi Loominguliseks Linnakunstiks (Creative City Art)). Neomuralism on professionaalseks muutunud tänavakunst, steroididega tänavakunst.... 2008. aasta lõpuks oli tänavakunsti termin radikaalselt omistatud turu, meedia ja munitsipaalautoriteedi poolt. Esimesel juhul kasutati terminit tihti tähistamaks kunstiteost, mis on tehtud, eksponeeritud ja müüdüd sisetingimustes [st. mitte tänaval]... tänavakunsti põhielement - tänav - muutus täiesti ebavajalikuks..... Teisel juhul hakati meedias kasutama tänavakunsti terminit institutsionaalselt kooskõlastatud legaalsete muralite kohta. Tänavakunsti hakati identifitseerima kui suuri, värvilisi seinamaale välitingimustest. Kõik muud tehnikad - installatsioonid, väikevormid, eemaldati terminist.... Kolmas element, munitsipaalide poolt initsieeritud festivalid, ei ole praegu muutunud ainult domineerivaks tänavakunsti vormiks, vaid on võtmeelemendid nii tänavakunsti taastamises kui ka keerukas gentrifikatsiooni protsessis, mis on kunstilise väärtuse muutnud finantsiliseks, mitte kultuuriliseks või sotsiaalseks. “

Schacteri kirjeldus neomuralismist on nii tabavalt sarnane sellega, mida oma lõputöös kirjeldanud olen, et see veenas mind terminit oma mudelis kasutama.

Kõige rohkem tekitas küsimusi, kuhu olen paigutanud linna poolt rajatud kujud, purskkaevud ja muud kunstiobjektid. Kuna ma seda eraldi kunstiliikumisenähtuseks ei käsitle, jäävad need üldise avaliku kunsti ehk katustermi alla. Edgar Tedresaar leidis, et muralism on eesti keeles halb laensõna ning korrektsem oleks kasutada monumentaalmaali ja supergraafika mõisteid. Ma hoidun teadlikult kunstiliikumiste eristamist tehnikate järgi ja selle tõttu ei taha seda erinevust sisse tuua. Ka tänavakunsti ja grafitit on proovitud eristada tehnikate, mitte eesmärgi, järgi, aga see ei

---

⁸⁵ *“If you're talking strictly about 'movements' I'd recommend using the term 'neo-muralism' to describe street artists who are now almost exclusively working at a large-scale and with permission.”*

õnnestunud (vt lk 69).

Üldiselt nõustuti vajadusega üheselt terminitest aru saada, aga oldi skeptilised, kas keegi vaevub oma sõnade kasutamise harjumusi muutma.

JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Minu magistritöö eesmärgiks on uurida tänavakunsti korraldamise mõjusid isetekkelisele tänavakunstile. Fookus on tänavakunsti enimlevinud korraldatud vormil muralismil ehk suurte seinamaalide tegemisel ja selle suhtel tänavakunstnike ja linnaruumiga.

Et luua baas tänavakunstist ja sellega seonduvatest mõistetest rääkimiseks, hakkasin looma mudelit, mis paneks mõisted omavahel loogilisse suhtesse. Mudelit koostades lähtusin sellest, et on vaja isetekkelist tänavakunsti ja muralismi kuidagi omavahel eristada, et oleks lihtne teha vahet tänavakunsti- ja muralifestivalidel. Materjalidesse süvenedes sain aru, kuidas praegune segadus mõistetega on tekkinud. Kuni grafiti oli ainukene suurem kunstiliikumine avalikus ruumis, oli selge, et kõik, mis on seintele kirjutatud ja joonistatud, on grafiti. Kui lisaks grafitile tekkis ka post-grafiti ehk tänavakunst, hakati vanast harjumusest ka seda grafitiks nimetama, kuigi nende lähenemised linnaruumile ja kunstile on väga erinevad. Kui tekkis avalikku ruumi ka kolmas kunstiliikumine, muralism, nimetati seda nii grafitiks kui ka tänavakunstiks. Võib tunduda, et mõistete küsimus on kunstiga tegelemisel teisejärguline, aga segadus terminoloogias on nii suur, et isegi tänavakunstiga tegelejatel endil ei ole ühtset süsteemi, milles orienteeruda. Rääkimata ringkonnavälisest gruppidest, kellel takistab see tänavakunstist aru saamist. Jõudsin järeldusele, et avalikus ruumis on kolm kõige aktiivsemat kunstiliikumist grafiti, tänavakunst ja muralism. Kõik, mis ei kuulu nende kolme mõiste alla, nimetatakse üldise katusterminiga avalik kunst. Sealjuures tänavakunst on alati tehtud kunstniku täielikus vabaduses ise otsustada kogu teose sisu ja asukoha üle. Kui protsessi sekkub oma agendaga keegi teine, siis on tegemist muralismiga - teosega, mis näeb ette kooskõlastamist ja luba küsimist. Kuna enimlevinud suhtumine tänavakunsti aktsepteerib kvaliteetseid hästipaigutatud teoseid ja mõistab hukka sodimise, pidasin vajalikuks ka sodi kui anti-tänavakunsti mudelile paigutada. Sodi on, olenevalt vaatajast, vahepeal kunstilise väärtusega ja vahepeal mitte. Tulenevalt tagasisidest mudeli kohta, otsustasin muralismi mõistet täpsustada, lisades sinna ette liite *neo*, sest ka muralismi sõna märgistab mitut erinevat kunstiliikumist (joonis 8)

Joonis 8. Sirla tänavakunsti mudel valmiskujul

Et demonstreerida, kuidas mudel suudab püstitatud probleemi lahendada, võtan näitena paar tüüpsituatsiooni. L.A. Timesis ilmunud artikkel “Instagrami ajastul kasutavad ärid klientide meelitamiseks tänavakunsti”⁸⁶ räägib seintele maalimisest ärielistel eesmärkidel. Ajakirjanik kirjeldab tänavakunstnike dilemmat, kas minna kaasa ettevõtjate nõudlusega nende seintele tellimustöid teha või jääda truuks oma gerilja traditsioonidele:

“Tänavakunstnike ja ettevõtete koostöö on irooniline. Grafiti kõrvalharuna on põrandaalune kunstiliikumine kinnisvaraomanike õudusunenägu ning tänavakunst ja äripinnad tunduvad olevat loomulikud vaenlased. See on pannud mõned kunstnikud moraalse dilemma ette: kas jääda truuks oma kunstivormi gerilja traditsioonidele või lüüa käed koostööga, mis eksponentsiaalselt suurendaks silmapaare, kes tema töid näeb ja dollareid, mida saab taskusse panna.”

Tegelikult aga taolist probleemi ei eksisteeri, selle on ise välja mõelnud ajakirjanik, kes ei tee vahet muralismil ja tänavakunstil. Kui vaadata olukorda Sirla tänavakunsti mudeli järgi, siis tänavakunst ja äripinnad võivad tõesti olla vaenlased omavahel ehk tänavakunst kui midagi, mida pinnaomanik sinna ei soovi, aga seinale tehtud tellimustöö ei ole mudeli kohaselt tänavakunst, vaid muralism. Muralistil ei ole dilemmat seinale murali maalimisega.

Raadio 2 avalikul Facebooki lehel avatud diskussiooni “GRAFFITI: kas oled poolt või

⁸⁶ <http://www.latimes.com/business/la-fi-business-of-street-art-20171013-story.html>

vastu?”⁸⁷ vastuseid lugedes on näha poolehoidu tänavakunsti suhtes, aga etteheiteid arusaamatu grafiti suhtes:

“Väga hea teostus. Tegemist on väga andega ning tõelise grafitiga. Vaadake noored "kunstnikud" mis on grafiti! Suvaline kritseldis või lause: Loll Ivar või Vasja turakk, EAS vms. jama ei ole graf...! [grafiti]”

“kui asi on häste teht, siis ok. omal aal sai kohtla-järvel igast ikse ja igrekeid, ning mingit kõrgmatemaatilist märki näht, nüüd keikjal mingi sigri-migri. kuid kena pilt, las siis olla.”

Selline suhtumine on väga levinud ja mõistetav, et vaatajad hindavad tänavakunsti, millest nad aru saavad ja oskavad tõlgendada ning mõistavad hukka grafiti, mis on neile võõras keel. Siiski kasutavad kommenteerijad mõlema nähtuse kirjeldamiseks sama sõna, mis teeb sel teemal diskuteerimise teineteisest möödarääkimiseks.

Toetudes teaduslikele tekstidele ja erialasele kirjandusele, tõestasin, kui erinevad on omavahel tänavakunst ja muralism ning miks neid tuleks eraldiseisvatena käsitleda. On tekkinud olukord, kus muralism on kaaperdanud vaba tänavakunsti sotsiaalse kapitali ja maine ning kasutab seda ametlikus kunstimaailmas eristumiseks. Muralid on vaatajate silmis laetud tänavakunsti tähendusväljaga vabadusest ja mässumeelsusest, mida need oma sisu poolest tegelikult ei esinda. Tänavakunst tekkis vastuhakuna kunstisüsteemile, mis peidab kunstiteosed vaatajate eest galeriidesse ja muuseumidesse, kus seda spetsiaalselt vaatamas tuleb käia. Lisaks publikule on ka kunstnikel raske galeriisse jõuda, sest seda reguleerivad kuraatorid, kunstikriitikud, rahastust jagavad organisatsioonid jms. Tänavakunst on laetud tugevate eetiliste tõekspidamiste ja tegutsemisviisidega. Isegi kui tegutsetakse ebaseaduslikult, on selle eesmärk rikastada linnaruumi ning säilitada kunstniku absoluutne loomisvabadus ja avatud dialoog vaatajaga. Tänavakunst propageerib demokraatlikku lähenemist linnaruumile, kus igaühel on õigus otsustada, milline ümbritsev keskkond välja näeb. Muralism oleks kui kaaperdanud tänavakunstist pealmise osa värviliste piltide näol ilma sügavale põhjustesse süvenemata.

Tegemist on kahe erineva kunstiliikumisega avalikus ruumis, mis on mõlemad vajalikud ja väärtuslikud kunstivormid. Probleemid aga tekivad sellest, kui tänavakunstile lähenetakse muralismi eeldustega ja vastupidi, st. ei tehta neil kahel vahet. Kuskil keset terminoloogilist segadust on tekkinud massiliselt tänavakunstoffestivale, mis tegelevad muralismiga ehk suurte

---

⁸⁷ https://www.facebook.com/Raadio2Hommikuprogramm/posts/390639657733764?stream_ref=5

kooskõlastatud seinamaalide tegemisega. Tänavakunstiga tegeletakse selle võrra vähem ning veelgi enam - kunstnikud, kes tegelesid enne isetekkelise tänavakunstiga, panevad võimaluse tekkimisel järjest rohkem aega ja energiat festivaliolukorras legaalsete tööde tegemiseks. Muralitel on aga raamistik, mis piirab tänavakunsti loomingulist potentsiaali tohutult - kunstnikud ei ole oma otsustes vabad, neid tsenseeritakse, antakse ette maalimiskoht, suurus, ajaraam, vahepeal ka temaatika või värvitoonid. Vaba tänavakunsti ideest ei jää mitte midagi järgi peale mõtte linnaruumi kunstiga rikastada.

Selle asemel, et läbi korraldamise aidata kaasa vaba tänavakunsti arengule, mõjuvad tänavakunstifestivalid, mis tegelevad muralitega, tänavakunsti arengule takistavalt. Kui muralitega tegelevaid festivale nimetatakse muralifestivalideks ja tänavakunstiga tegelevaid tänavakunstifestivalideks, olek ühiste huvidega inimestel lihtsam koonduda ning ürituste eesmärgid selged. Praegune olukord takistab info kättesaadavust isetekklisest tänavakunsti toetavate ürituste kohta nii internetivoogudest kui huvilistega rääkides ning liikumine on väga killustunud üle maailma. Muuta inimeste harjumust sõna *tänavakunst* kasutamisel, tundub olevat tuuleveskitega võitlemine ja liiga mahukas ülesanne neile vähestele, kellele probleem korda läheb. Selle asemel oleks efektiivsem meetod hakata kasutama vaba või iseseisva tänavakunsti kohta uut terminit, et eristada seda kooskõlastatud vormidest nagu muralism ja koondada sarnaselt mõtlejaid. Kas see võiks olla uus kunstiliikumine, mis vastandab ennast eelmisele, muralismile? Vaadates arengusuundi mujal maailmas, hakatakse järjest enam kasutama muraleid toodete reklaamimiseks, äridele tähelepanu toomiseks ja linnaosade gentrifikeerimiseks. Tänavakunstnikud on koguaeg võidelnud reklaami vastu avalikus ruumis ja ka need muutused toovad kaasa vastuhaku. Tänu tehnoloogiliste võimaluste arenemisele, tekib ka sõltumatutel tänavakunstnikel võimalus seni kättesaamatutele muralitele oma muudatusi luua.

Sama probleem kajastus ka tänavakunstnike ja festivalikorraldajatega läbi viidud intervjuudest. Lahendustena näen tänavakunstifestivalide ümbermõtestamist ja vaba tänavakunsti idee levitamist. Praegu ei ole tänavakunstnikud need, kes vajavad kõige enam edendamist, vaid tänavakunstifestivalid, mille korraldajatele saab pakkuda sügavamat sisepilku tänavakunsti maailma ning muralismi ja tänavakunsti omavaheliste probleemide tutvustamist. Siinkohal toon välja soovitusel, milliseid vorme lisaks muralitele võib festivale korraldades kaaluda (tabel 4). Tabeli koostamisel põhinen eelnevale analüüsile, ekspertintervjuudele ning enda kogemusele Stencibility festivali korraldajana.

Tabel 4. Soovitused tegevusteks tänavakunstifestivalidel

EESMÄRK	VIIS SELLE SAAVUTAMISEKS	TEGEVUSED
Linnas on rohkem kvaliteetset tänavakunsti	Näidata, et tänavakunsti saavad teha kõik	<ul style="list-style-type: none"> - Koordineeritud linnamängud, mis julgustavad linna lisandusi jätma ja seintel suhtlema - Töötoad - Ohutute materjalide jagamine (tühja jutumulli kleepsud, <i>eyebombing</i> silmad jms)
	Kasvatada uut generatsiooni vastutustundlikke tänavakunstnikke	<ul style="list-style-type: none"> - Koostöö koolidega - Töötoad - Kavandikonkursid noortele, kus väljavalitute kavandid teostatakse koos juhendaja abiga
	Toetada ja motiveerida tegutsevad tänavakunstnikke	<ul style="list-style-type: none"> - Kvaliteetsete teoste esiletõstmine (sotsiaalmeedia, artiklid meedias, fotonäitused) - Teostest kleepsude, särkide jms trükkimine ja levitamine koostöös kunstnikega - Joonistamisõhtud ja muud omavahelist suhtlemist ajendavad tegevused - Võimalused koostöökõs külaliskunstnikega - Zine-tüüpi⁸⁸ ajakirja välja andmine
Tänavakunstnike tööd hinnatakse ja nende tegutsemismeetodeid	Selgitustöö kogukonnas	<ul style="list-style-type: none"> - Nähtust seletavad artiklid meedias - Tänavakunsti tutvustavad tuurid - Tänavakunsti lahti seletavad näitused

⁸⁸ Zine on ajakiri, mida trükitakse ja levitatakse iseseisvalt lihtsasti kättesaadavate vahenditega

mõistetakse		- Filmilinastused - Vestlused kunstnikega (artist talks)
	Kohaliku tänavakunsti tutvustamine turistidele	- Linnatuurid - Tänavakunstikaardi koostamine ja levitamine
Muuta linnakeskkonna passiivsed vaatajad aktiivseteks osavõtjateks		- Väikesed pop-up sündmused linna mittekasutatud kohtades (peod, näitused) - Linnamängud
Kunstnikul on täielikult vabad käed töötamiseks		- Projektid, kus kavandit ei küsita

KOKKUVÕTE

Kui Young kirjutab, et tänavakunsti mõistmine laiemale ringkonnale sõltub sellest, kas seda eristatakse grafitist või ei⁸⁹, kehtib sama tänavakunstile - et aru saada sellest liikumisest, on vaja eristada tänavakunsti muralismist.

Käesolev magistritöö uurib tänavakunsti korraldamise mõju isetekkelisele tänavakunstile. Lähtun mõju seletamisel enda koostatud Sirla tänavakunsti mudelist, mis põhineb sellel, et avalikus ruumis toimub kolm suurt kunstiliikumist - grafiti, tänavakunst ja muralism. Lähtun sarnaselt Bengtsenile (2014:132), Riggle'le (2010:253) ja Blanche'le (2015:38), et tänavakunst ise ei hõlma kogu kunsti, mis asub tänaval, vaid on kitsamalt defineeritud kunstiliikumine. Grafiti, tänavakunsti ja muralismi eristamine teineteisest on väga vajalik, et hoiduda möödarääkimistest ja seeläbi edendada tänavakunsti- teemalist avalikku diskussiooni ning, mis veelgi tähtsam - eesmärgistada tänavakunsti korraldajate tööd.

Teoreetilises osas koostas Sirla tänavakunsti mudeli, et lihtsustada tänavakunstist rääkimist ja teemast ühtset arusaamist. Selle koostamisel toetusin tänavakunsti terminoloogiat uurinud teadlastele, tähtsaimad neist Peter Bengtsen, Ulrich Blanche, Nicholas Alden Riggle ja

⁸⁹ Young, A (2016) Art or crime or both at the same time?: On the ambiguity of images in public space. Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City.

Cedar Lewisohn. Leian, et tänavakunsti olemust defineerib loominguvabadus ning seda on kõige lihtsam säilitada läbi iseseisva ja tihtipeale ka seadusevastase tegutsemise, kus seintele maalimist ei kooskõlastata kellegagi.

Analüüsis sain vastuse uurimusküsimustele, kuidas tänavakunsti ja muralismi erinevust tänavakunsti siseringkonnas mõistetakse ning kuidas tänavakunsti korraldamine mõjutab tänavakunstnike tegevust ja linnaruumi. Korraldatud tänavakunsti kõige levinum vorm on muralid ehk suured seinamaalid ning tavaliselt tehakse neid festivalidel. Kuna need on oma mõõtmetelt suured, on asjasse pühendunuid rohkem kui üks inimene ning suur osa murali sünniprotsessist koosneb kooskõlastamisest ja kompromisside leidmisest erinevate osapoolte vahel. Isetekkeline tänavakunst sünnib kunstniku enda algatusest ning tavaliselt kedagi teist sinna ei kaasata. Seetõttu on kunstnikul rohkem vabadust iseseisvalt otsuseid vastu võtta. Korraldatud tänavakunst on reeglina seaduslik, isetekkeline mitte, kuid leidub ka erandeid. Ühelt poolt on mural oma kooskõlastamisprotsesside tõttu demokraatlik - arvestatakse kõigi asjassepuutujate arvamusega. Teiselt poolt puutuvad asjasse avaliku ruumi kasutamise mõttes kõik inimesed, kes maalist mööda kõnnivad, mitte ainult need, kelle omandile see tehtud on. Tänavakunst on ebademokraatlik kaasamise ja läbirääkimise mõttes, sest kunstnik otsustab ise, mis ta tänavaruumi teeb, samas on need vahendid kättesaadavad igapähele, kes soovib pildile lisandusi teha või seda kustutada ning ruum on avatud dialoogile.

Kunagi ei ole mõjutused ühepoolsed ning tänavakunst ja muralism mõjutavad teineteist vastastikku. Üks lähenemine ei ole parem või kvaliteetsem kui teine, nad toovad vaid kaasa erinevaid muutusi. Probleemid muralismi ja tänavakunsti vahel tekivad siis, kui ühele lähenetakse teise põhimõtetega. Tänavakunstis toimib iseregulatsioon - kõigil on õigus sekkuda ning igaüks on kutsutud ümbritsevat ruumi muutma. Kui seesama lähenemine laieneb muralismile, siis saab tehtud otsust teoreetiliselt muuta igaüks, aga praktiliselt vaid see, kellel on piisavalt vahendeid (enamjaolt raha). See koospanustamise loogika enam ei tööta, sest murali tellijal, kellel on raha, ei pruugi olla kõige parem maitsemeel ja kehtib rikkama jõud. Teine võimupositsioon, mille muralism tänavakunstimaailma toob, on kuraatori positsioon. Tänavakunstifestivalidel osalemine sõltub täpselt samamoodi kuraatori otsusest, kui galeriinäitustel. Tekib olukord, kus kunstimaailmale teadlikult vastanduv tänavakunst uuesti samasse maailma siseneb läbi muralismi ning tekib konflikt võimu ja rahaga.

Suuremas pildis täidavad nii muralism kui ka tänavakunst sama eesmärgi - muuta linnakeskkond loovamaks, mõtestatumaks ja esteetiliselt nauditavamaks. Muralite tegemine on üks viis näidata kodanikualgatuse võimu muudatuste esilekutsumiseks linnaruumis. Avalik ruum kuulub

inimestele, kes seda igapäevaselt kasutavad ja nende ülesanne on see endale meelepäraseks muuta. Kui pildid seinal on ühiskonna poolt aktsepteeritud, võib see tuua kaasa järgmised loomingulised linnaruumi kasutuse viisid nagu pop-up kohvikud, kodutäikad, pargipeod jms.

Korraldatud tänavakunsti mõju tänavakunstniku tegevusele, sõltub kunstniku eesmärkidest. Kui tänavakunstnik on tugevalt motiveeritud ja tänavatele joonistamine ei ole tema põhitegevus ja sissetuleku allikas, on muralismi mõju väiksem. Kui kunstnik soovib end aeg-ajalt muraleid tehes majanduslikult vee peal hoida, siis võtab kindlasti see osa tema ajast ja tähelepanust endale ning hakkab tema loomingut ja tegevust mõjutama. Näiteks festivalil osalevad kunstnikud teevad vähem illegaalseid töid, sest mõtted on suurte muralite ja nende juurde käivate tegevuste juures. Vastavalt festivali iseloomule võibki illegaalse tänavakunsti vähendamine olla üks eesmärkidest, aga see võib juhtuda ka kogemata, usus, et tegevus aitab kaasa tänavakunsti arengule. Isetekkelise tänavakunsti arengule aitavad kaasa kõige paremini projektid, kus säilib kunstniku vabadus. Soovitused tänavakunstifestivalide tegevusteks, mis oleks alternatiivideks muralite tegemisele, on osa minu magistr tööst (tabel 4, lk 76)

Muralid on saanud isetekkelise tänavakunstiga võrreldes ebaproportsionaalselt palju tähelepanu ning teatud ringkonna seas on toimunud juba küllastus. Oodatakse tänavakunstile omast tehnikatega eksperimenteerimist ja pidevat muutumist ning seda ka tänavakunsti korraldatud vormidelt nagu erinevad üritused ja festivalid.

Tänavakunsti korraldamine toob kaasa muralite osakaalu ja arvukuse olulise tõusu. Värvilised seinamaalid võivad vahetada välja nii halli tänavaruumi kui ka rikastada muidu reklaamist läbiimbunud linnapilti - kuni vaataja maitsemeel taas nürineb ja möödakäijad pildiga harjuvad. Kuna muralite eluaeg on pikk ja neid ei vahetata nii tihti, võib ka mural muutuda pigem linnaruumi staatiliseks osaks, mida möödakäija ei märka, sest kommunikatsioon on ühepoolne. See tähendab, et linnapilt võib muralistide pealetungist hoolimata muutuda tuimaks - inimeste märkamisvõime väheneb, sest avastamisrõõmu asemel on suured pannood, mis paluvad tähelepanu. Keskkonnatundetu mural võib muutuda tapeediks nagu reklaam, mida ignoreeritakse. Ka rahvusvaheliselt muutuivad linnapildid järjest sarnasemaks, kui muralikunstnikud mööda maailma eri linnu käivad sarnase käekirjaga toimetamas.

Sellest hoolimata on tänavakunstifestivalide, mis peaksid tegelema tänavakunstiga, kõige levinum vorm muralid. See tekitab olukorra, kus tänavakunsti analüüsimine ja nende probleemidega tegelemine jääb tahaplaanile ja saab vähem tähelepanu. Muralismi liikumine sarnaneb oma olemuselt rohkem ametliku kunstimaailma lähenemisele võrreldes tänavakunstiga, mis on võtnud lähtepunktiks vastanduda sellele.

Sellegipoolest on üldlevinud arusaam suhtuda tänavakunsti ja muralismi võrdselt kui ühte tähistajasse. Lisaks suurele segadusele, tekitab see olukorra, kus tänavakunsti tuumideed kaovad muralismi glamuuri ja meediakajastuste varju. Tekib vajadus uuesti meenutada, mis teeb tänavakunstist tänavakunsti. See on idee, et kunst kuulub kõigile - selle vaatamiseks ei pea minema eraldi kohta, vaid see on loomulik osa meie igapäevaelust. See on idee, et avalik ruum kuulub kõigile, kes seda kasutavad ja igäihe kohus on selle eest hoolt kanda nii nagu me teeme seda enda kodukeskkonnaga. See on idee tegutseda iseenda südametunnistuse, mitte ettekirjutatud seaduste järgi. See on idee teha head ilma ise midagi tagasi tahtmata. Tänavakunsti surmast on aga vara rääkida, isegi kui nimetatud õilsad ideed on jäänud muralismi varju, sest neid ideid on samahästi võimalik sarnaselt muralitega läbi festivalitegevuse edendada. On aeg uue kunstiliikumise, vaba tänavakunsti aktiveerimiseks.

Kasutatud kirjandus

Abarca, J. (2016) *From street art to murals: what have we lost?* Street Art & Urban Creativity Scientific Journal, Urbancreativity.org

Bengtson, P. (2014) *The Street Art World*. Lund University

Blanché, U. 2015. *Street Art and related terms – discussion and working definition*. Heidelberg University

Bourdieu, P. (1986) *The Forms of Capital*

<https://www.marxists.org/reference/subject/philosophy/works/fr/bourdieu-forms-capital.htm>

Hoppe, I. (2009) *Street Art und Die Kunst im öffentlichen Raum, 01/2009*. Kasutatud 20.01.2017
<http://edoc.hu-berlin.de/kunsttexte/2009-1/hoppe-ilaria-6/PDF/hoppe.pdf>

Faulkner, A. (2015). *WALL THERAPY - Can wall murals heal a city?*, Podio.
<https://blog.podio.com/2015/01/06/walltherapy-can-wall-murals-heal-city/>

Kordic, A (2015). Mural. *The History and The Meaning*. Wide Walls.
<https://www.widewalls.ch/what-is-a-mural-the-history-and-meaning/>

Lazic, S. (2014). *G-Star x Horfee*. Wide Walls. <https://www.widewalls.ch/g-star-x-horfee/>

L.J. (2016). *A short history of Muralism*. Alternative Journal.

Ley, D. (1996) *The New Middle Classes and the Remaking of the Central City* (Oxford: Oxford University Press).

Lind, K. (2012). *Tänavakunstnikud*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Maric B. (2014) *The History of Street Art*. Wide Walls. Kasutatud 19.01.2017.
<http://www.widewalls.ch/the-history-of-street-art/>

Moore, R. (2005). *Alternative to what? subcultural capital and the commercialization of a music scene*. Colgate University.

Riggle, N. (2010). *Street Art: The Transfiguration of the commonplaces*. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 68, No. 3, lk. 243-257. Wiley on behalf of The American Society for Aesthetics.

Schacter, R. (2016) *Street Art Is a Period. Period. Or the Emergence of Intermural Art*. Hyperallergic.

<https://hyperallergic.com/310616/street-art-is-a-period-period-or-the-emergence-of-intermural-art/>

Shapins, J.2001. *To Soar with Wings of Desire in Visible Cities: A Theory and Practice of Contemporary Public Art* <http://www.pulsate.org/photo/jesse/bio/papers/contemppublicart.pdf>

SER. (2015) *The Rise Of Street Art*. Graffiti Kings. <http://graffitikings.co.uk/the-rise-of-street-art/>

Sirla. (2016). *Mulle meeldib tänavakunst rohkem kui seinamaalingud*. Mürileht. 08.09.2016

Tamm, M (2014). *Artishoki veerg: tänavakunstist*. Mürileht. Kasutatud 20.01.2017

<http://www.muurileht.ee/artishoki-veerg-tanavakunstist/>

Young, A (2016) *Art or crime or both at the same time?: On the ambiguity of images in public space*. *Graffiti and Street Art: Reading, Writing and Representing the City*.

Lisad

1. Intervjuud

1.1 Goda Ske

Goda Ske

Nykoka festivali korraldaja

30, naine

3a. festivali korraldamise kogemust. Tegelevad muralitega.

Turvaline lähenemine. Illustreeriv, kaunistav stiil.

Kogemus tänavakunstnikuna puudub, tegutseb projektikirjutajana

Kaunases isetekkeline tänavakunst praktiliselt puudub.

Kaunas, Leedu

25.10.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

G: We did this **open call** that didn't got off that good and basically have to close that project. Just had to work on other projects then. Basically, we don't have certain dates as for example you do. That everything is happening in one week for example. We did that before but it just we don't have that amount of funding and the team members are doing other things and just move on. We did that couple of years but now **basically I'm just doing some murals.**

S: So, it's like an ongoing process all year around?

G: Yeah. And actually this summer there was one really nice lady who works in the embassy of Lithuania in Berlin and she invited some project organizers working with street art and these Diana and Andy came to Vilnius and Kaunas and we bonded very well and they invited us to Berlin to see the city and also invited a few artist to sense the atmosphere to have some ideas for future projects. **Next year if everything goes well 2 artists will do something in Berlin and 2 artists will**

come to Kaunas. Basically what we are doing right now, is working on this kind of a exchange project and we apply for some other projects with street art. So it's not some kind of a festival, it's just little projects that might happen in Kaunas or they might happen in Berlin or in other cities in Lithuania. It's because maybe.... as it was a festival first 2 years, not that much was happening in Kaunas, in our city. For example there wasn't a break dance... these competitions, so we did couple of them 2014 and 2015 and since 2016 there was another organization that did that on their own. So all these activities we were doing on first 3 years as a festival, like street music performances and break dancing on the street and some other things they just carried on by themselves and some other organizations are doing them so we don't feel that we have to do it more. But nobody does murals, so we feel we have to concentrate on murals. Because this is what... you know if you do 5 different things, then you don't have that much time. So, we are concentrating on murals and eliminated the other activities. But the festival itself helped to bring these activities on the streets because other organizations are doing it. But we are the only ones doing murals. Vilnius is the capital and more renovated and more pretty but Kaunas has more you know blank grey walls. And also as Kaunas has so many works to show, the other towns are interested also. They want to start doing these kind of things. In their own town also. We'll see how it goes. Cause life is changing, you also moved to California and.. You know, things are changing and it's really hard to tell what's next year. So, we are writing project right now and see what projects will get funded and see what we'll gonna do next year. And how these murals appear here.

S: It totally makes sense. What's the motivation behind doing the festival? Why did you started?

G: For me personally. The reason... it's the way of expression. As a human being in general. Also couple of other reasons. Simultaneously some other people started to do the same thing and then you know, you just become friends with them and you become a community and you start doing projects together and it becomes your life... your lifestyle. It's a way of expression and you feel that this... like street art is very important for us personally because we do this changing the community in the city and we feel appreciated in the city aswell. Cause you are seen. Or for example we are doing this mural here to a small town right now and people are stopping in the cars and are doing like this *thumbs up* and you can see that the car stopped and they just look and take their time to look. This positive feedback keeps us going. This is why we try to do our sketches positive. In Lithuania everyone talks about how bad it is. How people are poor and the government is corrupted. It's like this everywhere. So we try to bring positive emotions. So it's self expression and you get this positive feedback and social reaction and you just want to keep going because it's so nice to feel that. And you write the next project. The first time we got like 1000 euros, the second

year 2000 euros, third year 4000 euros. So more and more.

S: How long have you done it?

G: The first started 2014 and me as an organiser started 2015-2016, so this is my third year. I started as an assistant.

S: How do you choose the artworks? Or the artists?

G: As I mentioned, one criterium is positivity. We had some contacts with Norwegian artists and they are really political and like strong. Like politically. So one guy suggested to do huge like 20m high building.. And he offered to paint like a woman which holds a gun straight to the viewer. For us it didn't look positive so we said maybe no. It looked like it want's to shoot you. So, not positive at all. You know, our city is kind of grey. Especially not the center, but other areas. And we want to bring some colors to people lives and make them feel better. It can be an abstraction or anything but positivity is one of the main reasons.

S: So, you can say that the goal of the festival is to bring positive emotions.

G: Exactly! To the city and people who live there. Actually Kaunas municipality, they even use their murals if they travel to other countries on these international fairs. So they present Kaunas with the pictures of the murals. This year they released a new map for the tourists and they put almost all the murals on the map. So everything is on the map! Which you can get for free from anywhere. So I think it's a huge step for Kaunas, because 4 years ago there weren't any murals at all and now lot of work has been done and the city appreciates that. It's nice to have this feedback. They see what you do and you are not just wasting your time.

S: Are there any other clear goals?

G: I could say for example that you know if we talk about Kaunas, there are other goals. We where at first working in the city centre. We felt that these other grey areas that are outside of the center with all these soviet houses. Nothing is changing there at all. So right now we are concentrating on these areas. And we are trying to do this cultural change there. To bring different artists around the world. And we had this Japanese artist who was doing an open sketch night in the local library and anyone could come there and just you know.. Drawing as an action and a cultural event because there's nothing happening in this area.

S: So the main events at the festival are murals. But what else?

G: This year we did an open call. So because of that, we did an exhibition of the sketches. And then opening of the exhibition and.. What else.. Also since we started to work with the schools. This year it's the second school we are working with. And when we do a mural on the school, then we work with pupil. We do maybe a class to explain what street art is and talk about the techniques and also like a workshop. So they can do their own stencil with their own image. And they can spray that on a paper or some place in the school. We will do this next month when it's really cold outdoors, so we can't work outside anymore. And we already started working with another school. And these kids you know, they got so interested in murals. And they started to sketch and i invited some artists to comment their sketches. And then I wrote a project to implement them. So we will see how this will go. This is an ongoing process. Sometimes people come and ask can you paint there also. But we need some funding for that, so we write projects. To buy the paint and... work. Basically it's murals and educational program what we are doing. We did this.. With one partner.. Dance studio. We had this idea to do like a street dancing competition to invite all the judges and they came and local street dancers did that competition. It was huge, like 50 people were at the competition. We did this couple of years but then they started to do this on their own. We have a chance of doing an exhibition. For example if these guys are coming from Berlin, we have a partner gallery. So we can arrange that. But at the moment i'm not sure if it's gonna happen. So it's not only murals, it's educational and some other street related activities. Also, when we have a chance to do a discussion, we do it. We are not used to talk about things openly. All this soviet past and people are used with keeping their opinion by themselves. You know, like community activity who decides how the city should look. Who does the changes. We don't do that as a society. We don't decide, we just obey. If someone wants to say something, we are like ok let's do a discussion. So we try to be open to the community.

S: That's really interesting. The society is different, so the festival also has to be different.

G: Our city is quite small, so anything you do, you are on the spot. It's not like Berlin, where all these events are happening all the time. Here, if something is happening, a lot of people see it and of course everyone has its own opinion about it. AND this way we attract more partners. The partnership in this business. I'm not sure I can say business.. But this life... lifestyle. We also have to be partners with everybody. Cause this wall belongs to somebody and you have to ask for permission. So lot of talking and communication.

S: So the festival is mainly funded by the government?

G: Yeah, there's the Kaunas municipality and cultural council on republic level. Basically at the moment if we invite someone from Germany, Goethe Institute can be one of the partners. Basically, you take what ever you can. We have paint partners Viva Color and Tikkurila. If we ask, they give us paint for a few years now.

S: But what are their terms?

G: Social media basically. Facebook and ... yeah. And so we do exchange this year. These marketing ladies from Viva Color, they released a calendar. And as a present to customers and partners. This year they got an idea that maybe we could do kind of calendar with street art. So we gave them photos of our murals as partnership. They give us what we want, we give what they need. Also we have discount on Montana spray from the local shop. For the lift, we have a partner for 3 years, but now the director changed, so we have to talk with the new one. So i'm not sure if that's going to happen. Every year i write applications and just ask for any kind of funding. We have good relationship with them, so we help each other. And they are happy that the city gets beautiful.

S: I think I'm almost finished now. I would like to ask more about the permissions. How difficult is the whole process of getting all the permissions?

G: Ok. Until this year it was reasonably easy. Or hard. It's not easy. But since this year it's really really hard. They changed one law and now we have to go through all the procedures. It's almost the same as you would do if building a house. Before that it was like they said that painting the mural, it's like an event and you have to get a permission for organizing the event and agreements of the owners. Since this January they changed this law. In spring we tried to do the same thing, but they rejected this and send **all these laws and procedures we have to do as it would be building a house. Now this application has to be signed by an architect or engineer.... Building engineer. So, artists or organizers aren't allowed to do this.** And the most ridiculous thing is that I can not apply. I have to ask an architect to do it for me. And the architect has to get another permission from the owner. Like an authorization. Because by the law, the person who has ownership, only that person can apply. So, he has to sign this document for the architect. So, us, organizers aren't needed at all. One of the project are these electricity transition houses and from this year I have to get this paper from the head of the company. So, it takes me 2 months to get this paper. And I can't do anything without this paper. It's not good and it gets worse. I was thinking of write to the ministry to think about the street artists and do some exceptions. It's very complicated. It's not easy.

S: Has the sketch also changed during the approval process?

G: No. That's not an issue.

S: So, it's not about the paper itself, it's about the paperworks?

G: Exactly! Right now there is one permission on the process. I'm doing it the second time because now they wrote to me that they need another paper also. I got the permissions from the owners but now I also need a permission from the administrator which is this huge company that is administrating almost all the buildings of the city. I called them and there was this old lady on the other side of the walls who said that we don't allow any paint on the walls. I was really lucky because I called again couple of times and then I received a phone call from her colleague because she was on vacation or out of the office. And I asked the colleague who was younger, if she can understand street art and sign me this paper... because your colleague doesn't understand that. So I went to the office and she signed the paper. I was really lucky. I kept her contact now. Otherwise you can just break your head breaking all the walls. Just try to get around as smooth as possible. It's always tricky and it's always different situation. You know, you have the same right?

S: Oh yeah!

G: Yeah, it's the same.

S: So what's your opinion on illegal street art?

G: Well.. before Berlin I was like maybe it's not such a good idea. But after Berlin we saw very nice things and this atmosphere of creativity. Since then I'm kind of for it. I understand that the huge murals, they demand time and it's not possible to do it illegally. Illegal things have to be quick, it has to be easy and if you want to do something more difficult, it's not an option. I don't really understand the train graffiti thing. You know, it's still so violent. We just talked about few days ago. They maybe do it for the rush or to protest against the system. But still it's very very strange you know. You know what I mean?

S: Yeah. For me bombing trains is more similar to extreme sports than art

G: Exactly! I don't see art there. It's more like adrenaline and maybe even against the rules thing. But I'm interested in the art thing. So to say. And the priority would be art. And if you can do it

quickly and easily, no permissions, nobody.. Ok go for it. But if you need a lift and other stuff, you just need to have a permission. And it's worth it.

S: For you, what's the main difference between illegal street art and muralism?

G: Illegal and muralism.... Hmm.. well murals.. You know.. They are done by professionals. They are more decorative. They are more... they have deeper idea. .. sometimes... it depends on the artist. And the style. But I think that the same artists can do murals and illegal art and they can be equally interesting. It depends. It's really hard to say. Maybe if we talk about the size, maybe the bigger mural makes bigger impression. Bigger effect. Maybe this would be for me the main criteria.

S: Effect to the environment or the attention for the image itself?

G: No, it's more noticeable in the city. And when you are next to it, you know, it's like... you can create this other reality. When you are standing next to it and look at it, it's bigger than you. Sometimes it's 5 times bigger than you. And then you are not in a tv or movie or cinema but you feel like you are because it has this effect that you are in the picture. With small ones, it's different... You don't get this effect. Os Gemeos 10 years ago they did this mural in Kaunas and painted it on a square on 2 walls in the corner. So when you stand in the corner look at it, you just feel like being in the picture. It surrounds you and it's bigger than you. You get this effect. I like this very much. Basically the size is the only difference. You can do great idea in small size, huge size. It doesn't really matter. But you get more attention maybe because more people will see it you know when it's huge and have this effect that it's bigger than you.

S: Most of the street art festivals are focusing on murals. Do you think it's possible to organize a festival that supports illegal street art or street art as an art movement?

G: Would it be possible to organize illegal street art movement?

S: Yes. Because in my Master's I did this new approach to art in public spaces and I divided public art into 3 categories - graffiti, street art and muralism. And for me there are 3 totally different art movements with different goals and different approaches. And my focus is mainly on street art and usually street art is illegal but there are projects that I would call street art rather than muralism but they are also done legally.

G: How do you distinguish street art and muralism?

S: The umbrella term itself is art in public spaces. That's for everything art related happening in public spaces

G: I see. So basically, it can be anything - installations or...

S: Yes, like statues, fountains and stuff like this. And then there are 3 main art movements - graffiti, street art and muralism.

G: Can you repeat the question now? :D

S: How would it be possible to organize street art? Or if it's possible. Through a festival or events like I do and you do. Is it possible to do the same with street art?

G: I think yes. Actually in Kaunas. It's called the accents of Kaunas and it's a program by Kaunas municipality and the first time was last year when they did this like an open call and.... do you know Morfai?

S: Yes, I know his works

G: Now the most famous one, The Star Thrower, with the statue is there again and done legally and the municipality paid for that. Can you believe that?

S: Was it originally done illegally and they legalized it?

G: Yeah. The Kaunas municipality they did this open call Accents of Kaunas. The idea is that they had a budget and they let anybody who wanted... artist or student... open call for everybody. Last year it was for the sculptures and they received around 150 very very strange ideas. Can you imagine. Then they picked 3 which they implement. And also Morfai, The Star Thrower he did this 2008 but it was painted over quite shortly. It was on the museum wall, it didn't belong to the municipality but the government. So, almost 10 years later, during this open call, Morfai wrote this project and he got funded. It was like 3 first places got the prizes and money to do the projects. He didn't got the prize but only the money to do it. But still, it was huge you know. We were really happy, the whole community of street art. He cut the stars from the stones, granite, and cut the holes in the fence. And the light that would drop the shadow. It was turned off because of the first time he did the piece. Because of that. So that he couldn't do that again. This time he had to arrange this also, turn the street light back again. So, now it's restored and since April it's there.

S: Nice! That's a really cool story

G: Yeah! This year they started the other calls - design objects and lights and some other I don't remember. What I mean is that street art, Kaunas municipality is doing that in the moment and it also attracts lots of discussion. Because not all the things they decided to implement are not that good. Basically what's happening in Kaunas in the couple of years, is we do lots of discussions because the new government is doing lots of changes and as a society we are reacting to it. Your question was, is it possible to do it legally... illegally?

S: To promote illegal street art through official funding or organizing

G: I'm not sure...

S: As you were saying that getting the permission is the hardest part. Have you thought about not asking the permission? The street art way of doing it.

G: That's something I was thinking about recently. When you build a house and you don't have a permission but you build it anyway. Because some people are doing it like this. Then there is one line, the last one, if you write the application, which lets you legalize an existing building. Basically, if you do something illegally, you can get the permission after you have done it. Since we have so many problems with the processes, I'm thinking about it also. If we don't get the permissions on time, we can't wait anymore and we just have to go for it. November is here, that's the last weeks you know. If we get the permission on time, we will get it. If not, we will get it later. I know one artist who started his own gallery. He does lot of street art in his own courtyard. He also brought all the neighbours together and from the cleaning process it goes to the art process. All the neighbours involved with the co-creations. And this gets lots of attention. He says: "Goda, don't care about these permissions, just go and do it. You don't need these." Just a few days ago he said.... he is doing everything without any permissions and he is almost 50 years old and if somebody comes to him and he is like a professional painter you know, now he is discovering himself as a street artist. And just last week he was painting portrait in a street and somebody came to him with a uniform and asked for a permission and he said: "yeah-yeah, of course I have a permission". But he didn't. And you know... stuff like that. He just does that. And Morfai, he told me, because I had an idea to do stickers on traffic signs. And I know they would never give me a permission for that. Why bother. I talked to Morfai about that and he said: "I know how to do it. Just put your road worker uniform and do it on the bright daylight and nobody questions you. You just do your thing." Best way to do it is bright daylight with workers outfit. One project Morfai did... he built a street sign... not just a pole in the ground.. Also the cement under the ground.. The whole

thing you know. Omg you know. He built the street sign just in the middle of the park. And the sign showed a guy in this white circle with this long raincoat opening... like.. Exposing himself.. There are these dark stairs. The pole got destroyed after two days but it's such a big thing to build you know. Really hard work. People are very dedicated.

S: And as you said, you will never get a permission for a project like this

G: Exactly! And to answer your question if we can get the permission, we try to. If we know that we will never get the permission but we still want to do that, I think we will do it anyway. That would be the right thing to do. Right?

S: Yeah, that's the street art way to do. For me it's more connected to the artist's freedom. Because if you don't ask the permission you are allowed to do anything. I have lots of experience the sketch being changed during the process. For example there was an owner who said that the people on the sketch look too sad and if you would make them happier, I would allow it. But I can't say to a professional artist to change the artwork because someone who doesn't know anything about art.. but happens to be the owner of the house... wants to change it.

G: I know. That's why... we talked earlier what kind of art, you know. Basically when we do, we think about that. About the people, about the owners, about the society. We think about it will it pass or not. I mean, maybe sometimes there is a discussion. When we come with the final sketch, usually it gets through. If it's your personal thing, you just go and do it. Like Morfai or.. But we as Kaunas Street Art Festival, we want to involve more street artists in the process so it's better for us as a community to share our thoughts about the sketches. Then they feel like being more involved with the process and not left out. Then they have more ideas, they participate more. It's different strategies. The festival is an official organisation where you do everything with permissions, legally, beautifully, nicely to involve more people in the process. But if you want to do something personally, just go and do it. Two different strategies.

S: That's true.

G: When we started the festival, we said that it's official and a positive thing. Because there was.. You know... the guys from the municipality, the first time they said that this could lead to more illegal stuff. But strangely, because more street artists are involved with the festival, they do less illegal stuff.

S: How's that?

G: The guys who worked illegally before. If they get a chance to do bigger murals, they invest more thoughts into this and they do less illegal stuff because they think about other, bigger, projects. It's more interesting to do bigger murals, it's more challenging.

S: But is it also softening the topics?

G: You mean like it's more like we have to create what society likes?

S: Yeah. And what the owners and the city council likes actually.

G: You know... I mean... The festival gives them the opportunity to work in larger scale and these guys who try to tag or do some illegal stuff, they see that there are some other guys who work like larger scale. They don't feel like they are in competition anymore because tags are easy and quick and these huge murals are next level. And also, we opened a legal wall during the festival. Maybe this helps those guys, they can just do these things there. Or maybe they just moved abroad, I don't know what happened. But tags and smaller street art projects aren't that common anymore.

S: Actually I had the same thought and it's really good that you mentioned that. It's not in my official questions but I have thought about that a lot if organizing an official festival, does it change the illegal movement or the scene

G: Does it affect? I think it does affect in this perspective. If you are this illegal street artist, you also want to be noticed. And if you do bigger murals, you have this attention and you want more of it. This illegal stuff, it's not that interesting anymore. The guys who have some ideas, if they want to tag, they will tag but usually they find something else to do. But if they want to do some serious projects, this legal funding and permissions. If you get a funding to do your own ideas, it's really something and I think this is the motivation of the real artists. If you are just a tagger, you tag 1, 2 or 10 times and you will get bored. If you have some ideas, you will do these and just move higher. It's an evolution. As a festival, these guys like Morfai, they participated the first years and after that they started to do their own smaller projects, so this festival helped them to grow up. Now Morfai is doing his own Little Walls project but this year he is doing huge walls already. And we started working with schools, so some people could find them in this process.

1.2 Jacek Wielebski

Jacek Wielebski

Traffic Design festivali korraldaja, grafiti taustaga disainer, tänavakunstnik

30, mees

10a. Seotust tänavakunstiga. Tegelevad märkide disainiga avalikus ruumis (ärde sildid, viidad jms)

Väga niši lähenemine kunstile avalikus ruumis

Gdynia, Poola

10.11.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

S: I think we can start with the festival. You could describe how it started and how it has evolved.

J: Ok. So... to be short I can say that we started with the global boom of street art doing mostly the same that is done globally. So we invited artists, first local, then all around Poland and all around Europe. And sometimes from other continents. We search for places, we give them the spaces, they do the designs and when they come...when it's legalized, when it's accepted by the owners, conservators, city.... they come and they paint. So it's a really easy way to the the festival.

S: What was the motivation starting it?

J: I don't know. I always like to work with other people. I think I had a need to do something more than my own designs, so I started with very small projects. In this place called Drama. It means drip and it's the name of some cultural space in Gdansk. I went there, talked with them. It was the beginning, so I learned about production of these kind of events. And after that I did it for 2 years. After that I realized that I want to do it with my own crew on my own terms with my own possibilities. So I gathered some people who had some need and some skills to do this job. After 2 years we had money from the city to do this and already called it Traffic Design from the moment I

gathered my own crew, people who I do this festival until today.

S: So that the team hasn't changed much?

J: The team hasn't changed a lot. I mean, some people were coming year by year, so the crew is bigger. But the guys I started with, they are from the beginning and still with me.

S: Cool.

J: This is the historical part, but after some time I realized that from my own perspective, as a designer and artist and creator, it was pretty much boring to do... to invite people who paint nice and look for the walls and do the same job year by year was boring.

S: So, it was mostly about murals, right?

J: It was mostly murals, yes. We did some exhibitions, some movies, did some parties. But the creations were 99% murals. So, after 3 years I see it was getting boring and most of the festivals are doing the same. They have lineups that I really like, most of them had lineups I didn't like but the core was the same and no festival was doing... i mean from my own perspective... i don't know any kind of biennale, festivals or... but festivals about public space, majority of them street art festivals. I knew them and I have seen their works and every time it was the same and sometimes even lineups were similar. In Italy they had same lineups as I did. Not the same year, but through 3-4 years they had had most of the same artists. So... and sometimes it was like this that I was inviting someone from Italy and they weren't going back to Italy but went to Poznan or other Polish cities to paint. So, almost like music tours. We do Polish tour, concerts in every city. It was boring for me because I wanted these realizations to be different. And I also wanted... I was not very much fund of the idea of building the gallery in the city. We have murals, it's like a gallery. They say all these murals are gallery. I don't find it as a gallery, but as a part of the city. So, the same part of the city is mural, but on the other side of the street there is some old sculpture and this is equal actor in the public space. It's not a gallery of murals. I didn't want it like this, I wanted it to be more as a part of the city. These realizations not to be site specific maybe but designed with the way that someone knows the space, knows about the architecture. I wanted to make my city more beautiful and more stylish. I didn't want to style a new style for my city. I didn't want to just put art in my city. Sometimes it's beautiful art put it doesn't fit in your house, you know. So, I wanted to make those realizations to be continuations of my city. And I wanted to improve this aesthetic and make it more famous or more stylish. But to continue something. So, I started doing these realizations more with designers not painters, because they understand more about architecture and about public space

and they design. So, when you design, it's not only because of your personal expression, it's mostly about why you do it, what are the conditions, what are the possibilities, so about all this context. Designing is more about researching, knowing the context and then if you know what is the best, you realize something that is yours but the knowledge, the inspiration comes from there. Not like I saw some beautiful salamander in my holidays at some Hawaii islands and I come to Gdynia and do a mural with it. Or I was inspired by buddhist sculptures in China, so I come to Gdynia and make some buddha patterns, you know. It was not related. And we have had this situation before, maybe not that contrast but we have a dragon in Gdynia. Somebody wanted to paint it and convinced me somehow to do it. But after that I was more aware and I knew what I want from this festival and these realizations, so I started to invite designers and briefing them before they start to design. So, they already knew what kind of work I ordered. More work for me as a curator and realizations are not that personal like paintings. Now we don't do that much street art anymore, because street art is always about personal feelings and ignorant like graffiti. It's an advantage but when it comes from somebody's own need... if I go to the street art and want to paint something, I have something to say, it's ok... but if I order it as a curator and it fits to nothing then... I had some questions like "why this painting here?" and sometimes I could answer it and sometimes not. I was choosing the walls for somebody. Maybe he's going to like it or no. But in the end, the theme or the composition was exotic for the places. So I didn't want to do exotic stuff anymore.

S: Makes sense. It's interesting because with Stencibility we started with murals, now we have chosen a path to work only with street art... street art as an art movement. So to help and promote the artists who are already on the streets doing their stuff... Mostly illegal. We have lots of stencil artists here. But it's difficult to help them with the platform of the festival because it's so much easier to get the money by doing murals. Not by promoting illegal street art.

J: For me this is like street art festivals are mural festivals and it's something very bad for street art because now something has changed. Graffiti and street artists, they were not like different societies, they were like one the same society - someone tagging, someone doing characters, someone painting, someone doing graffiti. It was more about painting and everyone was choosing their own style, they had different needs why they paint but when street art became very popular globally and street artists started to sell their works and travel to festivals, they came out of this illegal society and created their own society which is very different because it's a mixture of very different artists with very different backgrounds. Most of them they have graffiti background, but not all. There are artists who are not painting graffiti at all... never.. So, I can see that there is like a distance between graffiti artist and street artists and at the same time graffiti is very active still but street art is ... it stayed for guys who are only really into this... to do illegal art. Because when they

already have some fame and they have commissions and festivals and they sell their canvases, they don't do street art anymore. But they are street artists.

S: What could be the reasons?

J: Commercialization, risks. Because if you are already in art world and sell your works, you don't need to prove it again and again on the streets. It was like a trampoline for some artists because they paint something on a canvas. But if you do the same thing on the street, it's more popular, because it's street art. And this gets more likes, is more shared in internet. I find that many artists started to do it for not so honest reasons. But treated it like some kind of a strategy for their art career. I do street art because it's popular. I even know some guys who achieved some level of popularity and they stopped doing murals because it's a heavy job, not that much payed. But if you have some connection with street art, you can sell higher. When I send you my bio, then I'm a street artists and painter. So you know that I'm cool but you can also buy my murals. I don't like it and this why I skipped to design society because they don't shit around. They are designers and they do commissions. And of course it's much more cool to do some public space to design another logo for a restaurant. But it's nice job still. And I think I have more in common with them.

S: That totally makes sense.

J: And it's also good for public space because it's not my own personal style. It's not like "this is my style, I paint with red and blue and I don't care how this house is white". It doesn't matter that all around are white buildings. And how to talk with these guys then. Of course I respect the style but for this space you should change it. You should make a monochromatic for instance. It's no way to find a similar ground and do some compromise. There are some guys. Alien for example from Argentina, you probably know him. He paints very much like latin america style - uses many colors. He came to Gdynia and we wanted to use greytone. For him it was like.."ok, i will do it first time in my life as an experiment" and he did a mural that fits so good in the space and it's the only mural he has made with greys in his lifetime. But he was flexible. He was as smart guy, open-minded. But not every artist is like this. There are artists who cheat - say that ok, but after say that i don't like it anymore. Because they only look it at the picture. They don't look what's happening around. This is the difference between canvas art where you can choose a different frame and put it to space. But if it doesn't fit, you can change the frame, change the color of the interior or put it in another room. Or you could sell it if you don't like it anymore. But the street is more complex. The buildings are as they are. You can't change the buildings just to make this mural look good. The mural artists has to be more flexible. Even if you like green, you can't use green if there's no green anywhere. I will use colors that fit. I won't use orange, even though I like it, I can't use it there. It would look silly. And

not everyone from the painters can understand that. This why I changed the artists that I work with.

S: That's very interesting. Lot's of questions I would like to ask in addition. In my Masters one of the problems I'm trying to solve is the problem with the definitions. Because people are talking about street art... they say the same words but think different things. So I created a plan... the umbrella term itself is art in public space. And there are 3 art movements happening in public space - graffiti, street art and muralism.

J: There's a big discussion about this globally. This problem is not only yours.

S: Yes, it's worldwide

J: It's worldwide and what I know muralism...ok... Let's say this is some way of systematizing it, there are many unconventional works also that aren't street art but the roots are from street art. There is urban art, city art. All these names are in use. Sculptures combined with graffiti. These unconventional works but they are in public space. Probably the way of my festival, my choices are... the reasons are.. One is my education and my personal point of view. Things that I would like to do as a designer. This is one reason I prefer some stuff to others. And the other reason is that I truly observe my city. If I would do the same thing not in Gdynia but in Sopot or Gdansk, I would do totally different stuff. There is other context, other history, different stuff is popular. And also the third reason is education. Because if we do some stuff and it's promoted and people talk about it, it's shared. We have a possibility to get to many people's heads with our ideas. So, sometimes it's nice to use it and get rid of some problems that we have as a society as Polish people. Our cities have some diseases. We have problems with bad signs. They are really bad a they ruin some streets that could be really beautiful. So, we started to do signages. And we have problems with colors of our blocks of flats. Because people paint it ugly colors like green and orange on the same building for example. So we started not only doing murals but to paint that facade white to show that it's more beautiful like this. Not when it's orange with some crazy shit on it. We use this educational aspect because it's the reason to do it. I know you have different space in Tartu and Estonia. The public space is much more different. It's just better preserved. It's cleaner, I'm not saying about trash on the streets but colors and signages and you have much less weird shit. At other places there's maybe no reason to do these curator choices. We have whole districts of really bad painted blocks. Doing one really nice is to show people that maybe it's time to make some changes in our city. This is only local argument. In Estonia I would also do different stuff.

S: The festival itself has to be site specific. Basically you can say that the goal of the festival is to make the city more beautiful? Or to heal the city as you said

J: YEah. To do nice stuff. To make the city more stylish, to do the streets more characteristic. Make those spaces not only beautiful but different from anything else. To do it stylish. That's the reason I stopped doing street art, I call a street artists and he comes and he paints and then goes to the other cities and does same stuff all around. Does the same things with same patterns every time and it has nothing to do with the local situation. It's pretty much boring to go to London and see the same pictures you have in your own town. If you come to Gdynia, it should be that you see really different stuff from what they have in Berlin for example.

S: I agree. I have the same idea with Stencibility.

J. But it's not easy. And it's not always possible. Because some places don't have personality yet. This is a question you can answer a thousand ways.

S: When I was mentioning 3 art movements in public space, you think there is more than 3?

J: Yes because how you systematize knitting. What is knitting? You know knitting?

S: yarn bombing?

J: Yes, but bombing is a bad word for that. It's not muralism, it's not street art.

S: Why isn't it street art? How would you define street art?

J: Because street art isn't about aestheticizing the place, it's about some kind of a message. It's about some kind of a... for me... to say it in a easy way. Banksy for me is 100% street art. He uses his own tools, he goes where he wants to paint. Also he has his own message. Like Blek le Rat, Space Invader. They go all around the world and do their art where they want. But knitting isn't about making art with your own message, it's about covering some things that are on the streets with color knit. Ok, maybe I just don't like it. But maybe there are other things.

/intervjuu lõppeb ootamatult telefonikõne tõttu

1.3 Jesse Pasanen

Jesse Pasanen

Street Art Vantaa korraldaja

30a, mees.

5a. muralismi kogemust nii kunstniku kui korraldajana. Illustreeriv, kaunistav stiil

Vantaas isetekkeline tänavakunst puudub

Vantaa, Finland

17.11.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

S: At first you can just start with telling how did you started doing street art

J: When I was around 17 I was really into Banksy and street art and stencils and stickers. I wasn't that active but still did some things. It was still interesting. Also when I started studying.. I studied art and graphic design... I was aware of the possibility of painting and drawing on the walls. It was always there for me. In 2012 I did my first project. We got funded by this Grafia and we were driving to 5 different place in Finland and teaching graphic design to youth. There was this guy, Juha, who was my classmate and he has a graffiti and painting background. He also wanted to have these collective painting workshops with youth. This way the first tunnel here in Vantaa happened in 2013. So, it's started and been growing ever since. And the idea has been to always do things legally, to get the permission, get the paints and get paid for it. The workshops stuff I don't do anymore but we have a team of 4 and Jenni and Eesi are doing workshops. But it started as a... like the first tunnel was a tunnel I always went as a kid.... I lived there when i was 8 years to 18 years old and always walked by the same tunnel and it was always grey and shitty. It was really easy to get the permissions and the paints and the participants... guys from the nearby school and my friends... this how I met Jenni and this is how it started. **Doing something to the neighbourhood has been the driving force for me....** Street art stuff. **It's a matter of opinion if you call it street art**

but for me getting the permissions and getting this to happen.. To do something here... I feel that for me is street art.

S: So, these are like different projects throughout the year or one big once a year?

J: We have different projects going... and the paintings happen during the summer. You are familiar with our weather :D This season was very stressful also, we had lot of things going on. We had a 2-year project with Vantaa city art museum. Last year we invited 5 mural painters from around Europe and then picked 5 Finnish artist to kind of learn from them. And then we painted a local train station with local artists here. Then we had lot of workshops going on. There's lot of stuff happening in Helsinki also. It was a season full of work, it's good to let the dust to settle a bit and see the results. We started this thing on the west side of the city. Next year we will be doing 2 suburbs on the East side also. We don't want to be only on this street art centre of Vantaa where the art museum is located. I like the idea of we have this one city where we do that stuff. Of course we can do it in different cities with the name Vantaa street art... We are an artist collective of 3 painters and one organiser. We can also do works by that name if we go somewhere else.

S: How would you describe the goal? What would you like to achieve with your activities?

J: We have a heavy focus on the local residents - doing stuff for them, doing stuff with them. So that's always a big thing. One of the starting points was that the city Vantaa is a really neutral place. It's like lots of grey walls and it's identity is kind of lame.

S: Is this the place with lots of block houses, no?

J: Yeah. And of course these districts all have their own personality. Here in Myyrmäki we have lots of underpasses. Tunnels are a great place to start with workshops and graffiti and stuff like this. Different places have their own identities. For me it's also a journey to my home city. When I was younger I hated this place and with these street art projects I have started to love the place. That's one personal point for me.

S: When the goal has been reached, there's no need for your activities anymore. How would the city look like if there's no need for your events?

J: Well... we haven't reached that level yet. I don't know if that's something you can reach. What I'm sure is that these things are all the time moving and developing. I'm not sure how it would go. I'm usually good at planning things 6 months ahead or maybe one year. But like 2-3 years, I have

no idea. We will find out. But I know that the idea isn't keep doing the same thing all over and over again. For example with the same project with Vantaa museum. We at first bring people here around Europe and then educate Finnish artist and try to push them to the international mural scene a bit. Stuff like that. There aren't that many Finnish artist at the international mural scene. I hope there would be couple of more. And I try to do work to make it happen

S: So, one of the reasons is to bring some style to this area and the other is to promote artists internationally.

J: It's also to work with the residents, get to know the place, work with the locals. Make people more proud of where there are from. For example this Hakunila suburb, it's usually in the news because somebody burns cars there. But now they were in the main newspaper in Finland because they had a mural and it won the mural contest... like the readers could vote for their favourite mural of the summer and they won it and the local residents can be proud of where they live. And they were like "yey, Hakunila is in the news not because of violence or something"

S: And the ways to achieve these goals is by doing murals, right?

J: Yeah, murals is one thing. I would say that the whole scale of street art. What interests me is to create these street galleries where you have 1-2 murals but also have some smaller works. Leading you to the mural. You have electric boxes and maybe some tunnel there. I hope we will have some good ideas for making some smaller pieces because those I think... I see that people love to see small funny urban interventions.. I would like to think on the whole scale of big murals and small stickers.

S: Before you mentioned that it's important for you to do all things legally. Would the small projects also be legal?

J: Haha. I don't know that yet. That's a boundary we haven't crossed yet in Street Art Vantaa projects. But of course we have put some stickers. It's not a big crime I would think to put some stickers on a lamp post. But for example the stencil art that Tartu is known for. There's no stencils here. Let's see how this goes. I'm not good at planning like for 2 years but we'll see what we'll come up with. What do people want.

S: That's cool that you can see the difference between Helsinki and Tartu. So, what do you think what could be the reasons why there aren't that active stencil scene in Helsinki?

J: Well, I have to correct you that I'm speaking mostly about Vantaa, not Helsinki. Vantaa is on the north side of Helsinki. It's near the airport. Our project Street Art Vantaa is just in Vantaa and I haven't done any organizing work outside Vantaa. But the coming to the differences. I think one could be that we had really hard zero tolerance policy from 98 to 2008 and I remember in early 2000 there was a little boom of stickers and maybe some stencils but that kind of tried out. There was this story of group of guys who put "let me love" stickers everywhere. They were literally everywhere. And then they were arrested by a huge group of policemen for that. And this is ridiculous, I know. But it got some publicity and it was early 2000 and the atmosphere was really different then. All the graffiti was considered illegal and bad by the public opinion. I don't know if I can give you a good reason why there are no stencils or stickers here. There are some guys doing but not like in Tartu.

S: It's just a thing I've been thinking about a lot

J: I've been told that we have developed really fast from the point of having no street art to murals. From illegal street art to legal. We don't have the middle ground.

S: Actually it's the same in San Francisco. Really tough graffiti laws, no street art in the sense of stencils, posters, stickers and now there's a wave of murals.

J: Also some places like Hamburg. That's a good example of vivid scene. They have street art school there. That's definitely a scene there. Doing workshops and place where the gather.

S: Yes. And Berlin also

J: Yep. It was really cool visiting the street art school in Hamburg and the people there.

S: How does it work? Is it all legal then?

J: Yeah, it's just a place to do workshops and stickers and. They just call it a street art school. It's just a name.

S: Ok. I get it now. Ok. how do you choose your artworks when you run a event?

J: I try to choose thing by the diversity. So it's not the same people painting over and over. And I like the idea of when artists have been active and proving themselves, then I can use them on some project. What I like... this summer we invited Belgian artist Psoman. All these European artist

were invited in cooperation with Amsterdam based Street Art Today. They curated it with us. We wanted to have artist who are good people and are able to share their experience with Finnish artist also. This educational side. Not some rockstars. And it worked really well. When Psoman visited us. His wall was big and there was some smaller near him. I asked Essi who do you want to collaborate with, then you can do this wall. And I invited Jukka Peltosaari who I hadn't cooperated with before. It was nice to get to know him. I like the idea of thinking of murals the same as Finnish hip-hop - different bands were playing, they were doing stuff together. What I liked in Kuopio.. There was a street art festival.. Our group T-Rex and 2 more. AND some Russian artists and local painters. So, like 5 different groups all painting at the same day. There was 2 tunnels and a skate park. It was super nice to do things together. In our Finnish legal mural scene it has quite rapidly started to form small groups. There are some beefs there and there and people can't work together. I don't like that, I like the idea of collaborating, visiting and seeing the whole street art scene globally. Curating the artists of course always depends on the project. The train station we painted we wanted that to be 9 artists, 2 with graffiti background, 2 from street art and couple of from the fine arts and us from illustration background. And we just went through the people we knew. And some we didn't knew. Next project we want to choose only artist we don't know yet.

S: That's a nice approach. Can you describe the process of getting the permissions?

J: In Vantaa it's fairly simple. At first we scout the place where we want to paint. And what's good for the project. And then we check who owns the place. We have a super easy system for that. And then actually you only need the permission from the owners. And this has helped the mural thing to grow here. Because the permissions are easy to get here. I would say the bigger question is to get the funding. I know that in Helsinki it's a bit different process. They have one person employed as Helsinki street art officer.

S: It's actually named like this? The term street art is inside?

J: Yeah... or.. I have to check. At least they have one person working on the project from the city side. In Helsinki there are couple of different groups who are getting the fundings and permissions. In Helsinki you usually have to pay like something 700 euros for the permission. But I'm not that familiar, I can give you contacts if you want to interview someone from there.

S: Actually it would be interesting, yes.

J: I can link you to them.

S: But what are the terms for the owners?

J: It's always something that we have to agree with them. It can be anything. There's no guideline how it goes.

S: But how do you prefer to work?

J: We prefer to work.. Of course the optimal would be that the artist has free hands to work. But the common is that a sketch is required. But all the 5 sketches we had this summer, we had no problems with them. But of course it's different because this summer we had funding from Finnish Cultural... I don't know how is it in English - Soome Kultuuri Rahastaja. From that funding we had salaries for the artist. This year's murals didn't cost that much for the owners. Some of them had to pay for the lift but it was cheap for them. This is how we wanted it to be but we have to work towards them paying more. In Vantaa it's a pioneer project.

S: Do you have had situations when you have to change the sketch?

J: I would say that this summer was funny because we had Arys here and he usually never does sketches. With big names it's common. Night before his flight I was bombing him with text messages that we need a sketch... it can be whatever shit in 5 minutes. And he literally did it with 5 minutes. And I sent it to the owners and it was ok. They had also seen the previous works and...

S: But why did you need the sketch then?

J: It was something they wanted. They couldn't agree with seeing no sketch. But when they saw the 5 minute sketch, they saw that there will be no flying penises or exploding vaginas.

S: We talked about it a little. In my thesis I'm investigating what's the impact of organizing street art to independent organic street art. What's the situation of illegal street art in the places where you organize?

J: Here I haven't seen any stencils, rarely some stickers. Nothing else than the ones we have painted. On the train tracks there's graffiti and stuff. There's no street art here in Vantaa. Some in Helsinki but still not that much. I should do something myself if I want to complain about it.

S: true :D . But in general what do you think, what's the impact?

J: Well.. here people rarely see anything cool that is illegal. If something like Banksy's works come up, people see that it's really clever. But that hasn't happened here. Only thing that happened here was at a legal graffiti wall. There was some corruption weirdness and they painted 3 faces of these corrupted bosses and they got to the news. The city tried to cover it up, they washed it. But they did it again. And all the people were following it. It's rare that something exciting is happening here. So, that's the only time I remember in Vantaa. **But the impact. We have this Restaurant Day and Fleemarket day, these are social innovations where people can have their own pop-up garden or street restaurants or a small flea market where ever they want to have it. Those things are rapidly spread out and I think it's kind of the same energy. The impact is going there to the streets and show that you can do something different, you don't have to look at this grey wall. We can change this place, it doesn't have to come from the city or the government, we can do some changes here. That's the impact I like.**

S: To open the urban space for everyone

J: Yes. There's this one old lady who is painting tunnels. She was doing a 2km tunnel that is going under the highway and she painted that for 5 weeks. When she was done we arranged a opening party for her. And there were people bringing food.. Mostly elderly people. And I asked my friend to come a play some music. And we had a little party at the tunnel under the highway. **I really liked that effect that it can change the urban environment. It doesn't only have to be painting, also small pop-up events.**

S: Nice. What do you think what's the direction muralism is going globally? What could be the situation in 5-10 years?

J: I have no idea! Really.... **It's interesting to see that it's already very mainstream and projects like in Dubai they invited lot of the top muralists to paint this big mall in Dubai. It smelled like money. Big commercial projects. But it has already happened..** I don't know where it goes. Every city has it's own life. In some other cities people are already getting bored.. But other cities there's their first mural. I just try to follow what's going on globally.

S: Cause I see a big wave of muralism right now. I think that's the peak or the popularity also starts to decrease.

J: If you think about the art history, then always the next move is something rebellious against the previous one. Some kind of opposition. Let's see how it plays out. I'm not the one who has the vision, I'm just following. **I would say that this summer was Finland's first boom of murals. Media**

was writing a lot and there was almost 100 works around, like 50 bigger ones. The UPEA Festival did like 30 works. There was this mural boom this summer. Everyone is like I learned a new world - murali.

S: I think it's the same in Estonia. This summer we had 30 new murals, usually it's like 2-3 in one year.

J: But I would say that when it's only murals it get's kind of boring. But if it's the whole scale of.. Also smaller scale and working with the residents. In Finland the next thing is to get the Finnish artists to work. That was the public opinion - where are the Finnish artists. I guess that's gonna happen now.

S: What do you dislike the most about organizing?

J: I think with organizing it's not the most grateful work. You don't get to be *patting on the shoulder*. For me it's just a period in my career and I stay curious what's going on. I have to be careful not to overdo. After that summer season I was like... no more of this. I have to get rest. Interesting things can be smaller ones also. Like small connections between people. To get local youth to work on their own. I would like to see that there are a group of locals doing things on their own. It's not happening yet.

S: I'm also bored with street art festivals focusing on murals mostly and I'm trying to figure out new ways how to promote the scene. With different approaches. In street art I love the idea of experimenting with different techniques but street art festivals rarely do that.

J: It's true. I would like to find an abandoned house and get like 30 artists there. But let's see how it will go. It's good to have a big library of ideas and when the opportunity comes, you can use them.

S: True. But why murals? What do you think?

J: It's an easy way to... murals are like really good pop songs in a way. They are bright and make a big effect. Monumental and usually they are easy to understand for people. It's the opposite movement to the public art. Like when you have city ordering some weird piece of contemporary art that costs like 150 000 euros. Some weird installation somewhere and people are like.. "What is this? I don't get it. Why do we spend so much money on this weirdness?" So, I would say murals are slapping that to face in way.. It's a beautiful picture and this costed not more like 15 000 euros. It's cheap and it's fucking beautiful. And it's pop, easy to understand. I think that's why murals are

having the effect they have. Couple of years ago when the first murals started to come, the first wave is always “bring me lot of colours!” like really bright and high contrast colorful stuff. Maybe next step is something not that colorful. Let’s see how it goes. I really like the diversity.

S: I’m almost finished with my questions. Do you think there’s a problem with the definitions related to street art?

J: Yeah. I guess there’s always been like... let’s take graffiti and illegal street art run kind of with the graffiti fame and then there’s a punch of douchebags like me who do only the legal projects but use the reputation of the history of the illegal graffiti and illegal street art. To be cool or.... I guess some people find that problematic. Or for big masses... they say graffiti to everything... whatever picture. They think it’s all the same movement but it doesn’t have to be. We don’t want to do anything with graffiti, we just want to do fine art paintings on the wall. But still.. I don’t know. I’m really tired about the constant talk what is street art, what is graffiti.. What is this and what is that. People are talking about it endlessly.

S: I think that the main problem is that even if they use the same words, they mean different things by them. So, they can’t come to the same conclusions.

J: Yeah.

S: So, I came up with my own approach. I would say that the umbrella term is public art or art in public space and there are 3 main art movements happening in public space - graffiti, street art and muralism. I’m testing my theory would it work like this?

J: This reminds me that if we talk with local people during the project we also educate them regarding all the terms. And I’m always really cautious... cause I know lot of graffiti writers and they are really strict with what is graffiti and what is not. And I’m really careful with that. And if the local newspaper writes an article, I always want to see it beforehand. Because so many times the reporters write what comes into their minds. I’m like “oh, it’s not graffiti, it’s just a painting on a wall”. Wall painting is a nice word. As an umbrella term I also like urban art. It can be cheesy but we started with the Street Art Vantaa because this was how we felt when we started and now we are stuck with the word. But I know that we have abused the word in a way that we haven’t done illegal street art projects. Or that kind of street art stuff. But the common knowledge with these words like graffiti and street are among the local residents usually really low. But when we are doing these things, we are also explaining this. I’ve done tours sometimes. These are good ways to explaining.

S: I've also thought that maybe instead of saying that street art isn't muralism and muralism isn't street art, I should come up with a new term for independent street art.

J: Good. true! I like that you think about these things.

1.4 Edgar Tedresaar

Edgar Tedresaar

Maalikunstnik ja muralist

30, mees

5a. tegelenud muralismiga, vahepeal teinud ka mõne tänavakunstiprojekti

Akadeemilise maalikunstniku taustaga

Tartu, Eesti

11.10.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

E: Üks, kaks, kolm - läks!

S: Paar sissejuhatavat küsimust. Kuivõrd sa pead ennast tänavakunstnikuks? Ja järgmine küsimus on kuivõrd sa pead ennast muralistiks?

E: Päril suur küsimus tegelt.

S: Kogu minu see lõputöö keerlebki tänavakunsti ja muralismi ümber.

E: Ma ei tea. Ma hakkan kuidagi hästi kaugelt pihta ja vaatame, kuhu ma sellega jõuan.

Põhimõtteliselt hingeliselt mulle väga meeldib tänavakunst, aga vahest ma tunnen, et ma pole piisavalt arenenud, et midagi tänavatele teha. Ma tahaks enne läbi katsetada mingid asjad lõuendite peal, et üldse leida pildil kui sellisel mõtet. Kujutisel sellisel nagu mõtet. Ma ei tahaks nagu minna tänavatele lihtsalt mingit asja teha, sellel peab olema suurem sisu. Sellepärast olen ma näituseprojektide ja ateljees ja nõ tahvelmaali koha pealt liikunud abstraktsusesse ja materjali, kus meedium omandab suurema tähtsuse ja väärtuse. Ja mida ei ole võimalik taastoota, taastluda

mingis muus meediumis. Ma olen täiesti minetanud pildi, pildijutustuse, sest minu jaoks on pilte liiga palju ja need koormavad. Pilt muutub klikiks ja neid klikke on liiga palju. Sisemiselt ma olen sellest väljunud ja sellepärast olen ma mitu aastat juba selliseid meditatiivseid konstrueeritud maastikke loonud. Et tulla välja sellest pildi ja värvi rägastikust, kus ma olen tükk aega sees olnud. Aga tulles tagasi tänavakunsti juures, see mulle sisemiselt meeldib ja see sillaalune projekt, mis sai tehtud presidentidega, see valmistas mulle palju rõõmu ja tekitas mõnusalt palju emotsioone. Tegelt see on äge. Ongi, et üks on grafiti kunst ja üks on tänavakunst.

S: No, tegelt on veel muralism ka juures kolmas

E: Jah. See grafiti-kunst, see jäi nagu minevikku. See oli nagu mingi sisend lapsepõlves. Esimese grafiti tegime valgete kriitidega Annelinna maja seinale.

S: Nüüd sa räägid juba enda konkreetsest kogemusest?

E: Jaa. Ühe sõbraga. Me olime mingi 16-aastased, kuulasime Cypress Hilli ja Onyxit ja olime kõvat röpimehed ja tegime kriitidega Onyxi gräffi lihtsalt seinale. Punasele seinale valgete kriitidega. Mul oli oma gräfiti vihik ja sai tehtud Dupli värvidega kuhugi, nende paskadega. See on sama teema, mida on rääkinud mingi Silver ja, kõik see arenes ja grafiti.org oli olemas ja internet oli tekkinud ja... kõik saab kuskilt ju alguse. Istud 7 aastaselt vanaema juures ja vanaema joonistab lilli, ma mingi wtf teen kolmemõõtmelisi pilte. Vahet pole, see joonistuspisik on kuskilt sisse tulnud ja tänavatel see väljendub ja hea on, kui on mingi kontseptsioon või mõte, et see ei jääks ainult suvaliseks kujundiks. Aga muralism minu jaoks on ikkagi kommertsalustel tehtud teos, mis väljub minu jaoks selles mõttes tänavakunstist, et sinna on vaja rohkem vahendeid. Sinna sa ei lähe oma kulude peal seda tööd tegema, sest see nõuab rohkem aega esiteks ja tekitab rohkem tähelepanu. Kui sa teed seda veel illegaalselt ka nagu tänavakunsti, siis sa saad lihtsalt trahvi või mida iganes. Sa pead ikkagi taotlema lubasid, see on elementaarne. Ma ei tea, kuidas sa seda tänavakunsti mõtlesid. Kas sa mõtlesid lubadega tänavakunsti või lubadeta.

S: Minu definitsioon tänavakunstist põhineb vabadusel. Tänavakunst on siis, kui see on kunstniku sõltumatu visioon ja seda on lihtsam teha, kui sul ei ole luba. Aga kui sul on mingi konkreetne kavand ja küsid selle jaoks luba ja saad vastuse, et "jah, tee", siis ma ei leia põhjust, miks seda mitte tänavakunstiks nimetada.

E: Okei.

S: Aga kui öeldakse, et "jah, aga need inimesed on liiga kurvad ja tee rõõmsam nägu pähe", siis see ei ole enam kunstniku algne sõltumatu visioon.

E: Kui kavandi puhul peab kompromisse tegema nõ publikuga, siis sealt see väljub nõ?

S: Mhmm!

E: Tegelikult, jah. Muralismis ongi ju see, et kui sa lähed muralit tegema, sul on vaja toetajat, kes sulle värvid ostaks, kes sulle tõstuki rendiks, tellingud, kõik vajalik onju. Sul on vaja kokkuleppeid ja nõ koguaeg pead tegema kompromisse selles osas, et sa ei tee suurt muralit, mis on totaalset ühiskonnakriitiline. Või teed?

S: Kas sa oled proovinud?

E: Äkki on see, et ma ei ole julgenud. Sest ma ise võibolla isiklikult hakkaks seda teost kartma.

S: Kuidas? Saaksid sa seda lahti seletada

E: Et ma teeksin midagi nii ühiskonnakriitilist, mis tegelt hakkab mulle endale vastu töötama. Et ta on võib-olla liiga aus ja liiga otsekohene, et ma ei talu seda kriitikat kaks aastat näiteks. Kahe aasta pärast ma tahaks selle seina üle värvida ja uue asja teha. Muralismi puhul sa pead alati arvestama kõikide osapooltega - selle publikuga, selle majaomanikuga, selle keskkonnaga, selle linnaga. Kõik see kohaspetsiifilisus tuleb sinna juurde ja kuidagi sa pead neid kompromisse tegema. Muidugi sa teed oma stiili seal, kasutad oskuseid, mis sul õpitud, antud, harjutatud, aga need kompromissid on seal alati sees. See on minu jaoks muralism. Seal on esiteks see kommerts ja siis see kompromiss.

S: Väga hea. Kirjelda oma kõige ägedamat tänavakunstikogemust.

E: Siin ei ole midagi, see on see Sõpruse sild ja sa tead sellest ise veel paremini. See läks nii ägedalt käima, et see minu arust ongi tänavakunsti mõte. Või see, miks tänavakunsti teha. Ta peakski minema nii käima ja väljuma sellest ühest kitsast punktist. Okei, ta on mingi märk seal, kõik näevad seda märki, teavad seda märki, see laieneb läbi massimeediakanalite. Kõik näevad, aga mingit otsest diskussiooni ei teki. Aga kui tekib mingi teema, siis see on päris äge. Muidugi sealt koorus mingi selline loll meedia labasus, neid päris küsimusi, mis seal sees olid, ei tekkinudki.

S: Minu jaoks seal tekkis kõige rohkem tänavakunsti mõttes neid küsimusi. Kui selle teose sisu kohta. Kuigi sisu ka kindlasti.

E: Et kuidas järsku üks suvaline pilt seinal, muutus nii poliitiliseks, et see oli juba ohtlik riigi julgeolekule või mis iganes? Kaunissaare peas tekkis hull story, ta ei saanud öösel magada enam. Ta pidi tegema sellise otsuse. Kamoon. Minu jaoks mingi hetk oli, et fakk te piirate sõnavabadust praegu. Pilt kui keel. Keel kui sõna.

S: Sa veits juba rääkisid sellest, aga mis on sinu jaoks kõige tähtsam asi tänavakunsti juures? Mis on see asi, mille sa võtad ära ja ilma selleta tänavakunst kaotab mõtte

E: Üks asi, mis on ka muralismi juures tähtis, on kohaspetsiifilisus. Kui sa suudad välja mõelda õige teema või õige visuaali, mis antud kontekstis on õiges kohas. Sa paned pommi sinna kohta, kus seda kardetakse kõige rohkem. Sa pead mängima selle kohaga. Vahepeal võib see olla lihtsalt äge inspireeriv post või elektrikapp, mis sul jääb võibolla iga päev sul tee peale. Tänavakunstnik ideaalis ju töötabki nii, et ta käib tänavatel ringi ja võibolla on ta sündinud Tartus ja juba mitu aastat mõtleb mingite kohtade peale. Võibolla on lapsest peale juba mingeid impulsse olnud, aga see realiseerub kui on küps. Ei tasu kohe purkidega tänavale lennata, ole natukene kodus ja arene, mõtle, kes sa oled ja siis hakka alles tegema. Ma arvan, jah, et see kohaspetsiifilisus on väga oluline ja kunstniku käekiri on oluline. Meil on siin Kairo, Lõngus...

S: Nagu see tehniline oskus siis?

E: Jaa, tehniline oskus peab hea olema. Natukene siis nurgataga arendatud touch juures veel

enne kui sa lähed ründama neid võtmekohti, ägedaid spote. Sa pead arendama oma kvaliteedi ja siis alles tegema ägedaid asju õigesse kohta. Ma arvan, et see stiil on ka väga oluline. Ma paneks kõik need 33,3% ühele pulgale - teema on ka tähtis. See, mida sa edasi annad. Mis see sõnum on. Sõnum on tänavakunsti puhul väga oluline. Et ta ei jääks lihtsalt pildiks. See mõte, see idee, kontseptsioon peaks siis läbi visuaali välja tulema. Ja olema tänavapäeva kontekstis aktuaalne ja teisalt võiks olla ka ajatu. Võiks jääda mõtteliselt kaugemale. Et kannaks pikalt.

S: Et kui ta tänavale jääb mitmeks aastaks, ta ei kaotaks oma mõtet?

E: Jah. Et oleks pidevalt ümbertõlgendamise võimalusi.

S: Üks asi, mis mind hullult huvitab on sodi kontseptsioon. Tänavakunsti kontseptsioonis on sodi see, mis ei ole kunst. Aga kust läheb see piir? Mis on kunst ja mis on sodi? Mis on sodi sinu jaoks näiteks?

E: Ma arvan, et sodi koha pealt peaks algama inimeste harimisest. Et selle mõttes, et kust see sodi tekkis. Kui me võtame Basquiat, kes põhimõtteliselt tegi ka sodi, siis tekib küsimus, kas see ikka on sodi. Või võtame Kiwa vanemad näited sodist, siis meil tekib küsimus, kas see on sodi. Sodi puhul on alati see, et sodi võib olla ka kohaspetsiifiline, hea kompatajuga, jumala äge sodi. Sodi võib olla täiesti oma kvaliteediga ja väga äge.

S: Kas sa saaksid kirjeldada, mis on sodi? Minu arust on see hästi põnev. Üldiselt mõistetakse sodi hukka, aga ei ole sellist üldlevinud arusaama, kust see piir läheb või mis on sodi ja mis mitte.

E: Võib olla sodi saab niimoodi lahti seletada, et sodi on sodi halvas mõttes ja sodi heas mõttes. Head mõttes sodi on siis selline, mis põhimõtteliselt siseneb disaini, tal on omad juured grafiti algusaegadest ja ta omandab logo väärtuse. Ta on logo kujundus põhimõtteliselt. Ja see on selle inimese firmamärk, mida ta kannab. Põhimõtteliselt seal sees on ka ju fondiloome. Erinevad artistid arendavad välja oma fondi, oma kirja. Ja see muutub nende nagu visiitkaardiks ja siis nad taasloovad seda oma nime, sõna või mõtet erinevatel pindadel.

S: Kas sa räägid nüüd gräffist? Kas ma tõlgendan õigesti praegu?

E: No, see on põhimõtteliselt nagu gräff, aga see on gräff, mis ei ole tulnud fondist välja, on tehtud ühe tooniga ja jäänud sinna fondiloome peale. Mis ei ole gräffi mõistes nagu suurteos, vaid ongi see kiire sodi.

S: Nagu tag?

E: Jah, nagu tag. Ja sellest tag´ist tulenevalt sama fondiga loodud kiri. Mingi sõnum.

S: Kas siis tag võrdub sodi siis?

E: Mingis mõttes küll, jah. Minu jaoks. See on sodi. Aga seal on nagu oma kvaliteet.

S: Mis sinu jaoks veel sodi on?

E: Ma isegi selle tag´i veel eraldaks pasast.

S: Mhmh... väga hea

E: Ma tekitaks sinna isegi uue rühma, mis on konkreetne pask. Mis on tehtud inimeste poolt, kellel pole mingit haridust, kellel pole mingit teadmisi. Võibolla on noored poisid, kellel on aju nii tühi, et ei

mõtlegi. Nad valivad valed kohad ja nad ei teagi, miks nad seda teevad. Mingite mõttetute vahenditega. Näiteks nende värvipommidega.

S: Kas see sinu kriitidega tehtud, on ka pask või sodi?

E: Põhimõtteliselt küll. Seal on mingi selline koopamaali alge sees. Keegi tahab midagi teha. Kirjutab, et Juura on munn või midagi. Kui sa oled kunstnik ja sul on lai silmaring, sa võid igale sitale leida mingi suurema kandepinna, aga see on sinu enda ülemõtlemine. Kui sa oled haritud ja akadeemiline, sa võid selle ära põhjendada, miks ta on hea, aga see on ikka täielik pask, mida tehakse. Mingi nihe või kvaliteet puudub, et olla lihtsalt sodi, siis on see ikka täielik pask. Aga seal pasas on oma alaliik. Me võime neid tegelt tekitada nii palju.

S: Et sealt pasa seest võib ka leida vahepeal midagi head?

E: Jah. Mingi Juura on munn võib ka olla jumala äge. See koht, kus see Soome kunstnik tegi oma asja peale, seal Eha tänavas. Seal all oli vana grafiti Samurai. Ma arvan, et see on mingi väikse poisi poolt tehtud.

S: Kusjuures see Samurai ma leidsin ta Instagrami ja ta on praegu aktiivne

E: Juba see font andis selle Samurai tunnetust edasi. See oli nii samurai! Mul oli isegi natukene kahju, et see Soome kunstnik selle üle maalis. Sest tema maaling ei olnud ka üldse hea. See kvaliteet oli nagu.. Sorri. Muidu tore poiss.

S: Saaksid kirjeldada palun kavandi tegemise protsessi. Millest sa alustad? Täiesti nullist

E: Kui me räägime tänavakunstist, siis vahest need ideed tekivad 10 aastat tagasi. Kui rääkida näiteks sellest sillast, siis minu jaoks on see olnud alati selle kauge Annelinna ja nii öelda selle tsentrumi, Tartu südame sillaks. Ma olen kõndinud seal üle kogu oma elu enam-vähem. Alates viiendast eluaastast olen kõndinud üle Sõpruse silla. Sõpruse sild! Juba see nimi, sõprus Annelinna ja Karlova vahel. See ühenduslül. Ma olen seda silda pildistanud hästi palju, see on olnud koguaeg teemaks minu jaoks. Ja üks hetk mõtlesin, et nüüd tuleb see ära teha. See kavand sünnib mõttena võib-olla mingi aasta aega varem ja siis kõnnid selle mõttega. Ja enne tegemist hakkad viimistlemisega tegelema. Siis on see kavand valmis, aga seina peal jälle muutub, onju.

S: kas ma saan õigesit aru, et kõigepealt asukoht ja siis visuaal?

E: Asukoht, tegelikult alguses tahtsin sinna keskmiste postide peale talvel, kui jää on peal. Aga kuna see on suur pind ja ma teen kattevärviga, mitte spreid ja stencilitega, siis see tööprotsess võtab nii palju kauem aega. Kui ma teen seal tööd nädal aega, siis ma osutan liiga palju tähelepanu ümbruskonnale. Inimesed kõnnivad mööda, kiidavad, kritiseerivad. Publik näeb liiga palju, politsei käib kolm korda. Sa ei saa seda ilma loata teha. Murali puhul on sama - sul on asukoht, saad selle kokkuleppe. Mingi kuu aega töötad, teed kavandeid. Mulle ei meeldi tööd teha üksi, ma jagan ideid ja saan tagasisidet. Mõned kavandid on arvutis olnud mitu aastat. Leiad sobiva seina ja mõtled, et oh, nüüd läheb see siia. See Kivila kavand oli algselt mõeldud Ülemiste Cityle. Aga nemad tahtsid ikkagi Indrek Haasi, teeme täpselt sama stiilis nagu vihmavari seal, mingit arengut ei toimu. Me tootsime mingi 10-20 kavandit ja kõik, mis me tegime, läks prügikasti.

S: Kas ma tunnen siin väikest ironianooti?

E: Noh, jah. Väikest. Me tahtsime igasuguseid asju teha, aga mis sa teed, kui tellija blokk on peal. Nii ei saa. Siis tuligi see Kivila kavandite konkurss ja kohandasime selle lihtsalt ümber. Selle kavandiga ma tegin 2 nädalat intensiivset tööd, et see sein peale kandmise kõlbuliseks teha - värvi mahtude arvutamine, toonide arvestamine. Pluss siis kohapeal see segamine. Meeletu töö tegelikult. Päris äge areng toimus. Ma suudan sulle vabalt segada tooni üleminekuid. Taevas oli üle 200 ruutmeetri ja me segasime need üleminukud nii, et täiesti ühtlaselt läheb. Me saavutasime värvi ülemineku suurel pinnal ja see oli meie kõige suurem hirm, kas see tuleb välja või ei tule. Sest paljud kunstnikud kasutavad ikkagi spreivärve selle ülemineku jaoks. Aga ma olen akadeemiliselt maalikunstniku haridusega ja ma pean olema võimeline selle gradiendi tegema kattevärviga.

Aga, jah, kavandamine on väga pikk protsess. Aasta mõttetööd, kuu aega visuaaliga tegelemist ja 2 intensiivset nädalat sein ääres.

S: Kuidas selle asukoha valimisega on? Kui palju on projekte, kus sa oled ise valinud ja kui palju keegi on sinu poole pöördunud, et saad siia teha?

E: Kahjuks ma pean sulle ütlema, et ma pole saanud ühtegi sein valida. Kuna ma olen lapsepõlves Annelinnas elanud, mul on seal oma lemmikmajad, mida ma tahaks kujundada. Üks, mis on juba soojustatud, mis on täpselt üle Sõpruse silla. See on megahea sein, kohe silla pealt näed. Aga seal on juba soojustus peal. Ma elasin seal kõrval, ma vaatasin, kuidas tellingud olid üleval ja nad soojustasid. Ma istusin seal rõdu peal ja mõtlesin, et ma faking lähen öösel ja teen sinna seinale middagi. Mul suva, ma teen sinna ringi või midagi iganes. Mu enda maja, kus ma elasin, see on olnud nii, et ma tulen koju ja vaatan seda sein. Aga see maja ei ole veel soojustamisele läinud. Aga need, mis on tehtud Annelinnas, see viimane näiteks Kalda teel, 14 värviga üleminek kollasest sinisesse ringidega. See oli hästi magus sein, juba kaugelt vaadeldav. Aga pekki läks see sein.

S: Miks?

E: Ma tahtsin üleminekut kollasest sinisesse. Aga, ma loll, valisin toonid värvikaartidelt ja ma ei saanud neid õigeid toone. Ma oleks pidanud ostma 100 liitrit kollast ja 100 liitrit sinist ja ise segama. Aga mul oli ainult üks päev selle jaoks. Ma tegin põhimõtteliselt kavandi ja toonid kõik ära kahe päevaga. See oli nii ex prompt - nüüd on sein, nüüd on tellingud, nüüd on vaja kavandit. Meile anti teostamiseks ka mingi 4 päeva. Uskumatu energia, mis sinna välja elati. Kuu aega teeb seda tööd.

S: Saad veel kirjeldada kogemusi kavandi kooskõlastamisest ja kavandi tegemisest.

E: Eks see kooskõlastamine. Võib-olla kõige raskem ta on selle korteriühistuga. Me oleme teinud koostöös ehitusfirmadega ja oleme üritanud teha... alati balansseerinud töömahu ja hinna sees. Et see töömaht ei ületaks nagu seda hinda. Kuna see on kommertsprojekt, ma ei lähe oma hinge sinna müüma kapitalistile. Ma üritan balansseerida seal hinna sees, et ma saaksin võimalikult hea

kvaliteedi madala summa eest. Ja et ma suudaksin jääda võimalikult neutraalseks selle keskkonna suhtes, kuhu ma seda teen. Kuidagi, jah, see... mingid asjad ei ole meil isegi läinud portfooliosse. Mingid tänava nimede kujundused ja või Võrru me tegime mingi kujunduse, et tänava nimi ja päike. Lihtsalt selline kollane päike. Kõik olid jube sillad, ajalehes kirjutati et Võru ilusaim maja, aga minu jaoks täiesti lamp. Ma ei pane seda portfooliosse, sest see tõmbab mu ülejäänud kvaliteedi alla.

S: Saaksid veel kirjeldada, mis sulle selle juures ei meeldinud.

E: Ma olen maalikunstnik. Ma olen koolitatud selle jaoks, et teha kõrgkvaliteetseid maale, mitte selle jaoks, et disainide lihtsalt tänavanimed. See on sama nagu ma ei tea, tatoveerija tatoveerib lollidele liblikaid. See on lihtsalt minu jaoks nii kommerss, et väljub sellest kunsti raamistikust. See on lihtsalt tellimus.

S: Et sellel ei ole sinu kui kunstnikuga enam midagi pistmist?

E: Täpselt. See on mõnele ehitusfirmale oluline. Et me saame näidata, et me teostame perfektselt selliseid asju, aga mulle kui kunstnikule ei lisa see mingit väärtust. Näiteks see Tammsaare tänava oma, see maja võitis ka mingi Tartu kõige esinduslikuma disainiga maja auhinna. Aga see ei ole meil portfoolios. Me võtsime selle ära, sest see ei oma tähtsust meile.

S: Milline su lemmikmural on?

E: Kivila 46. See kõige viimane. 11-tunnised tööpäevad 14 päeva jutti Lasnamäel. Meil oli Lasnas korter, me käisime kuskil Selveri kõrval Lasna baaris, kus sa Youtubest ise mussi tellida ja ainult vene mussi tellisime. See oli nii hardcore. Kõige ägedamad kaks nädalat, kõige ägedam teos. Fakk, see Ülemiste suur sein. Tahaks sinna midagi ägedat teha, aga sellel tellijal on lihtsalt nii sitt maitse. Wannabe Eesti Banksyt kõik ei ole lahedad.

Rääkides sellest kommerssist, me teostame ka teiste inimeste kavandeid. Kui meil on tööd vaja, andke meile kavand, me teeme selle ära. Meie eesmärk on teha asju kvaliteetselt. Kui sa lähed sinna seina juurde, see on kaugelt hea, sa paned nina sinna vastu ja sa näed, et see on ka lähedalt hea.

S: Paljud lähevad sinna lähedale vaatama neljandale korrusele?

E: Kretiinid :)

S: Kuidas see üldse füüsiliselt võimalik on?

E: Jaa. Ma saan sust aru. Ma olen seitsmendal korrusel ja ma tõmban 4 mm joont ja see on nii sirge ja nii puhas ja siis ma mõtlen, et keda seal all huvitab see, kui sirge see joon siin on. Aga mulle meeldib see. Mulle meeldib asju teha perfektselt. Ma ei saa sitta toota. Ma lähen sinna õösel tagasi ja teen üle. Andke mulle kavandeid, me teostame teie unistusi. Ma tahan näha linnaruumis lahedaid asju.

S: Kas sa võtad ka endale õiguse öelda teostamisele "ei", kui see on midagi, mida sa ei tahaks, et siin linnaruumis oleks?

E: See on hea küsimus. See on super küsimus tegelt. Kui sulle pakutakse suurt summat raha, siis võib olla tulen ja teostan selle ära, aga ei pane oma nime sinna alla. Aga tegelt, ma ei tea,

siinemaani mul ei ole sellist asja juhtunud. Muidugi ma oleks võinud sellest vihmavarju tüdrukust keelduda, sest ma tahtsin, et see teos oleks rohkemat, kui ta oli. Et oleks ägedam. Aga kuna ma ise olin tol hetkel selles arengufaasis, kus mul oli kogemust vaja. Ja me tegime selle ära. Nii suur sein ja nii suur asi. Laiem publik fännab ju. Kunstniku jaoks, kel on vaja ära elada, on see puhas feim ja mul on vaja seda. Kuna ma ei taha minna tehasesse liinitööle. Ma tahan teha kunsti edasi ja ma pean tegema tellimustöid, et ma saaksin teha oma näituseprojekte. See annab mulle finantsi, et ma saaksin tegeleda oma projektidega.

S: Kui palju kooskõlastamise protsessis muutub töö, kui sa teed omaloomingut?

E: Nagu Tiigi 8? Seda alles nüüd tuleb. Kui ma aus olen, siis me oleme saanud jumala vähe oma loomingut teostada. Me oleme teostanud kavandeid, mis on juba olemas ja ehitusfirmad on kutsunud meid appi. Mina võiks öelda, et see Kivila 46 oli mu esimene mural.

S: Mis oli sinu kontseptsioon?

E: Jah

S: See oli kavandikonkurss ja seal rohkem midagi ei muudetud?

E: Jah. Ma ise muutsin seinakõlbulikuks ja töötlesin seda edasi. Ma tegelt ootan neid isiklikke pakkumisi, et tule tee midagi. Ei ole seda olnud.

S: Mitu muralit sa teinud oled?

E: Kurat, siin on see case ka. Ma olen seda hästi palju mõelnud. Me räägime siin muralist, grafitist ja tänavakunstist. Mida mural tegelt eesti keeles võiks tähendada, on monumentaalmaal.

S: Mina olen kasutanud sõna seinamaal

E: See seinamaal on ka mingi sõnakõlks. Inimestele arusaadav, aga akadeemilises keeles on alati kasutatud monumentaalmaali mõistet. Ja siis on veel supergraafika. Mina lahutaksin ära supergraafika ja monumentaalmaali. Supergraafika on minu jaoks selline seinamaaling, mis on graafiline, selgepiiriline. Tänavanimed, selgepiirilised kujundused. Graafika nagu stencil on graafika. Seal ei ole värvi üleminekuid, segamisi, sulatamisi. Minu jaoks monumentaalmaalis on värvid läbi segatud. See on pintslitega läbi maalitud. Seal on monumentaalmaali omadused olemas. Vanasti maaliti niiske krohvi peale pigmentidega. Tänapäeval armastatakse kasutada seda supergraafika sõna, aga mis see siis on. Need on need, vabandage küll, lollid teosed seintel. Mul on opma biif sellega lihtsalt. Ma olen tüdinud sellest selgepiirilisusest. See on siis nagu supergraafika ja seal kõrval on see supergraafika, see muralism. See päris. Ägedalt läbimaalitud suured pinnad. Kõik on tehtud kattevärvidega. Siis on sinna juurde tulnud spreivärvid. Aga see on nagu maal. Monumntaalmaal. See väärleb selle mõiste käsitlust. Kivila 46 oli siis selle järgi teine monumentaalmaal, mis me oleme teinud.

S: Selle supergraafika sa võtaksid siis täitsa muralismi mõiste alt ära?

E: Jaa, ma lahutaks nad täiesti ära. Sest minu jaoks need ei ole sama asi. See on sama, mis meil on ju maalikunstnikud ja graafikud.

S: Kas siis muralismil peaks olema kaks eri liiki?

E: Põhimõtteliselt küll. Või ei, ta ei ole. Me võime siis võtta eesti keeles seinamaalingud, mille alla käib muralism ja supergraafika. Muralism on üldse eesti keeles halb sõna, see on lihtsalt võetud inglise keelest. Minu jaoks on see monumentaalmaal. See on klassikaline akadeemiline mõiste selle jaoks.

1.5 Edward von Lõngus

Edward von Lõngus

Üks Eesti populaarseim tänavakunstnik

10a aktiivset tänavakunsti kogemust

Kurikuulus oma anonüümsuse ja pahapoisi imago poolest. Muraleid ei ole kunagi teinud.

Tartu, Eesti

18.11.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

S: Võime näiteks alustada soojenduseks, et kirjelda oma arengut tänavakunstnikuna. Et, mis see algpõhjus võis olla.

E: Maailma tuleb alati teha selliseks nagu sa ise tahaksid, et see oleks. Mul oli lihtsalt soov. Ma tundsin puudust heast tänavakunstist. Et kui maailmas oleks selline tegelane juba olnud, siis ma ei oleks pidanud seda tegema hakkama. Siis ma oleks midagi muud saanud teha. Aga kuna maailmas veel ei olnud. Karjув auk oli selle koha peal. Eesti kontekstis vähemalt.

S: Saad natukene lahti seletada seda, mis puudu oli?

E: Tänavakunst.

S: Tänavakunsti üldiselt ei olnud?

E: Jah. Aga eks mul on kõik need teised põhjused ka sisulise poole pealt.

S: Kui sa võtad rohkem nagu personaalse lähenemise, mis see kõige suurem ajend on. Mis see põhjus võis olla siis?

E: Teised hakkasid ka tegema. Ma siin sinu nime ei hakka nimetama. Ja siis tundus nagu päris äge teema. Ja siis ma lugesin Banksy kohta ka ajalehest mingil hetkel.

S: Ok. Kirjelda oma kõige ägedamat tänavakunsti kogemust

E: Kõige ägedam on siis, kui mingite seltskondade käia. Ma nii ei oskagi sulle vastata... mis võiks olla see kõige ägedam... tõenäoliselt mingi rooftop äkki. Tegelikult hea näide on see viimane. Mulle meeldib, kui teos hakkab oma elu elama. See Telliskivi saaga oli lahe, mis selle Surmatantsuga toimus. Ma tegin selle hipsteriga Surmatantsu. Ma vaatasin, et mingid piirdelindid on sinna topitud, mind väga ei koti. Siis järgmine hommik läksin mööda, vaatasin, et pool seina on maha lammutatud. Aga kui töömehed jõudsid oma haamriga sinna külge minna, tuli mingisugune tellija või mingi asjapulk, et seda küll ei saa hävitada. See ju hindamatu kunstiteos, kuidas nii. Ja siis nad hakkasid seda seina seest välja lõikama. Saad aru, neist valgetest silikaattelistest sein. Ja siis nad hakkasid mingi relaka sarnase saega lõikama seinast tükki välja, et siis seda hakata transportima kuhugi mujale. Seda oli väga lõbus jälgida. Ma läksin rongi peale ja läksin mööda, nägin, kuidas nad kratsisid pead ja arutasid töömeestega, mida teha. Siis suudetigi päästa. Ma ei tea, mis nad sellega siis nüüd teevad. Siia juurde võib seda ka... see oli ka päris cool, kui see Viljandis see teos ära varastati. Koos planguga.

S: See jalgrattaga, jah?

E: Jaa.

S: Kas sa oskad ka välja tuua mingeid põhjuseid, miks see huvitav on?

E: No, kui teos hakkab oma elu elama, see on hästi äge.

S: Mis on sinu jaoks kõige tähtsam asi tänavakunsti juures? Et kui sa võtad selle asja ära, siis kaotab tänavakunst mõtte?

E: Tänav. Ma ei tea. Või kunst. Üks kahest. Ja vist nii ongi. Ma ei taha takerduda neisse rahvusromantilistesse stereotüüpidesse sellest, mis peaks olema õige tänavakunst ja vale tänavakunst ja milline peaks olema õige tänavakunstnik.

S: Aga kui sa lähtud iseenda tundest.

E: No ikka, seal on see tänava moment kui suhtluskeskkond. Ma ei taha öelda, et kui on legaalne, siis enam ei ole tänavakunst.

S: No, räägime sellest. Miks sa seda ei taha öelda?

E: See ei tohiks olla see defineerib element, kas on illegaalne või mitte. See pole see põhipoint ju. Põhipoint on publiku kõnetamine tema ruumi paigutatud visuaalse vihje kaudu. Kui me räägime tänavakunstist, siis see on see ühiselt jagatud ruum, mis teeb sellest mängust selle mängu.

S: Ok. Kirjelda oma teose loomise protsessi.

E: Seal on nagu mingid mõtted tiksumad peas teinekord täitsa mitu aastat. Seda Surmatantsu, mida ma praegu teen, seda ma ka päris tükk aega oli see mõte, et peaks selle motiiviga midagi tegema, aga siis... ühesõnaga asjad peavad küpsema. Isegi, kui mul on mingi idee, siis ma pean selle ideega mängima. Teeks tast midagi... kuskilt photoshopis või hakkas midagi tegema. Lõpuks ma saan mingi suht ägeda kavandi valmis, aga siis ma pean selle ka eest ära panema, sest ta peab küpsema. Ma näiteks mõni päev hiljem seda sama kavandit vaatan, ma juba näen, et seal on nagu mingid asjad, mida võiks teistmoodi teha. Kui ma liiga vara näiteks teostusesse lükkan, siis ma hiljem nagu lõppteoses näen neid vigu, mis on silumata. Lõppteoses kunstnik ikka näeb vigu, mida oleks võinud teha teistmoodi. Ok, teen kavandi valmis, siis lükkan ta printi, et käsitsi välja lõigata või vektoriseerimisse, et laseriga välja lõikaks. See viimane osa on veel suhteliselt eksperimentaalne. Ja kui ta on variant 1, siis ma panen ta papi peale ja siis hakkavad noad välkuma ja.... Siis tuleb see Pikkade Nugade öö :D Aga see asukoha värk on ka täitsa värk. Jube keeruline on selle õige asukoha leidmine. Eriti kui vahel on õnnestunud 100% õige asukoht leida, näiteks nagu Palamusel. Või seal Väikses Jalas või... see Surmatants Keskkonnaministeeriumi juures. Ma olen ikka püüdnud õiget asukohta valida.

S: Aga mille järgi?

E: Noh, et ta kontekstuaalselt haakuks. Kui sul on see Surmatants Keskkonnaministeeriumi juures, siis ta adresseerib ikkagi Keskkonnaministeeriumiga seonduvalt. Või kui Alasti Keiser on Toompea

juures, siis ta viitab sellele. Tartus mul on viimasel ajal järjest rohkem see probleem, et ma ei tea, kuhu teha, sest ägedamad kohad on kõik ära tehtud. Vahel olen mõelnud, et läheks välja, aga siis on nagu, et kuhu ma siis lähen. A, teisalt on jälle nii, et kõnnid nagu kuskil ruumis, siis tekib hullult palju mõtteid, et näe selle krohvilaigu sisse, siia saaks joonistada silmad ja naerunäo ja siukse asja. Kus koht pakub ette, neid töid teoorias on hullult palju, aga kui ma koju lähen, siis ma unustan jälle ära. Selliseid teoreetilisi kohti tiksub hästi palju ajus. Palju rohkem, kui kunagi saaks teostatud. Ja vahel, kui ma pole õiget kohta leidnud teosele, siis ta ongi jäänud tegemata ja on siinamaani riuli peal. On seda ka olnud.

S: Ok. Sa oled nüüd teinud neid legaalseid projekte. Kuidas sa kirjeldaksid nende erinevust?

E: Legaalsem on mugavam. Ja tõenäoliselt ka igavam.

S: Ei tea, kas see on juhus, et need sõnad nii sarnased on?

E: Eee... vat see, jah. Ma kahtlustan, et ei ole. Kas sellest tuleks värdsõna kokku teha migav? Eee... ses mõttes, et sellist määramatuse elementi on vähe. Ja pinnad on ka ette antud. Vot, see häirib küll nagu. Või, noh, on mõningaseks murekohaks, et sa pead kooskõlastama pinnad, mida sa pole kunagi näinud. Või, noh, ainult kaugelt. Nagu ajavad kaugelt need seinapinnad välja ja kuidas sa teed kohaspetsiifikat kui sa pole enne seda kohta näinud või, kuidas sa tead, et see just haakub nagu. Seesama konteksti küsimus tekib.

S: Mis info sa saad selle asukoha kohta?

E: Ma saan fotod ja nii edasi, aga kui ma kogu seda ümbritsevat ruumi tegelikult ei tunne, siis ma ei tea sellest kohast mitte midagi. Selles mõttes on ta teatavas mõttes konserveeritud.

S: Mida sa mõtled konserveerimise all?

E: Et ta ei ole elus. Tal ei teki sellist vahetut suhtlust keskkonnaga, vaid see on juba natukene meelevaldne. Vabade kätega, illegaalselt, kogu maailm on su potentsiaalne lõuend, aga siis on ette antud, kus sa võiksid teha. Sisu poolest ka muidu ju. Mul on ette määratud, mida ma võin teha ja kui ma tahaks midagi muud teha, siis see on raskendatud.

S: Miks see raskendatud on?

E: Konkreetse pinnaga, mis on välja otsitud. Muidugi mul on ka see vabakava, et siin Euroopa peal

ka ma koguaeg teen vabakava ka, aga lihtsalt nagu teiste tegelastega ja teiste pindade peale eraldiseisvalt sellest legaalsest projektist. Ilma selleta oleks väga nõme. Selle off-programmita.

S: Ma oma töös kirjutan hästi palju tänavakunstist ja muralismist. Sinu kooskõlastatud tööd...selliseid projekte on ikkagi vähem kui muraleid. Kui me räägime muralismist, siis sa ise ei olegi ühtegi muralit teinud?

E: Klassikalises mõttes küll mitte. Ma olen mingeid figuraalkompositsioone teinud - üks sein täita ära erinevate kujunditega. Aga muralit kui sellist, ma ei ole teinud.

S: Kui me võtame sinu kui tänavakunsti sees olev inimene, kes neid protsesse jälgib. Kuidas sa näed muralismi ja tänavakunsti erinevust?

E: Siin on jälle kogu see terminoloogiapundar, onju. Kust sa tõmbad need jooned. Selge see, et muralism ja tänavakunst selle kõige ehedamas tähenduses on midagi muud.

S: Nüüd ma jõudsin sellisele hüpoteesile, et selle asemel, et põhineda sellele, et tänavakunst ja muralism on kaks erinevat liikumist, tuleks hoopis sellele vabale või iseseisvale tänavakunstile uue termini mõtlema.

E: Ma kunagi püüdsin kasutada sellist mõistet nagu gerilja kunst. Et siis nagu seda mitteformaalsust näidata. See nagu iseseisev.

S: Kas gerilja eeldab seda, et on illegaalne?

E: Eee... noh.. Vist küll.

S: Mina ka lähtun sellest, et illegaalsus ei ole eesmärk, vaid tööriist. Kuna siis oled sa oma otsustes vabam, on nii parem teha.

E: Siis ma üritasin välja mõelda näiteid geriljavälisest tänavakunstist. Siis ma suutsin nii palju välja mõelda, et see kui Banksy sinna loodusloomuuseumisse toppis oma asju. Selline tänavaväline. Või sinna Luvre'i. Aga muralitest ja neist asjadest rääkidest. Kuidas sa eristad muna ja kana, need on erinevad asjad.

S: Aga proovi.

E: No, mural on suur ja igavene ja läbitöötatud ja suurelarveline ja tellitud ja.. Tänavakunst on väikseformaadiline, isetekkeline. Mis vastandeid me siin veel välja mõtleme.

S: Ok, võime minna siis huvitavamate küsimuste juurde sinu jaoks. Kui praegu Eestis ka vaadata, siis siin algab suurem muralismilaine. Mis sa arvad, kuidas see võib mõjutada tänavakunsti?

E: Ma arvan, et see on üldiselt tervitatav. See on nagu ikka ühiskonna ilming sellest, et nad on saanud aru, et sedasorti visuaal avalikus ruumis, mis on siia maani reklaam olnud.. Ühesõnaga pildid avalikus ruumis on äge mõte. Ja ma kujutan ette, et see on nagu tänavakunstist välja kasvanud. Ja ma arvan, et see ühiskondliku mõtteviisi toetab ka. Kui inimesed on rahul, et neil on pildid ümberringi, siis see kõik võiks ju toimida koos hästi.

S: Aga kuidas ta mõjutab tänavakunsti kui kunstiliikumist?

E: Jah. Ühepoolseid mõjutusi pole olemas. Tegelikult kõik mõjutused käivad teistpidi ka.

S: Ja kus suunas liigub edasi tänavakunst ja muralism?

E: Seda mult on varem ka küsitud ja kuna ma praegu seda augmented asja katsetan siis seal see kogu virtuaalreaalsuste ja liitreaalsuste värk, seal on seda liikumisruumi nii palju. Võib-olla tekib avalikule ruumile juurde ka see digitaalne lisakihistus. Et siis võib-olla saab sealt ka veel neid liitreaalsusega koostöös olevaid liine välja mõelda. Aga see kõik on väga teoreetiline. Tegelikult ma ei oska siin täheldada mingit spetsiifilist suunda.

S: Seesama see minu skeem. Ma näitaks seda sulle. Näed minu ekraani?

E: Jaa... name-based graffiti, jah? Scribble? Ma üritan praegu välja mõelda... mul vist kunagi vanasti oli midagi sarnast, aga ma seda muralismi ei osanud niimoodi välja tuua. Mul oli vist geriljakunst seal kolmandana. Võib-olla see scribble peaks riivama ka seda name-based graffitit?

S: Huvitav. Aga miks?

E: Sest tag'i kultuur on seal kusagil piiri peal. Tihtipeale see nimekuju on nii ära muudetud, et seda nimekuju seal ei olegi.

S: Jah. Sest selle sodi defineerimisega nägin ma ka palju vaeva.

E: Sodi on müra. See, mis ei kanna sõnumit.

S: Ja see, kelle jaoks ta kannab ja kelle jaoks mitte, on hästi subjektiivne.

E: Seda küll, jah. Aga see on kunstis alati.

S: Ma arvan, et mul ongi nüüd küsimustega kõik. Et see tuumküsimus, mille ümber kõik tiirleb, on see, et kui siin Eesti näitel on praegu muralilaine, siis mis muutuseid see kaasa võib tuua endaga.

E: Üldiselt positiivseid. Aga ma pean nüüd lennuki peale ära minema.

1.6 Kadri Lind

Kadri Lind

Stencibility tänavakunstofestivali ja UIT linnafestivali korraldaja

30, naine

5a seotust tänavakunstiga. Väga hea sisevaade Tartu tänavakunstis toimuva kohta. Urbanist.

Tartu, Eesti

18.11.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

S: Võtame siis esimeseks, kuidas sa hakkasid tänavakunstiga tegelema. Esimene kokkupuude

K: Ma olin mingi 7.-8. klassis ja mu sõbranna isa tõi EKA raamatukogust koju raamatuid ja siis ma tema juures nägin mingeid tänavakunsti raamatuid. Arvatavasti Berliini tänavakunstist. Ja siis ma lappasin neid ja see jäi mulle tugevasti teadvusesse. Ja siis Tallinnas ma hakkasin märkama neid esimesi Tallinna töid, mis oli suudlev Batman ja Robin ja siis üks mees... selline nägu, kus oli ühe silma asemel rusikas. Ja arvatavasti Multistability tööd olid olemas, aga ma polnud näinud veel. Ja kui ma hakkasin bakatöö teemat valima, siis see ei olnud mu esimene valik. Ma tahtsin ühte bändi tegelt uurida. Etnoloogiat õppisin. Aga see kukkus läbi ja ma mõtlesin, et mis on see teine asi, mis

mind huvitab ja ma ei tea, kust see tänavakunst siis tuli. Ja siis läks asi hästi huvitavaks. Mul on ikka tänavakunstiga selline armastuslugu. Kui mulle mingid asjad meeldivad, siis ikka kirega. Kui ma lõputööd kirjutama hakkasin, siis mu ainuke kontakt oli Marika Agu. Ma ei teadnud mitte kedagi teist. Ja kuidagi ma pinnisin talt välja kunstnike nimed. Ma pidin päris palju neid peitma ja natukene valetama, et hoida seda anonüümsust, valetama informantide nimed, aga see ongi osa sellest. Ma mäletan, et Marika andis mulle MinaJaLydia kontakti, aga ta luges mulle ikka sõnad täiega peale, et mitte mingil juhul ei tohi öelda, et tema andis need. See oli nii hull auasi. Aasta 2012, see oli nii põnev aeg. Ja ma kirjutasin MinaJaLydiale ja ma sain nii kurja kirja vastu, et kust sa oled mu kontakti saanud ja kes sa oled enda meelest, et mulle kirjutad. Ma olin nagu appikene, kuhu ma ennast seganud olen. Ma ei taha ju nendele inimestele halba teha.

S: Kuidas sul see õnnestus siis?

K: Mulle tehti tingimused. Mulle öeldi, et sa pead tulema tänava peale kaasa. Ja, et ma pean ise tegema ühe töö. Ja see oli kõik mu lõputöö üks osa. Ja siis ma hakkasin neid intervjuusid järjest tegema. Aga intervjuu on nii imelik vorm, et kui sa paar tundi juttu ajad, siis sa oled teemas nii sees ja täiesti valmis ära armuma sellesse teemasse. See on nii eriline hetk. Võib-olla armumine on vale sõna, aga see kontakt, see jääb aastateks. Ja see võib olla põhjus, miks ma siia maani sellesse kogukonda panustan. Mingi 5 aastat on nüüd mööda läinud. **Ma tahan olla nendele inimestele truu ja neid aidata ja see on mulle hästi oluline.** Hästi isiklik asi tegelt. See oli selline hea lüke tegelikult, et see lõputöö oli. Sest ma sinuga ka polnud kunagi varem rääkinud. Ma mäletan, kui ma nägin sind esimest korda kuskil Gennis ja sa olid Marikaga koos ja ka jumala kuri, et kes sa oled selline. Aga see on normaalne. See etnoloogia eriala on selles mõttes hästi huvitav, et sa pead nii nende sisse minema ja nendest inimestest aru saama. Mul oli uurimusküsimus see, kas tänavakunstnikud on subkultuur. See oli natukene selline formaalne, sest arvata on, et nad on. Aga eks bakatöö ongi selline harjutus, et pead selle analüüsi läbi tegema.

S: Jah. Mis on siis sinu jaoks kõige tähtsam asi tänavakunsti juures? Ilma milleta ta kaotaks tähenduse

K: Ma ei tea, minu peas ma alustan natukene kaugemalt. Mul on selline tunne, et see tänavakunsti ja muralismi asi, et mis teeb selle keeruliseks. Et kui ma räägin tänavakunstist, siis see on kunst, mida teeb kunstnik ja versus tänavakunst kui aktivismi vorm, mis minu peas võib ka teiseneda. See on siis lihtsalt aktivist, kelle üks meedium mingil perioodil võib olla tänavakunst. Kas ta siis sodib või teeb kleepse, aga ta ei identifitseeri ennast kunstnikuna, mis tähendab ka seda, et see võib mingil hetkel teisenduda mingiks teiseks vastuhaku vormiks. Selline üldine vastuhakk, mis võtab erinevaid kujusid, millest üks võib olla tänavakunst.

S: Aga kuidas ta siis tänavakunst on?

K: Vot, siin ongi see küsimus. Mis asi see on siis? Kohati mul on tunne, et see on üks tähtsamaid asju tänavakunsti juures. Kes annab kunstilise väärtuse. Ja mul tekivad need käärid, et see on siis institutsioon, mis nimetab midagi kunstiks või mitte.

S: Aga tänavakunsti puhul?

K: Tänavakunsti puhul mul on täiesti suva. Minu poolest seda kunsti ei peaks seal olema. Kui ma seal Nuartil ka käisin, ma ütlesin ka, et mul on jumala suva, kas see on kunst või mitte. Ja lauast inimesed, olid nagu halleluuja. Inimestel veits on vist kopp ees, sest mõne kunstniku üks arenguetapp on olnud tänavakunst ja nüüd ta on kujutav kunstnik. Näiteks nagu see Ian Strange, kes teeb installatsioone. Ta on tänavakunstist juba ammu välja kasvanud.

S: Aga mis siis on kõige tähtsam asi tänavakunsti juures?

K: Kui ma seda lõputööd kirjutasin, siis ma tundsin, et halleluuja, tänavakunst kui selline päästab mu.. Või annab mulle uue hingamise.. Ja see on see aktivismi pool. Inimene ei pea andma kellelegi aru, ta ei pea muretsema selle eest, kas ta oskab joonistada ja veel vähem selle eest, kas see on kunst või mitte. Ja see illegaalne pool seal, see on suva minu jaoks. See on juhtumisi illegaalne. Aga see, et sa... kui me jõuame avaliku ruumi juurde, siis paratamatult on avalik ruum politiseeritud ja iga asi, mis sa avalikus ruumis teed, on poliitiline. Ja iga kooskõlastamata akt avalikus ruumis on poliitiline. See on ikkagi vastuhakk. See on võimumäng. Avalik ruum on võimuväli. Sa võid lihtsalt 24h ühe koha peal hüpata lihtsalt ja see täidab sama eesmärgi. Sa tõmbad inimesed samamoodi oma kuubikust välja ja paned nad mõtlema. Paljud tänavakunstnikud ütlevad, et tahavad murda, kuidas inimesed on keskkonda tajuvad ja mõtestavad. Ja minu jaoks on see kõige armsam pool tänavakunstist, et sa ei pea.. Kui ma räägin enda tänavakunstniku identiteedist, siis mina, kes ma arvan, et ma ei oska joonistada, see on minu jaoks ülivabastav. Ma saan lihtsalt minna, sest mul on sõpradega hea aega veeta sellises vormis või ma tahan lihtsalt midagi kuhugi kirjutada. Sest ma tunnen retsi ühiskonna taaka, mis puudutab igasugust loometööd, et igalpool on igasugused filtrid, aga tänaval neid filtreid ei ole. Ja see on üliriline asi. Samal ajal kõige suurem filter ongi see avalik ruum. Teine asi on see, et mis sellega pärast saab ja kogu see mänguline element.

S: Kui lühidalt mõelda Stencibility ja UITi eesmärkide peale, siis mis need võiksid olla.

K: Need on hästi erinevad. Sest Stencibility tegeleb selle kogukonna nii öelda elus hoidmisega. UITil ei ole sellist kogukonda. Aga selle ümber on tekkinud aja jooksul kogukond, vabatahtlikud ja inimesed, kellele meeldib, mis me teeme. Võib-olla sellest saab üks kord subkultuur. Aga tänavakunsti kogukond on midagi teistsugust. See ka, et see on illegaalne, sest see on nii hull liim inimeste vahel. Et nad koos teevad valesti midagi niiöelda. Mul pole kunagi olnud nii lihtne rääkida mingite inimestega, kui tänavakunstnikega. Ükskõik, kust inimene pärit on. See on subkultuuridel igalpool ühesugune. Kui on inimene, kes kuulab näiteks The Clashi ja ta saab kokku teise sama bänfi fänniga, siis neil on midagi öelda üksteisele, sest see on subkultuur. Tänavakunsti puhul on täpselt sama asi. Võib öelda, et Stencibility kasvas välja olemasolevast kogukonnast eksju, aga UIT kasvas välja üksikindiviidide soovist ja nüüd me kasvatame seda kogukonda. UITil on see hariduslik pool veel olulisem kui Stencibilityl, noorem festival ka, aga seal on palju vaja õpetada. Õpetada on vale sõna, pigem avada. Aga nad muidugi on kattuvad teemad, mis puudutab seda aktivismi. Et on õigus arvata ja paremaks teha seda.

S: Ja mis on siis viisid selle eesmärgi saavutamiseks?

K: UITi näitel on see, et ma tegin magistritöö ja analüüsisin seda. Tore küll, me tahame muuta, kuidas inimesed tajuvad oma linna, aga minu põhi hüpotees endale oli see, et mis siis, kas see muudab ka siis midagi. Ja tulemus ongi selline, et seda ei saa nii lühikeses võtmes mõõta. Tänavakunstil on nii mitu erinevat kihti, kuidas ta mõjub. See mõju võib olla aktiivne või passiivne. See, et sa paned rohkem tähele... keskkonda näiteks. See, et sul tekib minngi isiklik side keskkonnaga. Näiteks linnatuurid. Keegi räägib sulle mingit juttu seoses mõne kohaga ja siis on hästi tähtis see emotsioon, mis sa sealt saad ja tekib isiklik side selle kohaga. Et on suured ajalood ja väiksed ajalood ja väikseid ajalugusid tekib linnale koguaeg juurde. Ja see on hästi tähtis. Sest üldjuhul me linna tajume hästi funktsionaalselt, et ma tulen siit ja lähen sinna. See on see esimene tajukiht. Aga inimesed on sellised emotsionaalsed olendid ja siis tekivad alternatiivsed tajupunktid läbi nende väikeste sündmuste. Mingid mälestused ja sellest formuleerub kokku linnapilt, mis on ühest küljest väga abstraktne ja ei tähenda midagi. Samahästi. Sama ajal see võib tähendada hästi palju. Et kui mul on nüüd see rikastatud linnapilt, siis mis vahet sellel nüüd on. Samahästi võiks jumalast tuim olla. Aga lihtne vastus on see, et mingitele inimestele meeldib lihtsalt nii ja see tekitab hea tunde. Ja see ei ole ka väike asi. Aga teine asi, millele ma loodan, et positiivsete näidete abil. Näiteks pidu on kuskil kummalises kohas või siis on kunstitöö mingis kohas, sa hakkad seda kohta rohkem märkama ja siis hakkad ise ka rohkem mõtlema. Et siin on mingi mahajäetud maja, ma tahaks siia kohviku teha äkki. Sa hakkad ise välja mõtlema, kuidas seda linna muuta. Ja siis saavad inimesed aru, et linna ei loo linnavalitsus, vaid inimesed ise. Ja see on Eesti ühiskonnas ülioluline, sest me oleme välja kasvanud Nõukogude Liidust.. Viimati. Ja see on meeletult marrastanud meid ja me siia maani kasvame sellest välja. Inimesed on

passiiv-agressiivsed ja kui keegi midagi teeb, on hästi lihtne vihane olla. Aga festival on nii hea tööriist, et positiivsete emotsioonide abil muuta seda, kuidas tunned linna. Mitte see, et midagi on halvasti, vaid "oo, siia võiks midagi mõnusat teha". Ja see on väga oluline nihe, et sa ei tee mingit.. Ma ei tea... konverentsi. Sest inimestel on seda üliraske haarata. Aga sa lähed hoopis peole ja me lihtsalt blästime su aju pooleks lähedate asjadega ja siis sa lähed koju ja mõtled, et mul on siin ka üks kangialune, teeme siin ka midagi. See tänavakunsti teema on samamoodi. Et sa näed mingeid asju ja Tartu tänavakunst on tõestanud, et inimestele meeldivad need asjad. Siis inimene hakkab mõtlema, miks need siin ruumis on ja kas ma saaksin ise midagi juurde teha. Linnaruumis sa peaksid teadvustama enda rolli, et kas sa oled passiivne vaatleja või sa oled osaleja. Ja see on ülisuur muutus. Ja see on suur psühholoogiline muutus, kuidas me oma keskkonda talume. Ja mõned inimesed ei tajugi oma aktiivsust. Aga kui sa muutud aktiivseks, siis sa hakkad ise ka panustama. Meil on korraldajad, kes toodavad mingeid seinamaale, aga tegelt kõik võiksid panustada. Jah. Nüüd see raske küsimus on see, et kellel on hea maitse. Nagu see Karlova tassikoogiga, et "vuhuu, teeme seina peale midagi ägedat" ja see lõpptulemus on katastroof. Mis sa siis teed... see on pähkel.. Mis sa siis teed. Siis tuleb jälle mingi väike kamp, et teeme selle ilusaks. Ja siin on jälle see kunsti aspekt. Siin on sada seisukohta ja sada teooriat, kes ma olen eksju. Ma olen nii mitu aastat sellega tegelenud ja ülipõnev on, aga vahepeal on nagu liiga ülekeemine.

S: Need muralid ajavad mul ka juhtme kokku. Ei tea, kuidas seda lahendada. Omanikud kardavad vastutada. Ja siis tulevadki mingid lilled ja liblikad. See galerii formaat võib olla lahendus, et muralid, mis muutuvad koguaeg.

K: Jaa. Seda võiks katsetada. Sest ma täna sõitsin jälle Edgariga ja ta jälle korrutas mulle, et kunst on ikkagi elitaarne. See ei saa olla odav asi. Samamoodi nagu hea arhitektuur. Ja see on põhjusega kallis. Ja miks see seinamaal ajab juhtme kokku, siis see on nii kättesaadav. Et kui tänavakunst on selline kiirkunst, siis inimestel tekib mõte, et kõik saavad teha seda nagu ja siis hakkab igast jama tulema. Tänavakunst on koguaeg võidelnud selle elitaarse kunsti vastu, et paneme sinna galeriisse selle raami ja siis vaata, kas sa oled ikka täitsa mees või mitte. Ja ma tunnen, et meie tasu ongi see, et vat ongi, see maksab nagu kätte. Et tehke, mis tahate, aga see maksab mingil kohal kätte.

S: Aga kui ta on tänavakunsti skaalal

K: Jah. Just! See on see skaala küsimus. Et väike maja võib olla enda tehtud, aga suur maja arhitekti. Kui võtta niimoodi.

S: Sest väiksel skaalal tekib ta ikkagi dialoogi vormis. Ja ta kaob ja täieneb ja muudetakse. Ja kui on väga nõme tänavakunsti teos, mida ma suudaksin oma vahenditega muuta, siis ma kunstnikuna muudaks seda. Kui põhineda ideele, et see süsteem ise ennast koguaeg reguleerib, siis ta toimib. Aga muralid ei reguleeri ennast. Nad on nagu püsivamad.

K: Jah. Täpselt nii ongi.

S: Ok. Vaatame neid küsimusi ka siis veel. Kui sa korraldad Stencibilityt kuraatori positsioonilt. Kuidas sa valid kunstnikud?

K: Ma olen meeletult palju vaadanud töid kogu aeg. Ja mingid inimesed erinevad sellest massist minu jaoks. See on hästi subjektiivne, aga see on ka ikkagi kuraatorifestival. Sellega on ikka nii, et kas see meeldib mulle või mitte. Ma mõtlen ikkagi oma publiku peale ka, aga enda maitse ikkagi. See on hea küsimus. Mul tulevad need poolakad meelde. Sepe on siia maani üks mu lemmikuid. Tal on ju grafiti, aga muralid on nii maalilikud. Ongi nii, et mingi hetk maalikunsti ei olnud üldse muralites. Nüüd juba on. **Ma näen igasuguseid ekspresioniste, kõik voolavad nüüd seinamaalinguid tegema**, aga tol ajal Sepe õudsalt hakkas mulle silma. Hoopis teistsugune käekiri.. Lihtsalt stiili mõttes väljapaistev. Mis ma nüüd vaatan? Silma hakkavad kohaspetsiifilised tööd ikkagi. See on hästi oluline. Nüüd ma vaatan hoopis teistmoodi, sest see **muralivärk on nii küllastav olnud, et pigem vaatan väiksemat skaalat ja ruumipaigutust**. Koguaeg otsin mingit alternatiivi ja inimesi, kes on edasi mõtlejad. Läheksid sellest meediumist kuidagi edasi. Selliseid progressiivsemaid tüüpe. Grafititüüpidega ongi nii, et see on lahe fenomen ja miks see on lahe, on see, et see on muutumatu. Aga kui ma teen iga aasta festivali, siis see ei ole mulle piisav. Ma tahan ikkagi leida igal aastal midagi erinevat. See grafiti nagu tunduks mulle siis huvitav, kui ma kuraatorina paneks nad mingisse uude situatsiooni.

S: Kui mõelda selle muralismi ja muralismilaine peale. Mis see põhjus võib olla, miks tänavakunstifestivalidel on enamjaolt muralid programmis?

K: Ma arvan, et sellele on hästi lihtne ja inimlik vastus. Ma arvan, et see on sellepärast, et... proovilepaneku pärast. Korraldajana tundub see hästi loogiline. Et sa võtad mingi kunstniku ja tahad talle midagi pakkuda eksju. Mingit võimalust, midagi huvitavat, mida teha. Tee parem legaalselt, saad rohkem aega nokitseda. Ohhoo, äkki sa tahad veits suuremalt teha. Äkki sa tahad veel suuremalt teha. Ma arvan, et see on mingi selline asi. Tõesti, kui sa juba teed ja mõnus on teha.... inimesena teeks veits suuremalt. Mul on selline tunne, et seal ei ole midagi keerulisemat. Samamoodi nagu, mis mõttega pahaks panna seda, et tänavakunstnik tunneb, et ta tahab oma töid müüa või galeriisse panna või... See on... inimesena sa ka otsid koguaeg ju arenguid. Ma

arvan, et see ongi kivi organiseeritjate kapsaaeda. Võiks ju mingit muud alternatiivi pakkuda. Mingit teistsugust arengu asja. Kuna see kunstimaailm on nii kohutavalt traditsiooniline, siis see on sõitnud sinna maailma sisse hästi loomulikult ja hästi vaikselt. Nagu mida me Stencibilityga proovime pakkuda, on midagi teistsugust. Mõelda kastist välja. Sest tänavakunst on läinud nagu supermugavalt sinna kunstikasti nagu viihtu. Me ise nägime ka ju seda. Nuartil oli see McCormick, kes oli esimeste grafititüüpide seas. Noh, anti võimalus. Inimesed võtavad võimalusi vastu, noh. Sul endal on muidugi võimalus valida, kas võtad vastu või ei. Siin ei ole midagi huvitavat, see on nii igav probleem, sest meil on ju võimalus mõelda, mida sa pakud siis nagu. Pakuks midagi eriti imelikku. Kui me vaatame tänavakunstifestivale, siis ülipaljud ongi siin vahepeal tulnud rongi peale lihtsalt muralifestivalidena, kellel ei ole mingit ajalugu tänavakunstiga. Need on täiesti tavalised kultuurikorraldajad või klassikalised kunstimaailma inimesed. Neil ei ole aimugi, mis seal tänavakunsti skeenes toimus ja muidugi teevad nad asju omamoodi. See on nii imelik. Ma olen nii palju mõelnud selle kirjutamise peale. Kui me kirjutada ei osanud, siis me joonistasime oma koopa seinale. Ja see on ikkagi meie surmaga seotud. Et on surm ja siis väike lootus, et ma teen midagi jäädavat kuskile ja keegi näeb ja mäletab mind. Ja kui ma teen midagi veel suuremat, siis on veel suurem lootus, et keegi näeb ja mäletab mind. Sest ega me ei oska eriti toime tulla sellega, et me lähme siit minema ja me ei tea, millal, sest päris mõnus on midagi jätta. Ma arvan, et see on üliloomulik, aga ma ei saa aru, miks siia maani tehakse ahaa ja ohhoo, et keegi joonistab seinale. Minu arust see on imelik. Sest kui me oleme nullist saati oma ajaloo vältel seintele kirjutanud ja joonistanud, siis küsimus on selles, miks me oleme üllatunud. Miks see siia maani mingi teema on. Selles ma ei saa küll aru. See on pigem imelik mulle. Sellest ma sain siis aru, kui ma käisin seal tag`imise konverentsil.

S: Kuidas see muralismi populaarsus tänavakunsti mõjutab?

K: See viib mu mõtteliselt kuhugi sinna, et miks inimesed tänavakunsti teevad. Ja mulle väga meeldib see sotsiaalne aspekt. Et kui see on sisu ja asja põhjus, siis ei juhtu tänavakunstiga mitte midagi. Kui aga arvestada sellega, et inimkonna ajaloost peale on seinte peale joonistatud, siis tänavakunstiga ei juhtu midagi. See, et Tartus nii palju tänavakunsti on, see on ju ainult ühe seltskonna pärast. Kutsumise pärast. Omavahel kokkulepitud traditsiooni pärast.

S: Ma arvan, et Tartu tänavakunst ongi üks suur erand.

K: Ma ei tea. Kas on? Kui vaadata maailma tänavakunsti, siis see kamp ei ole ka teab mis suur. Aga lihtsalt sellel kambal on mingi ülisuur energia ja tahe ja siis nad lihtsalt produtseerivad räigelt. Sest ma ka alguses arvasin, et tänavakunstnikke Tartus on ikka rohkem. Aga mis see mõjutab meie linnapilti see muraliteema, seda see mõjutab palju. Sest kõik läheb väga värviliseks. Ja mul

on see küsimus, et kui kõik on hästi hall ja kõik on hästi kirju, kas see pole siis seesama. Kui meil on hästi palju keskkonna stiimuleid, siis me muutume samamoodi tuimaks. Kunagi kui 19 sajandil koos industrialiseerimisega tekkisid suured metropolid maailmas, siis tuli ka välja, et inimesed muutusid ülituimaks, sest keskkonnas on nii palju stiimuleid - heli, müra, hästi palju inimesi, maju. Ja siis üks teoreetik kirjeldas seda plasee olekuks. Nagu tuimaks. Ja mul on tunne, et nende muralitega on samamoodi, et kui sul keskkond nii hullult tulistab, siis sa samamoodi ei pane tähele. Siis peaks mingi uus kiht olema. Sest mina mõtlen ka asjade peale, kuidas me hakkame liikuma tulevikus. Millega me sõidame ja mis tähendab see, et me nii kiiresti ühest kohast teise liigume. Ja kuidas see muudab minu ruumi ja maailma taju ja olekut inimesena. Tänavakunst selle sees on tore, aga see on pisike detail. Aga muralid muidugi võtavad hästi suure ruumi enda alla. Mul on hästi palju olulisem küsimus see, kas see mural tekitab rohkem suhtlust inimeste vahel. Sest see on edasiviiv jõud, mitte mingi visuaalne materjal.

S: Ja visuaalne materjal stimuleerib seda suhtlust?

K: Ma ei tea. Ma tahaks täiesti uurida, kui kaua sa paned seda muutust tähele. Kaua see mural stimuleerib sind. Sest tänavakunstiga ongi see, et see on ajutine. Tuleb ja lööb nagu pussnuga, aga kui sa selle murali litid sinna nagu mingi kümneks aastaks, siis kaua sa seda märkad. Mingi aasta või kaks vä? Natukene aega paned tähele ja siis see nagu on seal lihtsalt. Et neid asju võiks ju vahetada tihedamini, aga suured asjad jäävad raha taha. Pigem mul on tunne, et võiks olla mingi lähedam arhitektuur, siis ei peaks neid nõmedaid halle auke täitma muralitega. Oleks lihtsalt lähedam linnaruum - pargid ja kõike saab ju teha linnaruumis.

S: Muralite tegemine on juba mingite vigade parandamine.

K: On ju. Kui me käisime seal Poolas, siis me vaatasime ka, et need olid need sõja laastamiste augud. Et see teeb mõne koha soojemaks ja kõik need põhjused. Aga kui see koht alguses ei olekski külm, siis ei peakski seda sinna panema. Siis saaks valida mingi päriskoha, see oleks hulga erilisem. See, et meil on mingi 50 täiesti masendavad hruštšovkat on probeelm iseenesest. Tore, et nende peale saab maalida, aga miks see kohutav arhitektuur üldse meil siin linnas on.

S: Mhmh. Aga kuhu see globaalselt liigub muralism praegu?

K: See mind küll huvitab tegelikult. Kui mõelda liikumiste peale, siis mida mõtlevad lapsed, kes kasvavad üles värvilises linnas. Laps on minu arust hästi palju vastuvõtlikum keskkonna mõttes. Mina lapsena kujutasin ette, kuhu ma saaksin onni teha. Iga asi keskkonnas stimuleeris mind mõtlema, mida saab kuhugi teha ja kes seal elab. Ja tänavakunst on ka mingi lapsepõlvetu

tagasi toomine. Aga kui lapsed kasvavadki üles, ütleme linnakeskkond on galerii või muuseum. Ma arvan, et lastele see võiks ka lähedalt mõjuda. Et kui ma olen laps ja tulen kodust välja, siis ükskõik, kuhu ma ka ei vaata, on karakterid ja värvid. See peaks fantaasiale olema ju päris hea. Nagu pildiraamatus elaks. Aga kas see muudab su nagu loomingulisemaks inimeseks. Et lapsepõlves mind küll arhitektuur ei mõjutanud, aga kui ma mõtlen raamatute peale, siis need illustratsioonid. Ma mäletan, kui detailselt ma jäädvustasin mingeid joonistusi oma aiju. Et kui need samad joonistused oleks kogu minu täiskasvanuks saamise aja minu visuaalses pildis. Ma ei kujuta ette.

S: Päril huvitav järeldus. Me jõuame selleni, et muralite suurim erinevus on see, et nad on hästi kaua. Ja see tuleb jälle nende suuruselt.

K: See on fakt, et kunst inimestele mõjub hästi, aga kuidas täpsemalt. Et kui sa näed neid muraleid koguaeg. Kas see paneb tahtma rohkem joonistada või asju nägema või sa oled lihtsalt vaimselt tervem inimene. On uuritud küll seda, et kui inimene kõnnib erinevates piirkondades. Et kui ta kõnnib kuskil laos ääres, kus on lihtsalt tühi sein või ta kõnnib kuskil tänavakesel, kus on palju kohvikuid ja parke. Siis kuidas ta ennast tunneb. Seal on näha muutused, et sa kõnnid palju aeglasemalt, kui sa oled endale meeldivamas kohas. Mulle on alati meeldinud tänavakunsti juures see idee, et kui inimene kolib näiteks kuhugi, siis ta nagu kodustab seda oma keskkonda. Et iga kord kui mööda kõnnid, paned ühe kivi teise otsa või mingi väike muutus. Aga läbi selle muutub see keskkond sinu omaks. Ja see on ikkagi ülitähtis oma näitel võin öelda. See sitaks rikastab argipäeva. Tänavakunsti juures on ikkagi see mänguline element nii tähtis. Me õpime läbi mängu ja suhtleme läbi mängu. Ja tänavakunsti puhul on see kontakt võõraga. Kuidas keegi tõlgendab su tööd ja.

S: Mul on küsimused otsas põhimõtteliselt.

K: Näitad mulle seda skeemikest ka v?

S: A jaa. Ma polegi seda veel näidanud v?

K: Scribble ja name-based graffiti... aha. Kas sa semiootikas oled tuttav sellise lähenemisega nagu "the medium is the message". Tänavakunsti puhul on ikkagi see, et ma üldse teen tänavale, on ise nagu sõnum. Mul tuli praegu mõte, kuidas need muralid ikka asja muudavad. Et kui me räägime kunsti elitaarsusest, siis kui kunst on suletud galeriidesse, siis mingi rühm inimesi ei näegi kunsti, see on neile suletud. Aga muralid avavad kunsti igaleühele. Ja see ei ole väike asi. See on revolutsioon. See on suur muutus. Me oleme nii harjunud sellega, et lähen galeriisse kui tahan,

aga ajaloos on see olnud nii kinnine mäng. Ma olen ikka ülikriitiline kõige suhtes, mis puudutab institutsioone. Mõnele ikka üldse ei istu see. Ma olen ise kuidagi kogemata sattunud siia kunstimaailma nüüd. See, et mina tegelen tänavakunstiga ja nemad on seda ka nii tõlgendama hakanud, ei tähenda, et ma kunstimaailmast midagi jagaks nüüd. Me oleme väga imelik vahepunkt nüüd.

1.7 SÄNK (Danil Taro)

SÄNK (Danil Taro)

Grafitikirjutaja, tänavakunstnik ja muralist

30, mees

Üle 10a seotust tänavakunstiga

Üks vähestest Eestis, kes elatub professionaalse muralistina. Teeb enamjaolt tellimustöid kellegi teise ideele.

Võru, Eesti

01.11.2017

Tänavakunsti ja muralismi erinevuse tajumine

Tänavakunsti korraldamise mõju tänavakunstniku tegevusele

Tänavakunsti korraldamise mõju linnaruumile

Definitsioonid ja Sirla tänavakunsti klassifikatsioon

Enda tegevuse eesmärk

Vahendid selle saavutamiseks

S: Siin on see minu tehtud mõistete süsteem. Katuserterminina kasutan ma mõistet kunst avalikus ruumis ja seal siis on kolm kõige aktiivsemat kunstiliikumist grafiti, tänavakunst ja muralism. Ja nagu sa näed, need üleminekud ei ole järsud, seal on seda kattuvat ala hästi palju.

D: Näiteks nagu kleepsud. Need võivad käia ju nii tänavakunsti kui grafiti alla.

S: Jaa! Täpselt. Aga ilma, et ma näitan seda oma tabelit, mis on sinu jaoks grafiti ja tänavakunsti vahel kõige suurem erinevus?

D: Mulle lihtsalt tundub, et mulle on lihtsam nii mõelda, et kui vaatad neid tehnikaid. See tehniline pool. Kui võtta mingisugune nägu, näiteks kui stencli tehnikas on tehtud, on minu jaoks see kohe tänavakunst, aga kui on spreiga tehtud, siis ma hakkam juba mõtlema, mis see on - kas see on grafiti, tänavakunst või muralism.

S: Aga kui sa teed vaba käega spreiga mingi karakteri?

D: No vot. See ongi selline asi, et ei teagi, mis asi ta on..... Ei tea

S: Siis peaks mu skeemi peal olema uus "ei tea" lahter...

D: Kui mõelda, et on selline hip-hopi karakter, siis ta läheb nagu grafiti poole. Kui kõrval on mingisugune tähtede värk.

S: Grafitis on ilmselgelt tähtede kirjutamine tähtis

D: Jah. jah. Grafiti on see, kui on tähed. Siis on grafiti. Sellega on lihtne. Ja siis on erinevad stiilid - throw-up ja wild style ja kõik need

S: Sina teed näiteks viimasel ajal kitsi. Kas see on siis tänavakunst või grafiti?

D: Seda ma pean rohkem tänavakunstiks.

S: Kuigi teed vaba käega purgiga täpselt seda sama tehnikat kui grafitis?

D: Jah

S: Siis on tehnika põhjal raske eristada?

D: Ei, ma mõtlen nagu... Jah. ei saagi. Aga grafitit näiteks ei saa stenciliga teha.

S: Aga kui on tag stenciliga? Ma olen näinud, kui on tag ka olnud stenciliga

D: Jah. Samamoodi kleepsud ka. See läheb nagu grafiti stiili alla, aga ta nagu.... Seal ongi nagu, mõned kohad on ülirasked. Ma olen enda jaoks selle niimoodi selgeks teinud, et kui sa ei saa aru, mis see on, siis on grafiti. Kui sa saad aru, siis on tänavakunst.

S: Vau. See on päris hästi. Sina kui keegi, kes vaatab kõrvalt või sina isiklikult?

D: Ei, kõrvaltvaataja.

S: Sest, et üks asi, mille järgi eristada. Nagu sisu järgi.. Sa võid mind parandada, kui ma eksin, siis grafitis on eesmärk oma nime levitamine.

D: Jah.

S: Aga tänavakunstis see nime levitamine on nagu üks mitmest. Et nagu tähtsam on sõnumi levitamine.

D: Ma arvan, jah, et rohkem on see idee edasi kandmine. Ma arvan, et mõlemal on see *all city* mäng, et teen kõik kohad täis. Mida rohkem, seda uhkem.

S: Tõsi. See on nähtavus siis... et sinu nime on igal pool.

D: See on mõlema puhul nii, jah.

S: Üks asi, mida mina mõtlesin, on, et kui arusaadav on see kõrvaltvaatajale. Grafi jaoks pead sa olema seotud selle jaoks, et aru saada.

D: See on nagu joonistajatelt joonistajatele.

S: Jah. Selline lähiringkond. Girlfriendid ja kõik see. Aga see on meelega? Teadlikult hoitaksegi kitsast ringi?

D: Ma ei usu, et see meelega on. See on lihtsalt selline stiil.

S: Sest kui sa teed nii abstraktseid tähti, siis oleks väga naiivne oodata, et keegi sellest midagi aru saab.

D: Aga see ongi nagu... üks uus sõna, mida ma enne polnud kasutanud. Mind nimetati trans-grafiti kunstnikuks.

S: (naerab)

D: See natukene ehmatas mind.

S: Aaa... see oli see Mextonia värk?

D: Jah. Aga see trans...

S: Sest, et see on nagu trans gender?

D: Ja-jah.

S: (naerab)

D: Selle mõtte oli see, et grafiti joonistaja, aga kes teeb tööd niiõelda teiste heaks.. Teiste jaoks.

S: Kui palju sa teed siis grafitit ja kui palju muralismi? Või kui sa kõigi nende kolme vahel jaotad ennast. Tänavakunst ka.

D: Ma arvan, et põhiliselt tellimustööd on kõik muralid. Praegu ma teen rohkem tänavakunsti asja. Näiteks need hirved ja asjad. Grafitit ma ei ole.... Aa, jah.. Grafitit teen ka ikka. Ma arvan, et kõike sama palju.

S: Milline on su kõige ägedam tänavakunstikogemus?

D: Mis on juhtunud v?

S: Jah

D: (pikk vaikus)... ma ei tea, neid on päris palju

S: See võib olla ka esimene suvaline, mis pähe tuleb.

D: Nüüd ei tule mul midagi meelde.

S: Ok. Järgmine kogemus on, mis on parim kogemus festivalil. Et ma tahaks teada, kuidas omaalgatuslik ja teiste poolt organiseeritud omavahel erinevad.

D: Ma arvan, et kõige ägedam kogemus on... tavaliselt on need sellised, mis tekitavad kõige rohkem adrenaliini. Kui jooksed turvamehele vastu, sest sul ei ole muud teed. Sa mujale lihtsalt ei saagi joosta, ainult talle vastu. Ja teie vahel on 2 meetrit ja jooksed vastu raudtee rööpaid ja ikkagi saad temast kuidagi mööda. Ma arvan, et see on päris lahe kogemus.

S: Ok. lahe. Adrenaliin.

D: Ja igasugused sellised jam'id on lähedad. Neid nii tihti ei toimu, aga ikka toimuvad.

S: Kuidas saaks festivali olukorras sellist adrenaliini tekitada kunstnikule?

D: See on võimatu. Aga... adrenaliini ikka saab. Samamoodi kui sa kuhugi hästi kõrgele joonistad. Midagi hästi suurt.

S: A... nagu muralit?

D: Jaa

S: Aga mis seal siis tekitab seda?

D: Ma arvan, et kõrgus.

S: Kõrgusekartus v? Ja suured masinad, mida peab taltsutama?

D: Jah. Ma arvan, et lihtsalt kõrgus. Sellega harjub ka pärast ära. Alguses on adrenaliini tekitav.

S: Ok. Kas sa pigem tahaksid rääkida grafitist, tänavakunstist või muralismist?

D: Pean mingi teema valima?

S: Ei, sa võid öelda, et kõigist kolmest ka. Lihtsalt siis ma tean, kuhu poole teemat suunata. Muidu räägin koguaeg muralismist, aga sa tahaksid hoopis gräfitist rääkida.

D: Ei, ma võin kõigest rääkida.

S: Mis on sinu jaoks tänavakunsti juures kõige tähtsam asi? Et kui sa selle elemendi ära võtad, siis ei saa seda enam tänavakunstiks nimetada?

D: Tänav.

S: Et tänavakunstniku tehtud töö galeriis on, siis ei ole enam tänavakunst?

D: Jah. Siis ta on tänavakunsti stiilis tehtud töö lõuendil. **Tänavakunst on 24 kõigile tasuta kättesaadav.**

S: Aga näiteks mingi purskkaev või kuju

D: Et kas ta on tänavakunst? Ma olen mõelnud küll, et on. Majad on ka tänavakunst.

S: Väga hea.

D: Kõik, mis on tänaval ja on kuidagi loominguuga seotud, ongi tänavakunst. Mina näen seda niimoodi.

S: Aga mis gräfi juures on kõige tähtsam?

D: Et mängus on see nimi. Et kui algselt oligi see nime kujundus erinevat moodi, siis ma arvan, et see ongi kõige tähtsam. Või kui sa nime ei kujunda, teed mingit abstraktset asja, siis see on stiili levitamine.

S: Kui sa ei tee tähti, siis on see stiili levitamine?

D: Jah. Kuigi isegi kui ta on abstraktne, siis seal ikkagi kuskil seal on tähed ka peidus. Nii, et kui nimed ära võtta.

S: Mhmm.. aga muralismil?

D: (pikk vaikus) ... kui muralismil ära võtta selline asi nagu taust. Kui gräfil võtta ära taust, on ta ikka gräff. Kui tänavakunstil võtta ära taust, on ta ikka tänavakunst.

S: Taust nagu backstory?

D: **Ei, nagu pildil mingi taust. Ma mõtlesin nii. Aga see ei ole üldse õige mõte. Ma arvan, et muralism see on nagu mingi kontseptsioon... aga samas ei ole. Muralism võib mingi väike jooksev muster ka olla. Ma arvan, et... Muralismi juures on kõige tähtsam see sein. Et ta on seina peal. Tänavakunst võib ükskõik, kus olla. Aga ma ei kujuta ette muralismi kuskil mingi postkasti peal. Sinna sa ei tee muralismi. Gräffi võid sa ka igale poole teha... auto peale ja.. Tänavakunsti ka. Aga muraleid teed ainult seina peale.**

S: Mhmm... midagi, mis on seina peale.

D: **Aga kui öelda muralism, siis ma kujutan kohe ette, et seal on mingi kontseptsioon, story taga. Kui gräfitil on ainult täht, siis muralismi juures, seal läbi mitme elemendi põimumine. Kui näiteks**

tänavakunstis on ainult karakter... näiteks.. Siis muralismis on täht, karakter ja veel mingi asi. Seal on mitu asja omavahel.. Kuidas öelda.. Töötavad omavahel.

S: Mul on veel viimane defineerimise küsimus. Kui tänavakunstist, gräfitis ja muralitest ja kirjutatud päris korralikult, siis üks asi, mis mind huvitab, on sodimine. Kust läheb see piir? Mis asi on sodi?

D: Jaa.. Oot, ma mõtlesin selle muralismi juures, et ma ei tea, aga kindlasti on muralismi juures mingi selline asi ka, et muralism ei lähe teatud asjast alla poole.

S: Nagu suuruse poolest?

D: Jah. Sa ei saa muralismi teha mingi postkaardi suurust.

S: Mhmmh. Aga kust see suurus umbes võiks minna?

D: See oleneb, mida me võtame muralismi alla. Muralism, see on ju lihtsalt joonistus seinal. Sama postkaardi suurust saab ka seinale teha.

S: Et on suur sein ja väike pilt?

D: Jah. Ma arvan, jah, et muralism on kuidagi, ma ei oskagi seda täpselt lahti seletada. Kui on suur maja ja seal värvida kõik telliskivid valgeks ja üks värvida mustaks. Kas see on ka siis muralism?

S: (naerab)

D: Ma ütleks, et on. See on lihtsalt väga minimal.

S: Jah. Väga kontseptuaalne.

D: Ja sa võid väga väikese täpi teha. Lihtsalt pintsliga tõmmata. Hardcore minimal.

S: Aga, mis asi on siis see anti-tänavakunst. Tänavakunstist räägitakse hästi tihti sellises võtmes, et peasi, et ei ole sodi. Selline hoiak. Aga mis see sodi on siis? Sinu jaoks

D: Ma arvan, et .... See on jällegi väga raske teha vahet.

S: See on räme raske, sellepärast see mind huvitabki.

D: See on maitse küsimus. Näiteks mõnele inimesele tundub sodi see Euroopa grafiti stiil, mida hästi palju tehakse. Mõne jaoks, kes teevad seda, on see julmalt äge. Ma arvan, et see peab olema mingisugune... nagu kiusamine. Kui sa üks kord kedagi tõukad, kas see on kiusamine või ei ole kiusamine. Ma arvan, et sodimine ei ole järjepidev. Et kui sa teed seda järjepidevalt, siis see on juba eesmärgistatud mingi tegevus. Aga kui lihtsalt lõikad näppu ja mõtled, et tõmbaks, teeks kunsti kähku, siis ma arvan, et see on sodi. Selline spontaanne asi on sodi. Aga kõik ülejäänud läbimõeldud värk läheb kunsti alla. Aga kuidas seda vahet teha, kas on spontaanne või ei... võtad näiteks võilille lehe, siis tõmbad sellega seina peale joone. Siis kui vaatad seda, see tundub sodi. Aga kui seda on fking terve linn täis samoodi tehtud, siis vaata... mis ta siis nagu on

S: Siis tal on mingi kontseptsioon taga?

D: Jah. Aga välja näeb ikka nagu sodi. Ma arvan, et ta ikka enam ei ole sodi. Siis ta on juba mingi mõtestatud selline.

S: Aga mida tehakse kõige rohkem seina peale? Munnid ja südamed. Kas siis see on ka juba mõtestatud tegevus? Munne ma olen ikka väga palju näinud igalpool

D: Jah. Et kas ta on sodi. Nooo....

S: Ajasin juhtme kokku nüüd?

D: Ei, ma olen selle peale mõelnud küll. Vastus on väga lihtne. See on iga inimese enda otsustada, kas on sodi või ei ole. Kui ei saa asjast aru, siis on sodi. Aga kui see on sulle meelepärane, siis ei ole sodi. Grafiti ja tag´imine - inimesed ei saa lihtsalt sellest asjast aru. Nad ei jaga üldse seda teemat ja panevad kõik sodi alla. Aga tänavakunst on selline rohkem vastuvõtlikum, sest nad saavad sellest rohkem aru. Sa saad mingist... õunast rohkem aru, kui tag´ist. Sa näed - opa, see on õun, see on äratuntav objekt. Aga tag, see on selline hästi võõras ja see on halb.

S: Ülimõistlik. Kui me räägime muralismist, siis, kas sa saaksid kirjeldada kavandi tegemise protsessi nullist peale.

D: Ma arvan, et esimene asi on see... oleneb, aga.. Sul on eelnevalt valitud sein kindlasti.

S: Kelle poolt valitud?

D: Vahet pole

S: Kas sinu või kellegi teise?

D: Vahet pole. On ju legaalne muralism ja illegaalne muralism.

S: Kirjelda palun illegaalselt muralismi.

D: Lihtsalt ilma loata.

S: Aga need on siis suured tööd v?

D: Jah.

S: Aga kuidas sa teed? See tegemise aeg on ju nii pikk.

D: Noh, näiteks on mingisuguseid mahajäetud hooneid, kus väga palju inimesi ei käi. Ja siis seal saadki nokitseda järjepidevalt pikemat aega. Avalikku ruumi on raske sellist asja teha, aga muidu võimalik.

Aga jah, seal on see, et alguses on mingisugune sein. Kuidas mina töötan - meeldib mingi sein, siis teen foto sellest. Lähen koju vaatan seda fotot, teen sellele kavandi. Ja siis selle kavandi alusel teen juba pildi sinna seina peale.

S: Kas sa siis küsid luba, kui kavand on juba valmis?

D: Jah. Ongi.

S: Või ei küsigi luba?

D: Küsid ikka luba, kui sein seda nõuab.

S: Ja mis siis tavaliselt edasi saab? Kui lihtne seda luba saada on?

D: Üsna lihtne, kui on.. Oleneb, mis sein on. Kui on näiteks erasein, mis ei ole kuskil muinsusalas, siis ei pea linnavalitsusega kooskõlastama. Aga kui on selline avalikum sein, siis, jah, kooskõlastad omanikuga - näitad talle seda kavandit, et tekkis selline idee sellist asja teha. Ja siis kui on omanik nõus, siis lähed ise või läheb omanik sinna linnavalitsusse ja siis seal juba otsustatakse, kas jah või ei. Aga tihtipeale ei mindagi linnavalitsusse ja tehtakse lihtsalt asi ära. Kui tuleb mingi jama, siis

on jama, kui ei siis mitte.

S: Mhmh... Aga kui palju on olnud seda, et selle protsessi käigus see kavand muutub?

D: Tavaliselt... kui see ei lähe tellimustöö alla, siis seinamanikul on suht savi. Tal kaob põhimõtteliselt õigus ära otsustada, mis sinna tuleb.

S: Kui ta ise ei maksa selle eest?

D: Jah. Siis ta usaldab kunstnikku ja ega väga paljud ei olegi midagi öelnud. Nad on rahul.

S: Aga on ka neid, kes ütlevad, et ma ei taha midagi siia. Mulle meeldib nii nagu praegu.

D: Jaa. kindlasti

S: Või siis seda, et ma tahan küll, aga muuda sealt ja sealt seda seda. Või linnavalitsusest öeldakse, et toonid ei sobi.

D: Tavaliselt, kui teed tasuta, siis keegi ei ütle midagi. Nad on lihtsalt selle üle rõõmsad, et sinna tuleb midagi. Kui mängus on raha, on tellimustöö, siis on ta juba klient ja tema otsustab, mis sinna tuleb.

S: Aga kui ta tahab midagi sellist, mida sa ise ei taha teha?

D: Kui on väga vastu, siis ma ei tee. Näiteks mul oli üks tellimustöö, et a la terve tuba teha kanepilehti täis, aga ma ei taha sellist asja teha. Minu arust see ei ole äge. Mulle ei meeldi selliste ainete propageerimise tööd teha. Selles mõttes, et taim on taim, nokitsed seda teha, aga see on selline ... mulle ei meeldi mingeid asju propageerida.

S: Ja kuidas sa suhtusid näiteks, kui tellitakse reklaami. Selline suur välireklaam?

D: Ma arvan, et see on väga okei. Meil oligi just koostöös Sprite'ga üks reklaam.

S: Jaa. Räägi sellest.

D:... mis jäi ära.

S: Mis see kontseptsioon oli seal? Tallinnasse vä?

D: Läti, Leedu oli ära tehtud juba. Lätis tegi Kiwie, Leedus tegid mingid teised tüübid. Ja siis me pidime päris suure maja tegema. Äge kavand oli, mulle julmalt meeldis see. Aga siis oli see linnahalli jama Tallinnas. Meil käisid juba enne läbirääkimised, aga kui me olime jõudnud sinna etappi, et oleks vaja paar sõna linnavalitsusest, oli just see linnahalli jama ja nad olid väga tundlikud tänavakunsti vastu ja nad ei andnud luba selle jaoks. Aga ma arvan, et kui seda linnahalli poleks olnud, oleks ka loa saanud.

S: Aga mis see kavand siis oli?

D: Seal oli nii, et teema oli nagu *born to refresh* nagu Sprite slogan. Ja siis me tegime sellise vanamutikese.

S: aa, kavand oli su enda teha?

D: Jah. Et tegime sellise vanamutikese kuldhammastega ja need thug life prillid olid peas ja siis selline bling- bling oli kaelas. Ja hästi äge oli ja kõrval oli kirjas, et #borntorefresh ja Sprite logo. Ja siis pärast kahte nädalat me oleks pidanud sinna minema ja logod ja asjad üle värvima. Slogani ka.

S: Kes sellise tingimuse sinna vahele suutis panna?

D: See oligi nagu pilt tehakse reklaamiks, aga ta ei jää nagu.

S: Aa,... muidu ei saa linnavalitsusest luba, sest see läheb reklaami alla.

D: Jah, et kaks nädalat on nagu reklaam ja siis jääb nagu mural. Ei ole eluaegne reklaam.

S: See on nii kaval. Minu jaoks, kui vaadata ajaliselt, mis liikumised on, alguses oli grafiti, siis tänavakunst, siis muralism.

D: Need on ikka samal ajal.

S: Jah. Ütleme, et nagu paralleelselt. Üks ei lõppenud ära, kui teine tuli, aga järjest tekkisid järjekorras. Aga, mis sa arvad, mis edasi siis saab?

D: Ma arvan, et üldse esimese asjana oli muralism.

S: See on ülihea point.

D: Sest koopamaalid on ju muralism.

S: Ja igasugused freskod ja seinamaalingud. Aga kas siis sellest arenes välja grafiti?

D: Ma ei usu, et ta milleski nagu arenema hakkas. Grafiti arenes välja sellest, et... lihtsalt tähtedest... üks tüüp hakkas segast panema ja sai kuulsaks ja siis hakkasid teised ka.

S: Ülihea ajalooline kokkuvõte. Ja see on jumala tõsi.

D: Ma mõtlen, et mis tõuke sai see inimene. Kui ma täitsa väike olin ja grafitist mitte midagi ei teadnud, siis oli enne juba selline asi nagu *scratchiti*

S: A, see on nagu kraapides kirjutad oma nime?

D: Jah. Või siis mõned ei teagi, puu sisse lõikad oma nimetähed või mingit siukest teemat. M+L= süda. Kuskilt see tuleb, et tahad jäädvustada. Või näiteks Piusa koopad on täis nimesid. Massiliselt. Inimesed tahavad endast mingit jälge jätta koguaeg. Ma arvan, et see vajadus on kuidagi sisse kodeeritud.

S: Väga ürgne.

D: Mis see küsimus oligi?

S: Mul on põhimõtteliselt need ametlikud küsimused läbi. Isiklikust huvist küsin praegu. Aga kindlasti on see vajalik info ka selle töö jaoks.

Kui palju sa praegu tag´id veel? Millal sa viimati tag´isid?

D: See läheb ka tänapäeval nii ürgseks ära. Sellised asjad tulevad välja siis, kui mängus on alkohol ja parasjagu on mingi asi, millega seda teha saab. Siis tekivad sellised vandaalitsemine tuhinad peale. Aga kaine peaga ei ole eriti. Aga viimasel ajal ma mõtlen selle peale järjest rohkem, et tahaks ilma loata minna ja välja elada ennast.

S: Ma Stencilityl tahaks ka ikka seda osa rohkem teha.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sirje Joala (sünnikuupäev 25.04.1988)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Tänavakunsti korraldamise mõju isetekkelisele tänavakunstile”, mille juhendaja on Maie Kiisel.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.12. 2017